

1. REORGANIZACIJA JNA U TRI SRPSKE VOJSKE

Iznenadena obimom ratnih zločina koji su se događali na teritoriji Bosne i Hercegovine u početnoj fazi agresije na Bosnu i Hercegovinu, međunarodna zajednica koja je do tada bila inertna i izolovana od bilo kakvih uticaja na stravična događanja u Bosni i Hercegovini, donosi odluku da se zločini nad bošnjačkim stanovništvom u Bosni i Hercegovini moraju zaustaviti. Shvativši da se na teritoriji Bosne i Hercegovine ne događa nikakav etnički sukob, niti građanski rat, kako su to u početku neki diplomatski krugovi pokušavali tumačiti, već da se radi o klasičnoj agresiji na Bosnu i Hercegovinu spolja, potpomognutoj unutrašnjim kolaboracionističkim snagama, međunarodna zajednica zahtjeva zaustavljanje borbenih dejstava i povlačenje komandi i jedinica JNA sa teritorija nezavisne i suverene države Bosne i Hercegovine.²⁹²

Pripadnik JNA sa srpskom zastavom

292 Rezolucijom 752 Vijeća sigurnosti UN-a, od 15. maja 1992. godine, UN zahtjeva: da se svi oblici mješanja koji dolaze izvan Bosne i Hercegovine, uključujući one od strane JNA i elemenata Hrvatske vojske, odmah obustave i da susjedi Bosne i Hercegovine poduzmu hitnu akciju radi okončanja ovakvog miješanja i da poštvaju teritorijalnu cjelovitost Bosne i Hercegovine; da se one jedinice JNA i elementi Hrvatske vojske koji se nalaze na teritoriji Bosne i Hercegovine odmah povuku sa teritorije Bosne i Hercegovine ili da se iste podčine nadležstvu Vlade Bosne i Hercegovine, ili da se iste raspuste i razoružaju, a njihovo oružje stavi pod djelotvorno međunarodno promatranje. (.: **REZOLUCIJE VIJEĆA SIGURNOSTI UN O BOSNI I HERCEGOVINI**, str. 32)

I pored stalnih propagandnih medijskih istupanja najviših predstavnika OS SFRJ da komande i jedinice JNA nisu umiješane u agresiju na Bosnu i Hercegovinu, na teritoriji Bosne i Hercegovine se događalo potpuno suprotno. U početnoj fazi agresije na Bosnu i Hercegovinu, Komanda Druge vojne oblasti JNA, u više je navrata izlazila u javnost sa lažnim saopštenjima da njene komande i jedinice JNA nisu umiješane u agresiju na Bosnu i Hercegovinu.

U jednom od niza lažnih saopštenja za javnost Komande 2. vojne oblasti JNA stoji: ***“Kako u Sarajevu, tako i na cijelom prostoru Bosne i Hercegovine, čvrsto i sigurno držimo sve vitalne tačke, objekte, komunikacije i punktove, čime ćemo, sasvim sigurno spriječiti oružane sukobe većih razmjera. Budite sigurni da ako i dalje zadržite povjerenje u Armiju, mi ćemo vam obezbijediti mir i slobodu, sreću i spokojstvo”***.²⁹³

Uporedo sa lažnim saopštenjima za javnost i zavaravanjem stanovništva Bosne i Hercegovine, JNA na terenu ostvaruje svoj plan naoružavanja srpskog stanovništva i njegove aktivne uloge u izvođenju agresije na Bosnu i Hercegovinu.

Prije formalnog preimenovanja JNA u Vojsku Srpske Republike Bosne i Hercegovine, komande i jedinice JNA su na prostorima Bosne i Hercegovine aktivno učestvovala u osvajanju teritorija i vršenju zločina nad civilnim stanovništvom.

“Jugoslovenska narodna armija često je organizovala zajedničke operacije sa paravojnim formacijama, prije svog zvaničnog povlačenja iz Bosne i Hercegovine, iako je dio JNA transformisan u vojsku bosanskih Srba i tamo ostao.”²⁹⁴

Nakon proglašenja Ustava i formiranja Savezne Republike Jugoslavije, 27. aprila 1992. godine, koju su sačinjavale Srbija i Crna Gora, rukovodstvo novoformirane SR Jugoslavije donosi formalnu odluku o povlačenju komandi i jedinica JNA sa prostora Hrvatske i Bosne i Hercegovine.

293 Saopštenje Komande 2. VO JNA, objavljeno u listu **“Oslobođenje”**, Sarajevo od 14. aprila 1992.

294 Norman Cigar, nav. dj., str. 69.

Svojim dopisom od 4. maja 1992. godine, SR Jugoslavija, je obavjestila OUN da je donijela odluku i da je naredila povlačenje svih pripadnika JNA sa teritorija svih republika dotadašnje SFRJ, izuzev Srbije i Crne Gore, te da se ista odriče nadležnosti nad onim komandama i jedinicama JNA koje ostaju na teritoriji Hrvatske i Bosne i Hercegovine. Ovo je bila samo vješta diplomatska i politička varka rukovodstva SR Jugoslavije kako bi se članice međunarodne zajednice obmanule i zavarale, u cilju izvođenja narednih planiranih aktivnosti Vojske SR Jugoslavije na prostorima Bosne i Hercegovine.

U jeku žestoke ofanzive jedinica JNA i paravojnih formacija iz Srbije i Crne Gore u početnoj fazi agresije na Bosnu i Hercegovinu, Velikosrpski pokret, na čelu sa Slobodanom Miloševićem i njegovom oligarhijom, početkom maja 1992. godine, nakon izvršene analize dotadašnjih aktivnosti JNA na prostorima Hrvatske i Bosne i Hercegovine, planira i priprema nove aktivnosti za izvođenje agresije na Bosnu i Hercegovinu. U sklopu tih aktivnosti Velikosrpski pokret donosi odluku o penzionisanju velikog broja visoko pozicioniranih generala JNA, koji više nisu bili potrebni za realizaciju narednih aktivnosti političkog vrha SR Jugoslavije.

Odlukom Predsjedništva SR Jugoslavije, 8. maja 1992. godine, penzioniše se 38 generala JNA.²⁹⁵

295 Odlukom Predsjedništva SR Jugoslavije, od 8. maja 1992. godine, penzioniše se 38 generala i to: general-pukovnici: Života Avramović, Nikola Čubra, Andrija Rašeta, Slavoljub Đokić, Dušan Uzelac i admiral Mile Kondić; general-potpukovnici: Milan Ružinovski, Živan Mirčetić, Marko Negovanović, Špiro Niković, Branko Stanković, Tihomir Grujić, Dragoljub Đuričković i vice-admiral Miodrag Jokić; general-majori: Aleksandar Vasiljević, Simeon Tumanov, Jovan Pavlov, Mato Pehar, Dušan Mertel, Rajko Lapčić, Dušan Koturović, Milan Pujić, Jovan Šupić, Branislav Popović, Radovan Đurić, Slobodan Mikić, Sava Janković, Milan Aksentijević, Zoran Kostovski, Ratko Miličević, Dragoje Vasović, Ante Karanušić, Miloš Baroš, Branislav Kuzmanović, Vojislav Đurđevac, Jovan Popović, Mirko Nikolovski i Muharem Fetahagić. Istom odlukom, zbog niza učinjenih grešaka prilikom "povlačenja" JNA iz BiH, se smjenjuje sa svih dužnosti i šalje u penziju, dotadašnji komandant 2. VO general-pukovnik Milutin Kukanjac. Nezadovoljan odlukom Predsjedništva SR Jugoslavije o smjenjivanju generala Milutina Kukanjca, ostavku na svoju dužnost podnosi dotadašnji načelnik GŠ OS SRJ, general pukovnik Blagoje Adžić. Njegova se ostavka usvaja i na njegovu dužnost se postavlja general-pukovnik Života Panić, dotadašnji komandant 1. vojne oblasti. (Borisav Jović, nav. dj., str. 452.)

Pored navedenih kadrovskih promjena u vrhu JNA, već ranije je sa scene zajedno sa generalom armije Veljkom Kadijevićem, u februaru 1992. godine, u penziju otišao veliki broj generala i admirala JNA.²⁹⁶ Shodno donesenim odlukama političkog rukovodstva SR Jugoslavije o narednim načelima upotrebe oružane sile SR Jugoslavije, dolazi do formalnog preimenovanja i preformiranja JNA u tri srpske vojske.

Od jedinica JNA lociranih na teritoriji Hrvatske (Kninska krajina, zapadna Slavonija i istočna Slavonija i Baranja), formira se Vojska Republike Srpske Krajine sa sjedištem u Kninu; od komandi i jedinica JNA 2. i 4. vojne oblasti, lociranih na prostoru Bosne i Hercegovine formira se Vojska Srpske Republike Bosne i Hercegovine sa sjedištem u Han Pijesku, a od komandi i jedinica lociranih na teritoriji Srbije i Crne Gore se formira Vojska SR Jugoslavije.²⁹⁷

296 Odlukom Predsjedništva SFR Jugoslavije, od 25. februara 1992. godine, prestala je aktivna vojna služba generalima i admiralima JNA i to: generalu-armije Veljku Kadijeviću; admiralu Stanetu Brovetu; general-pukovnicima: Aleksandru Spirkovskom i Zvonku Jurjeviću; general-potpukovnicima: dr. Aleksandru Stamatoviću, Andriji Siliću, Ivanu Hočevaru, Marku Kuliću, Đordiju Zviceru, Mladenku Maksimoviću, Milanu Grujiću, Teodoru Trohi, Božidaru Božoviću, Velisavu Dobrivojeviću, Tomislavu Trajčevskom i viceadmiralu Dragoljubu Bocinovu; general-majorima: Angelu Ončevskom, Kostu Čoloviću, Tomislavu Radovanoviću, Milovanu Ristiću, Vojislavu Radoviću, Miletu Kučiniću, Jerku Crmariću, Miletu Babiću, dr. Mihajlu Đukniću, Trajčetu Krstevskom, Vladi Trifunoviću, Boci Perevskom, Mitru Arsovskom i Trajku Postolovskom. (**Vojno-politički informator**, Vojno izdavački centar, Beograd broj 3 / 92, str. 261.)

297 Vojska SR Jugoslavije se sastojala od tri armije. Prva armija, čije je sjedište u Beogradu, je obuhvatala Šumadiju, Vojvodinu i Mačvu. U njen sastav ulaze: Novosadski, Kragujevački i Užički korpus, Drinska divizija sa sjedištem u Šapcu, Komanda odbrane grada Beograda i Taktička grupa "Banat" sa sjedištem u Zrenjeninu. Druga armija, čije je sjedište u Podgorici, obuhvata područje Crne Gore. U njen sastav ulaze: Podgorički i Nikšićki korpus. Treća armija, čije je sjedište u Nišu, obuhvata područje Južne Srbije i Kosova. U njen sastav ulaze: Niški, Leskovački i Prištinski korpus. Najjača operativna formacija Vojske SR Jugoslavije je korpus specijalnih jedinica. Sačinjavaju ga elitne formacije: Gardijska brigada u Beogradu, Brigada vojne policije u Pančevu i Vazduhoplovno-desantna brigada u Nišu...itd.

2. FORMALNO PREIMENOVANJE JNA U VOJSKU SRPSKE REPUBLIKE BOSNE I HERCEGOVINE

Naredbom načelnika Generalštaba Vojske Jugoslavije broj: 53-3 od 11. maja 1992. godine, naloženo je da svi pripadnici JNA, državljani SRJ napuste teritoriju Bosne i Hercegovine najkasnije do 19. maja 1992. godine. Istom naredbom dotadašnje komande i jedinice 2. i 4. Vojne oblasti JNA, se preimenuju u komande i jedinice Vojske Srpske Republike Bosne i Hercegovine. Na čelu vojske se nalazi Glavni Štab Vojske Srpske Republike Bosne i Hercegovine. Za komandanta Glavnog Štaba Vojske Srpske Republike Bosne i Hercegovine se postavlja general-major Ratko Mladić. Na skupštini “Srpske Republike Bosne i Hercegovine” održanoj 12. maja 1992. godine, u banjalučkom Domu JNA, odlukom br. 03–234/92, formalno je proglašena “Vojska Srpske Republike Bosne i Hercegovine”.

Preimenovanje JNA u VSR BiH

Skupština “Srpske Republike u Bosni i Hercegovini” je samo verifikovala ono što je već naređeno iz Beograda. Na Skupštini su donešeni strateški ciljevi srpskog naroda Bosne i Hercegovine, usvojena je ratna strategija i precizirane su teritorije srpske države koje treba braniti.²⁹⁸

Po preuzimanju komandne dužnosti nad Vojskom Srpske Republike Bosne i Hercegovine, general-major Ratko Mladić,²⁹⁹ shodno naređenjima iz Beograda, pristupa reorganizaciji i preimenovanju dotadašnjih komandi i jedinica JNA u komande i jedinice Vojske Srpske Republike Bosne i Hercegovine po slijedećem:

- od komandi i jedinica 4. korpusa JNA (Sarajevo) - nastaje Sarajevsko - romanijski korpus, sa sjedištem u Lukavici;
- od komandi i jedinica 5. korpusa JNA (Banja Luka) - nastaje 1. Krajiški korpus, sa sjedištem u Banja Luci;
- od komandi i jedinica 9. korpusa JNA (Knin) i 10. korpusa JNA (Bihać) - nastaje 2. krajiški korpus, sa sjedištem u Drvaru;

298 Skupština Srpske Republike Bosne i Hercegovine 12. maja 1992. godine, u Banja Luci je donijela odluku o strateškim ciljevima srpskog naroda u Bosni i Hercegovini. Strateški ciljevi su: 1.- Državno razgraničenje od druge dve nacionalne zajednice u Bosni i Hercegovini; 2.- Uspostava koridora između Semberije i Krajine; 3.- Uspostavljanje koridora u dolini reke Drine, odnosno eliminisanje reke Drine kao granice između srpskih država; 4.- Uspostavljanje granica na rekama Uni i Neretvi; 5.- Podela grada Sarajeva na srpski i muslimanski deo i uspostavljanje efektivne državne vlasti u oba dela; 6.- Izlaz Republike Srpske na more. Odluka je objavljena u Službenom glasniku Republike Srpske, Banja Luka, 26. novembra 1993. godine. (Vahid Karavelić, nav. dj., str. 90 – 91.)

299 **Ratko (Neđo) Mladić**, rođen 12. marta 1942. godine u s. Božanovići, općina Kalinovik. Završio VA KoV septembra 1965. godine. Načelnik štaba a zatim komandant 9. korpusa u Kninu, 2. VO. Vanredno unapređen u čin general-majora 4. oktobra 1991. godine. 12. maja 1992. godine, postaje komandant GŠ VSR BiH. 24. juna 1994. godine unapređen u čin general-potpukovnika, Ukazom predsjednika SR Jugoslavije Zorana Lilića. 16. juna 2001. godine, Ukazom predsjednika SR Jugoslavije Vojislava Koštunice, skinut sa evidencije Vojske SRJ. Tužilac Međunarodnog tribunala u Hagu, Ričard Goldston (Richard Goldstone), podigao optužnicu br. IT-95-5/18-I od 25. jula 1995. godine, za genocid, saučesništvo u genocidu, zločin protiv čovječnosti i kršenje zakona i običaja rata. Tužilac Međunarodnog tribunala Karla del Ponte proširila optužnicu 10. oktobra 2002. godine. Nalazi se u bjekstvu.

- od komandi i jedinica 17. korpusa JNA (Tuzla) - nastaje Istočno - bosanski korpus, sa sjedištem u Bijeljini;
- od komandi i jedinica 13. korpusa JNA (Bileća) - nastaje Hercegovački korpus, sa sjedištem u Bileći;
- Vazduhoplovstvo i protivvazдушna odbrana, sa sjedištem u Banja Luci.

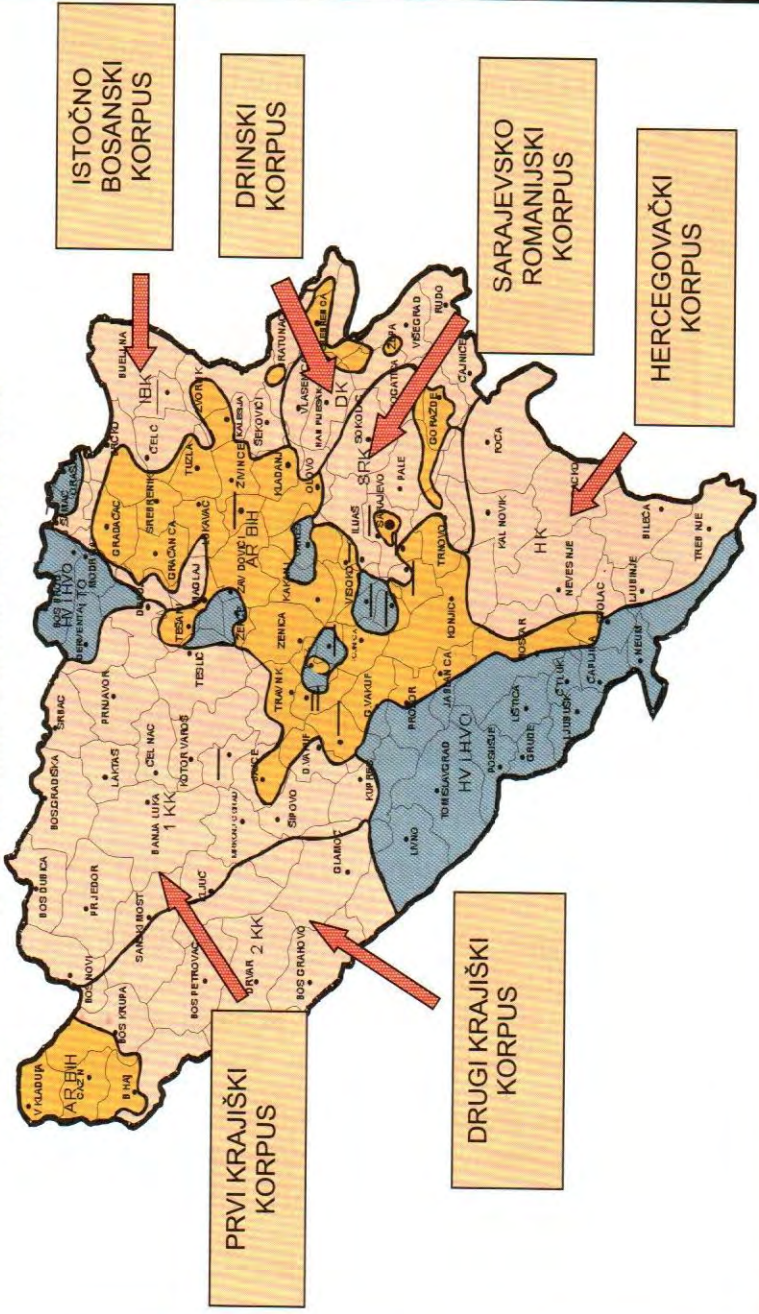
Ratko Mladić i amblem VRS

1. novembra 1992. godine, od jedinica Sarajevsko - romanijskog korpusa i Istočno - bosanskog korpusa je formiran Drinski korpus sa sjedištem u Vlasenici. Na dužnost komandanta Drinskog korpusa je postavljen general-major Milenko Živanović i na ovoj dužnosti je ostao do 13. jula 1995. godine, kada je na njegovo mjesto postavljen general-major Radislav Krstić.³⁰⁰

O navedenom preimenovanju komandi i jedinica JNA u Vojsku Srpske Republike Bosne i Hercegovine, govori i Veljko Kadijević u svojoj knjizi "MOJE VIĐENJE RASPADA", gdje iznosi slijedeće:

³⁰⁰ Jovan Nicić, **MEĐUNARODNI KRIVIČNI TRIBUNAL ZA BIVŠU JUGOSLAVIJU (HAG), PRESUDE: SREBRENICA**, Fond za humanitarno pravo, Beograd 2005, str. 700.

OPERATIVNI RASPORED VOJSKE SRPSKE REPUBLIKE BIH

*“Komande i jedinice JNA su činile kičmu Vojske Srpske Republike Bosne i Hercegovine, sa kompletnim naoružanjem i opremom. Ta vojska je uz puni oslonac na srpski narod i njegovu svestranu podršku, kao što svaki savremeni rat traži, zaštitila srpski narod i stvorila vojničke pretpostavke za adekvatna politička rešenja koja će odgovarati njihovim nacionalnim interesima i ciljevima”.*³⁰¹

Pripadnici komandi i jedinica JNA, građani SRJ, su se formalno povukli iz Bosne i Hercegovine 19. maja 1992.godine. *“Čak i nakon najavljenog povlačenja, Jugoslovenska armija bila je prisutna u Bosni i Hercegovini, bilo kroz logističku podršku, bilo kroz svoje osoblje koje je i dalje tamo služilo”.*³⁰²

Formalnim odlaskom pripadnika komandi i jedinica JNA, građana SRJ, sa prostora Bosne i Hercegovine, kompletna vojna tehnika, oprema i naoružanje i oruđa JNA su ostavljena na raspolaganje i upotrebu preimenovanim komandama i jedinicama Vojske Srpske Republike Bosne i Hercegovine. Moćna vojna tehnika i naoružanje JNA koje je ostalo na korišćenje Vojsci Srpske Republike Bosne i Hercegovine, joj je obezbijedilo izrazitu strategijsku, operativnu i taktičku nadmoć nad cijelim prostorom Bosne i Hercegovine.

*“O stvarnom odlasku komandi i jedinica JNA iz Bosne i Hercegovine, naravno, nije bilo niti govora. Otišao je samo manji dio ljudstva, vojnika i oficira, dok je najveći dio ostao pod drugačijim imenom i obilježjima”.*³⁰³

Najvrijednije, najargumentovanije i najmjerodavnije dokaze o planskom i dirigovanom učešću komandi i jedinica JNA u pripremi i tokom agresije na BiH, je dao bivši komandant 2. vojne oblasti JNA, general-pukovnik Milutin Kukanjac. U svojim intervjuima datim nekim od srbijanskih listova nakon svog penzionisanja javno je objelodanio ulogu JNA u Bosni i Hercegovini.

301 Veljko Kadijević, nav. dj., str. 148.

302 Norman Cigar, nav. dj., str. 69.

303 Državna komisija za prikupljanje činjenica o ratnim zločinima u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, **Bilten broj 3**, mart, 1993, str. 2.

U razgovoru sa novinarom M. Miškovićem, objavljenom u beogradskom listu "Borba", on između ostalog ističe: *"Srbi u BiH su dobili gotovo cjelokupno naoružanje, municiju i druga sredstva koja su imali korpusi JNA na teritoriji BiH i da je JNA više od 90% naoružanja, ubojnih sredstava svih vrsta i druge opreme izmjestila na sigurne prostore i da je sve to predato Republici Srpskoj, koja je time naoružala svoju vojsku."*³⁰⁴ Navedene tvrdnje general-pukovnika Milutina Kukanjca potvrđuju da su komande i jedinice JNA stacionirane u BiH, po direktivama i naredbama iz Beograda bile glavni oslonac stvaranja Vojske Srpske Republike Bosne i Hercegovine.

U intervju datom beogradskim nedeljnim informativnim novinama (NIN), penzionisani general Milutin Kukanjac ističe slijedeće: *Uvidjevši šta se radi i šta se sprema, mi smo (misli na jedinice 2. vojne oblasti JNA kojima je komandovao, prim. F. H.) pravovremeno otpočeli sa izmeštanjem celokupne pokretne imovine u vlasništvu JNA; u izvanrednoj organizaciji mi smo izvukli, spasili i zadržali sve; u ruke muslimansko - hrvatskih hordi nije pao ni jedan avion, helikopter, tenk, oklopni transporter, top, minobacač..., Armija pod mojom komandom je branila i odbranila državu 100 % u dodjeljenoj zoni odgovornosti. Nismo se povukli nijedan metar na bojnopolju. U sukobima nismo doživeli nijedan, ni najmanji poraz..., Prvi put u istoriji 1992. godine, su zaokružene sve srpske zemlje. To je uradila Armija pod mojom komandom. Da nije bilo nas, da ih nismo opremili, osposobili i zaokružili Republiku Srpsku Krajinu u Hrvatskoj i Republiku Srpsku u BiH, Srbi sa tih prostora već bi tada najverovatnije popunili brojne kazamate i logore...itd.*³⁰⁵

Navedene tvrdnje Milutina Kukanjca nedvosmisleno potvrđuju da su jedinice JNA kojima je on komandovao u Bosni i Hercegovini, nakon zauzimanja i okupacije teritorija BiH, planski izmjestili i zadržali imovinu u vlasništvu JNA, a zatim je predali Vojsci Srpske Krajine i Vojsci Srpske Republike Bosne i Hercegovine.

304 List "Borba" Beograd, izdanje od 24. novembra 1993,

305 Milutin Kukanjac, **MOJA ISTINA**, intervju Nedeljnim informativnim novinama „NIN“ Beograd, broj 2558 od 6. januara 2000. godine,

Popuna komandi Vojske Srpske Republike Bosne i Hercegovine je izvršena od oficirskog kadra bivše JNA koji je ostao poslije formalnog povlačenja JNA sa teritorije Bosne i Hercegovine, kao i od oficira srpske nacionalnosti koji su bili rođeni u Bosni i Hercegovini, a službovali su na teritoriji SR Jugoslavije.³⁰⁶ Popuna oficirskim kadrom je vršena i sa oficirima iz SR Jugoslavije koji su se dobrovoljno javili za angažovanje u Bosni i Hercegovini. Niže formacijske dužnosti u komandama su bile popunjavane sa rezervnim oficirima srpske i crnogorske nacionalnosti iz Bosne i Hercegovine, kao i iz SR Jugoslavije.

Popuna jedinica vojničkim sastavom je vršena iz više izvora. Prvi izvor popune su bili dotadašnji aktivni pripadnici JNA, dobrovoljci JNA i pripadnici komandi i jedinica srpske TO (koja više ne postoji). Drugi izvor popune su bili pripadnici raznih paravojnih formacija koji su aktivno učestvovali u zločinima sa jedinicama JNA u početnoj fazi agresije na Bosnu i Hercegovinu. To su bili "prekaljeni ratnici" i koljači koji su imali dosta ratnog iskustva vršeći zločine u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini. To su bili Srbi sa najniže ljestvice društvene hijerarhije: besposličari, kriminalci, zločinci, psihopate i narkomani, kojima je novo srpsko rukovodstvo namijenilo ulogu izvršilaca najtežih zločina. U nastupalom društvenom haosu istima je dato naoružanje i omogućeno im je nesmetano ubijanje bošnjačkog stanovništva. Treći izvor popune su bili dobrovoljci iz SR Jugoslavije i strani vojni plaćenici iz istočnoevropskih zemalja (Rumuni, Bugari, Grci, Ukrajinci i Rusi). Ove jedinice nije bilo lako kontrolisati obzirom da im je osnovni cilj bio pljačka, silovanje i ubistva. Četvrti izvor popune jedinica je bio od pripadnika četničke emigracije, koji su se otpočinjanjem agresije

306 Komandna struktura Vojske Srpske Republike Bosne i Hercegovine je bila slijedeća: Komandant GŠ: general - major Ratko Mladić; načelnik štaba: general-major Manojlo Milovanović; Pomoćnik k-danta za moral i informisanje: general-major Milan Gvero; Pomoćnik k-danta za logistiku: general-major Đorđe Đukić; Pomoćnik k-danta za bezbjednost: pukovnik Zdravko Tolimir; Pomoćnik k-danta za mobilizaciju: pukovnik Mićo Grubor; Komandant 1. krajiškog korpusa: general-major Momir Talić; Komandant 2. krajiškog korpusa: general-major Grujo Borić; Komandant Istočno-bosanskog korpusa: general-major Novica Simić; Komandant Sarajevsko-romanijskog korpusa: general-major Vojislav Đurđevac a zatim Tomislav Šipčić; Komandant Hercegovačkog korpusa: general-major Radovan Grubač i od 1. novembra 1992. godine, komandant Drinskog korpusa: general-major Milenko Živanović...itd.

na Bosnu i Hercegovinu, vratili na prostore Bosne i Hercegovine. Ova grupacija zadojena velikosrpskom ideologijom i mržnjom prema svemu što je islamsko, tokom agresije na Bosnu i Hercegovinu je činila stravične zločine nad bošnjačkim narodom.

Tenkovi JNA ostali u BiH

Rasplamsavanjem i iniciranjem ratnih sukoba na prostorima Bosne i Hercegovine, jedinice preimenovane JNA u Vojsku Srpske Republike Bosne i Hercegovine, nastavljaju započeto nasilje, ubistva, deportaciju, progone i zatvaranje bošnjačkog stanovništva u koncentracione logore. Moćna vojna sila bivše JNA se masovno koristi u cilju razaranja i uništavanja gradova i naseljenih mjesta, kao i za masovno ubijanje bošnjačkog stanovništva.

Obzirom da “hrabri Srpski junaci” nisu imali dovoljno hrabrosti da se upuste u direktne frontalne sukobe sa novoformiranim jedinicama Armije Republike Bosne i Hercegovine, težište svojih napadnih aktivnosti baziraju na korišćenju mnogobrojnih artiljerijskih oruđa i tenkova i sa distance vrše snažna granatiranja urbanih cijelina u gradovima i drugim naseljenim mjestima Bosne i Hercegovine. Žestoka granatiranja za posljedicu imaju veliki broj poginulih građana i razaranja i uništavanja civilnih infrastrukturnih objekata. Granatiranja nisu bile pošteđene ni civilne zdravstvene ustanove i bolnice.

Civilne žrtve agresorskog granatiranja

Nastojanja OUN-a i Evropske zajednice da tokom aprila i maja 1992. godine, obezbjede prestanak borbenih dejstava i mir na prostorima Bosne i Hercegovine, nisu urodila plodom. Umjesto da svim sredstvima koje je imala na raspolaganju, zaustavi širenje daljih zločina nad bošnjačkim narodom u Bosni i Hercegovini, međunarodna zajednica se samo zadovoljavala verbalnim osudama agresije i praznim saopštenjima za javnost.

Tek kada se je 27. maja 1992. godine, dogodio stravičan zločin u ulici Vase Miskina u Sarajevu, gdje je zbog granatiranja građana dok su čekali u redu za hljeb, od strane Srba, živote izgubilo 26 osoba, a 108 ih je teško ranjeno, međunarodna zajednica počinje preduzimati energičnije korake.

Rezolucijom 757 Vijeća sigurnosti UN-a, od 31. maja 1992. godine, uvode se sankcije za SR Jugoslaviju, zbog njenog aktivnog učešća i otvorene umješanosti u agresiju na Republiku Bosnu i Hercegovinu. Navedene sankcije UN-a su formalno ostale na snazi sve do 1. oktobra 1996. godine. I pored uvedenih sankcija zbog učešća u agresiji na Bosnu i Hercegovinu, državno rukovodstvo SR Jugoslavije, Generalštab Vojske SR Jugoslavije i druge jugoslovenske institucije, ne prestaju sa aktivnom ulogom u podršci i pomoći “svojoj braći” preko rijeke Drine.

Iako je formalno Vojska Srpske Republike Bosne i Hercegovine, bila pod političkim rukovodstvom stranke SDS-a BiH, na čijem se čelu nalazio Radovan Karadžić, sistem rukovođenja i komandovanja, postavljanje na formacijske dužnosti, unapređenja, plate i ostalo vođenje u službi je i dalje bilo u nadležnosti Generalštaba Vojske SR Jugoslavije u Beogradu, a koji je bio pod direktnim uticajem Velikosrpskog pokreta na čelu sa Slobodanom Miloševićem.

*“Rukovodstvo Srbije i Crne Gore imalo je nadređenu ulogu naspram rukovodstva bosanskih Srba i u situaciji postizanja i potpisivanja Dejtonskog sporazuma. Rješenja koja je prihvatio Slobodan Milošević u Mirovnom sporazumu bila su obavezujuća i politički prihvaćena od rukovodstva bosanskih Srba, isto onako kao što je rukovodstvo bosanskih Srba po narednjima Slobodana Miloševića tokom agresije izvršavalo borbene i druge političke aktivnosti protiv integriteta i suvereniteta Republike Bosne i Hercegovine”.*³⁰⁷

307 Fikret Muslimović, **RAT I POLITIKA**, Bosančica print, Sarajevo 2000, str. 155

2. ULOGA VOJSKE SR JUGOSLAVIJE U AGRESIJI NA BOSNU I HERCEGOVINU I NJENA PODRŠKA VOJSCI SRPSKE REPUBLIKE BOSNE I HECEGOVINE

U sklopu SR Jugoslavije, koja je bila federacija samo na papiru, apsolutnu dominaciju u rješavanju svih pitanja je imala Republika Srbija i njeno političko rukovodstvo na čelu sa Slobodanom Miloševićem. Prema članu 135. Ustava SR Jugoslavije, donešenog u aprilu 1992. godine, "*Predsjednik SR Jugoslavije zapoveda Vojskom SR Jugoslavije u miru, a u ratu u skladu sa odlukama Vrhovnog saveta odbrane SR Jugoslavije*". Vrhovni savjet odbrane SR Jugoslavije su sačinjavali predsjednik SR Jugoslavije i predsjednici Republike Srbije i Republike Crne Gore. Ključ donošenja svih važnijih odluka i glavnu riječ u Vojnom savjetu odbrane o upotrebi i angažovanju sve tri srpske vojske, je bio u rukama Slobodana Miloševića i njegovog užeg kruga saradnika.

U julu 1992. godine, tadašnji predsjednik SR Jugoslavije Dobrica Ćosić i tadašnji premijer vlade Milan Panić, su pokušali preuzeti primat i potisnuti Slobodana Miloševića sa političke scene. Međutim taj je pokušaj propao i oni su neminovno morali otići sa svih položaja i funkcija. Nakon Dobrice Ćosića, za predsjednika SR Jugoslavije Slobodan Milošević formalno postavlja Zorana Lilića koji slijepo izvršava sve njegove naredbe i zapovjedi.

Pored brojnih dokumenata arhivske građe različite provenijencije koja dokazuju aktivno učešće Vojske SR Jugoslavije u agresiji na Bosnu i Hercegovinu, njeno učešću u agresiji nedvosmisleno potvrđuju brojne izjave: visokih dužnosnika i političara SR Jugoslavije; pripadnika Vojske SR Jugoslavije i Vojske Republike Srpske Bosne i Hercegovine; pripadnika paravojnih oružanih formacija iz Srbije i Crne Gore, kao i izjave nesrpskog stanovništva Bosne i Hercegovine koje je preživjelo stravična mučenja u koncentracionim logorima.

O ulozi Vojske SR Jugoslavije u agresiji na Bosnu i Hercegovinu, idu u prilog i izjave general - pukovnika Đorđa Đukić, pomoćnika komandanta za pozadinu Vojske Srpske Republike Bosne i Hercegovine i pukovnika Alekse Krsmanović, pomoćnika komandanta za pozadinu Sarajevsko-romanijskog korpusa Vojske Srpske Republike Bosne i Hercegovine.

U svojim izjavama datim nadležnim istražnim organima MUP-a BiH, oni iznose detaljne podatke o organizaciji sadejstva i koordinacije u izvršenju borbenih dejstava Vojske SR Jugoslavije i Vojske Srpske Republike Bosne i Hercegovine, tokom agresije na Bosnu i Hercegovinu. U svojoj izjavi general-pukovnik Đorđe Đukić³⁰⁸ detaljno opisuje kontakte koje je imao sa visokim oficirima Generalštaba Vojske SR Jugoslavije i drugim državnim institucijama SR Jugoslavije, a koje je ostvarivao u periodu od 1992. do 1996. godine, u cilju obezbjeđivanja naoružanja, goriva, opreme, logističke, finansijske i druge vojne pomoći za potrebe Vojske Srpske Republike Bosne i Hercegovine. U svojoj izjavi Đorđe Đukić između ostalog je iznio slijedeće činjenice:

- Svi oficiri Vojske Srpske Republike BiH, su bili na platnom spisku Vojske SRJ i plate su primali svakih 15 dana preko tekućih računa poštanske štedionice Beograd ;
- Svi oficiri Vojske Srpske Republike BiH, su personalno vođeni u 30. Kadrovskom centru u Beogradu (VP 3001 Beograd) ;
- Sve robne rezerve bivše SFRJ koje su se nalazile na teritoriji pod kontrolom Vojske Srpske Republike, su prešle u nadležnost SRJ;

308 General-pukovnik **Đorđe (Steve) Đukić**, rođen 8. marta 1934. godine, u Glamoču. Zarobljen 30. januara 1996. godine, u Sarajevu. Na osnovu optužnice Međunarodnog tribunala br. IT-96-20-I od 29. februara 1996. godine, dana 12. februara 1996. godine, predat Međunarodnom tribunalu u Hagu. Umro 18. maja 1996. godine. Prilikom zarobljavanja kod sebe posjedovao vojnu legitimaciju reg. br. ĐĐ 0803341, serijski broj AO 12030, izdata 21. maja 1995. godine, od strane VP 1089 Beograd. Kod sebe je takođe posjedovao propusnicu za ulazak u Generalštab Vojske SR Jugoslavije, reg. broj. 118 ovjerene od strane VP 2130 Beograd - Komanda stana Generalštaba Vojske SR Jugoslavije. (Arhiv Uprave bezbjednosti GŠ ARBiH i ICTY, Predmet br. IT-96-20-I, optužnica protiv Đorđa Đukića.)

- Naređenjem Generalštaba Vojske SRJ, sve pozadinske baze JNA su predate na korišćenje Vojsci Srpske Republike Bosne i Hercegovine;
- Sva sredstva, gorivo i opremu iz Savezne Republike Jugoslavije, Vojska Srpske Republike Bosne i Hercegovine je dobivala besplatno;
- Po naređenju generala Ratka Mladića, često je odlazio u Saveznu Republiku Jugoslaviju da bi kod Generalštaba Vojske Savezne Republike Jugoslavije i Vlade Republike Srbije, obezbjedio materijalna sredstva i drugu vojnu opremu za vođenje rata u Bosni i Hercegovini.
- Prebacivanje dobijenih sredstava iz Srbije u Bosnu i Hercegovinu, je vršeno tajnim kanalima preko Rudog i Čajniča, civilnim kamionima ili preko Crvenog krsta Jugoslavije;
- Municiju i minsko-eksplozivna sredstva je obezbjeđivao preko vlade Republike Srbije iz fabrika "Sloboda" Čačak, "Krušik" Valjevo i "Prvi partizan" Užice;
- U Beogradu je postojao Biro Srpske Republike Bosne i Hercegovine u ulici Moše Pijade (zgrada saveznih robnih rezervi), koji se bavio prihvatom vojnika dobrovoljaca iz Savezne Republike Jugoslavije i drugih istočnoevropskih zemalja i upućivanje istih u Bosnu i Hercegovinu...itd.³⁰⁹

U svojoj izjavi pukovnik Aleksa Krsmanović³¹⁰ detaljno objašnjava aktivnosti komandi i jedinica JNA stacioniranih u Bosni i Hercegovini pred agresiju, kao i nastanak i borbeni put Sarajevsko-romanijskog korpusa Vojske Srpske Republike Bosne i Hercegovine.

309 Zapisnik izjave i dopune izjave general-pukovnika Đorđa Đukića. Arhiv Uprave bezbjednosti GŠ ARBiH i AIIZ, inv. br. 5342, 5347, 5348, 5349, 5350, 5352, 5353,

310 Pukovnik **Aleksa (Ilija) Krsmanović**, rođen 5. septembra 1943. godine, u s. Bijele Vode, Sokolac, Pomoćnik komandanta za pozadinu Sarajevsko-romanijskog korpusa Vojske Srpske Republike BiH. Zarobljen 30. januara 1996. godine, na Stupskoj petlji u Sarajevu zajedno sa general-pukovnikom Đorđom Đukićem i vozačem Radenom Todorovićem. Pušten iz istražnog zatvora 21. aprila 1997. godine. (Arhiv Uprave bezbjednosti GŠ ARBiH)

Analizirajući njegovu izjavu, jasno se uočava uloga političkog vrha SRJ i Generalštaba Vojske Savezne Republike Jugoslavije, u planiranju i rukovođenju borbenih dejstava na teritoriji Bosne i Hercegovine. Svi strateški i operativni planovi upotrebe komandi i jedinica Vojske Srpske Republike Bosne i Hercegovine su izrađivani i odobravani u Generalštabu Vojske Savezne Republike Jugoslavije u Beogradu, a zatim bi po već razrađenoj i ustaljenoj liniji rukovođenja i komandovanja spuštani Glavnom Štabu Vojske Srpske Republike Bosne i Hercegovine i nižim komandama i jedinicama na realizaciju... itd.³¹¹

Pored dvojice navedenih visokih oficira bivše JNA, a kasnije pripadnika VRS, veliki doprinos u rasvjetljavanju uloge JNA, a kasnije Vojske SR Jugoslavije u agresiji na Bosnu i Hercegovinu je dao i bivši pukovnik JNA i VRS Osman Selak, komandant pozadinske baze 5. korpusa JNA, kasnije 1. krajiškog korpusa VSR BiH, tokom svjedočenja pred Međunarodnim tribunalom u Hagu.

Osman Selak, kao neposredan učesnik svih planova i aktivnosti je dokumentovano i argumentovano iznio niz nepobitnih dokaza i činjenica o direktnoj umješanosti političkog rukovodstva SRJ i Vojske SRJ u agresiji na Bosnu i Hercegovinu.³¹² Sva ratna oprema bivše JNA koja je ostavljena na upotrebu Vojsci Srpske Republike Bosne i Hercegovine, od strane Vojske SR Jugoslavije je naplaćivana ratnim plijenom iz okupiranih teritorija Bosne i Hercegovine. Svaka granata, municija, gorivo i druga vojna oprema koja je stizala iz SRJ je naplaćivana imovinom Republike Bosne i Hercegovine. Kompenzacija za doturenu vojnu pomoć je vršena masovnom sječom i odvozom drveta i drvene građe sa prostora Bosne i Hercegovine, kao i demontažom i preseljenjem cijelokupnih fabrika iz Bosne i Hercegovine na teritorije SR Jugoslavije. Nepokretna imovina koja se nije mogla demontirati i preseliti na nove lokacije je oštećivana, minirana ili na neki drugi način uništavana.

311 Zapisnik izjave i dopune izjave pukovnika Alekse Krsmanovića, Arhiv Uprave bezbjednosti GŠ ARBiH i AIIZ, inv. br. 5339, 5341, 5344, 5345.

312 Svjedočenje pukovnika Osmana Selaka pred Međunarodnim tribunalom u Hagu, Predmet br. IT-94-1-T i Predmet br. IT-02-54--T, AIIZ inv. br. 2-2563.

Pored pomoći u naoružanju, gorivu i drugoj vojnoj opremi SR Jugoslavija je pružala i cjelokupnu medicinsku zaštitu ranjenim i oboljelim pripadnicima Vojske Srpske Republike BiH, tokom cijelog vremena izvođenja agresije na Bosnu i Hercegovinu. Od 1991. do 1995. godine, u Vojnomedicinskoj akademiji u Beogradu liječeno je 6.834 ranjenika i 7.895 bolesnika dopremljenih sa ratnih prostora Kninske krajine i Bosne i Hercegovine. Ove brojke ne obuhvataju ranjenike i oboljele iz Vojske Srpske Republike Bosne i Hercegovine koji su prošli kroz trijažne ambulante VMA a liječenje su nastavili u drugim zdravstvenim ustanovama u Saveznoj Republici Jugoslaviji.³¹³

*“U vremenu od aprila 1992. godine, do potpisivanja i početka provedbe Dejtonskog sporazuma, Generalštab iz Beograda je planirao, koordinirao i politički, logistički i mobilizacijski podržavao i usmjeravao oružane aktivnosti na teritoriji Bosne i Hercegovine, Tako da je Generalštab vojske srpskog entiteta bio potčinjena instanca Generalštaba u Beogradu, što je adekvatno političkoj ulozi predsjednika Srbije, Slobodana Miloševića, naspram predsjednika SDS, Radovana Karadžića”.*³¹⁴

Tokom srpsko-crnogorske agresije na Bosnu i Hercegovinu, srbijanski predsjednik Slobodan Milošević javno je negirao i kategorički osporavao bilo kakvo učešće i umješanstvo političkog vrha Srbije i Vojske SR Jugoslavije u borbene aktivnosti na prostorima Bosne i Hercegovine. U intervju za američku TV stanicu CNN (Cable News Network), 26. juna 1992. godine, Slobodan Milošević je tvrdio: *“Ni JNA niti srbijanska vlada nemaju nijednog vojnika na tlu Bosne i Hercegovine i ne podržavaju nikakvu vojnu djelatnost u Bosni i Hercegovini.”*³¹⁵ U svojim mnogim izjavama datih raznim sredstvima medija, u periodu od 1992. do 1996. godine, Milošević je kategorički tvrdio da vlada Srbije i SR Jugoslavija, srpski narod u Bosni i Hercegovini snadbjeva samo sa hranom, odjećom i drugim sredstvima potrebnim za život, ali da im ne šalje nikakvu vojnu podršku...itd.

313 Podaci objavljeni u listu **“Srpska vojska”**, od 23. januara 1995,

314 Fikret Muslimović, **RAT I POLITIKA**, str. 153-154.

315 Intervju Slobodana Miloševića za američku TV stanicu CNN, od 26. juna 1993,

Sve navedene neistinite tvrdnje i obmane Slobodan Milošević je sam demantovao u žalbi koju je lično napisao prilikom njegovog hapšenja i pritvaranja u Centralni zatvor u Beogradu, dana 1. aprila 2001. godine. U žalbi na riješenje o jednomjesečnom pritvoru, između ostalog je iznio slijedeće: *” Svoj narod preko Drine, pomagali smo svim sredstvima koja su nam stajala na raspolaganju..., Što se tiče sredstava trošenih za oružje, municiju i ostale potrebe Vojske Republike Srpske i Republike Srpske Krajine, ti se izdaci nisu mogli iz razloga državnih interesa, kao državna tajna, prikazivati u Zakonu o budžetu koji je javni dokument. Isto se odnosi i na izdatke za opremanje snaga bezbjednosti i posebno specijalnih antiterorističkih snaga ”od igle do lokomotive”, od lakog naoružanja i opreme do helikoptera i ostalih sredstava koja i danas stoje tu gdje su, a što se u javnosti nije objavljivalo iz razloga državne tajne, kao što se nije objavljivalo ni sve što je išlo za Vojsku Republike Srpske...itd.”*³¹⁶

U svojoj žalbi Slobodan Milošević, je javno priznao da su državna sredstva SR Jugoslavije, trošena na finansiranje i podršku agresije na Bosnu i Hercegovinu i da su to bili državni interesi SR Jugoslavije, čime je demantovao sve dotadašnje lažne izjave koje je neprekidno iznosio u cilju negiranja učešća u agresiji na BiH.

Tvrdnje Slobodana Miloševića iznešene u navedenoj žalbi nedvosmisleno potvrđuju da je Savezna Republika Jugoslavija odgovorna za agresiju i genocid u Bosni i Hercegovini i da je osnovana tužba koju je država Bosna i Hercegovina 20. marta 1993. godine, pokrenula pred Međunarodnim sudom pravde u Hagu protiv Savezne Republike Jugoslavije.³¹⁷

316 List **”Oslobođenje”**, Sarajevo, izdanje od 4. aprila 2001, str.14.

317 Zahtjev za pokretanje sudskog postupka protiv SR Jugoslavije zbog kršenja Konvencije o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida od 9. decembra 1948. godine, u ime države Bosne i Hercegovine, kao ovlaštenu generalni zastupnik Bosne i Hercegovine pred Međunarodnim sudom pravde u Hagu je podnio univerzitetski profesor iz Čikaga Frensis Bojl, dana 20. marta 1993. godine. (Frensis Bojl, **BOSANSKI NAROD OPTUŽUJE ZA GENOCID: POSTUPAK PRED MEĐUNARODNIM SUDOM PRAVDE U PREDMETU BOSNA I HERCEGOVINA PROTIV SRBIJE RADI SPRIJEČAVANJA I KAŽNJAVANJA ZLOČINA GENOCIDA**, Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava u Sarajevu, Sarajevo 2000, str. 35 - 145.)

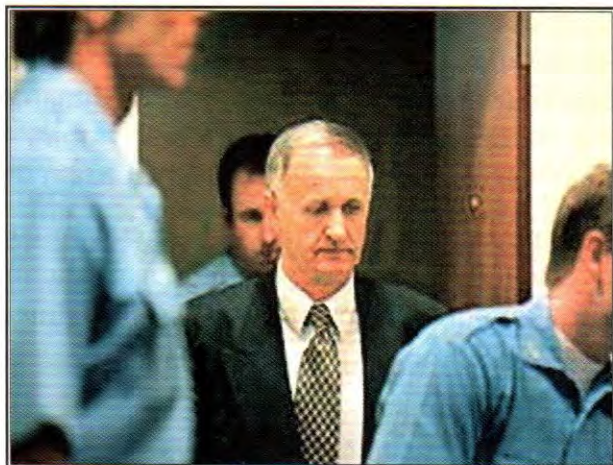
Dosadašnje presude donešene od strane Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju u Hagu (ICTY),³¹⁸ potkrepljene neoborivim činjenicama i dokazima nedvosmisleno potvrđuju da su Srbija i Crna Gora izvršile agresiju na nezavisnu, suverenu i međunarodno priznatu državu Bosnu i Hercegovinu, kao zločin protiv mira i da je nad bošnjačkim stanovništvom izvršen zločin genocida.

Kulminacija agresorskih zločina nad bošnjačkim stanovništvom se dogodila u julu 1995. godine, u gradiću Srebrenici, kada je sinhronizovanom akcijom svih srpskih snaga, izvršen stravičan genocid nad više hiljada Bošnjaka.

Žalbeno vijeće Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju, 19. aprila 2004. godine, saopštavajući pravosnažnu presudu ratnom komandantu Drinskog Korpusa VRS, generalu Radislavu Krstiću,³¹⁹ jednoglasno je potvrdilo da svirepa ubistva više hiljada Bošnjaka u Srebrenici 1995. godine, predstavljaju genocid, čime je direktno potvrđen karakter rata u Bosni i Hercegovini.

318 **MEĐUNARODNI KRIVIČNI SUD ZA BIVŠU JUGOSLAVIJU U HAGU (ICTY)**, osnovan Rezolucijom 827 Vijeća sigurnosti UN-a od 25. maja 1993. godine, do sada je optužio 155 lica za ratne zločine na prostorima bivše Jugoslavije. Gledano po nacionalnoj pripadnosti optuženika, najviše je Srba - 106, Hrvata - 31, Bošnjaka - 9, Albanaca - 7 i Makedonaca -2. Sud je do sada izrekao ukupno 729 godina zatvora i jednu doživotnu kaznu zatvora. Srbi su osuđeni na ukupno 554 godine zatvora i jednu doživotnu kaznu zatvora, Hrvati su osuđeni na 142 godine zatvora i Bošnjaci su osuđeni na 33 godine zatvora. (Dnevni list „**Jutarnje novine**“, Sarajevo, izdanje od 29. marta 2005. godine.)

319 **Radislav Krstić**, general-potpukovnik u penziji. Komandant Drinskog korpusa od 13. jula 1995. godine, do kraja agresije na BiH. Komandant 5. korpusa VRS (Sokolac). Uhapšen dana 02.12.1998. godine, na putu Bijeljina - Brčko od pripadnika SFOR-a i predat Međunarodnom tribunalu u Hagu. Prvostepenom presudom Tribunala bio osuđen na 46 godina zatvora za ratne zločine i genocid počinjen nad Bošnjacima u Srebrenici 1995. godine. Žalbeno vijeće Međunarodnog tribunala u Hagu na čelu sa američkim sudijom Teodorom Meronom (Theodor Meron), dana 19. aprila 2004. godine, pravosnažnom presudom prvostepenu kaznu zatvora su preinačili i smanjili na 35 godina zatvora. U obrazloženju presude jednoglasno je potvrđeno da su snage bosanskih Srba počinile genocid nad Bošnjacima u cilju njihovog potpunog ili djelimičnog uništenja. (Dnevni list, „**Dnevni Avaz**“, Sarajevo, izdanje od 20. aprila 2004, str. 2.)

Radislav Krstić

Presuda Radislavu Krstiću predstavlja prekretnicu za sve naredne procese koji će se voditi pred ovim sudom i sigurno će imati veliki uticaj na konačan ishod suđenja ostalih optuženika za ratne zločine počinjene na prostoru Bosne i Hercegovine, prvenstveno Slobodana Miloševića, a zatim Radovana Karadžića, Ratka Mladića i drugih optuženika pred Međunarodnim tribunalom u Hagu, koji se još uvijek skrivaju i bježe od lica pravde.

Najtraženiji ratni zločinci su još uvijek na slobodi

Z A K L J U Č A K

Početakom 80-tih godina, nakon smrti Josipa Broza Tita, na jugoslovensku političku scenu stupa otvoreni srpski nacionalizam i lansira parolu o opštoj ugroženosti Srba na jugoslovenskom prostoru. Vješto koristeći trenutnu društveno političku krizu u Jugoslaviji, velikosrpski ideolozi i političari putem medija stvaraju psihološki osjećaj ksenofobije u odnosu na druge narode i tajno planiraju i rade na aktueliziranju granica "Velike Srbije". Neargumentovano i neosnovano Srbi se prikazuju kao žrtve u izgradnji zajedničke jugoslovenske države tokom proteklih godina zajedničkog života. Zamjenom teza i konfuzijom pojmova, glorifikuju vlastite ideološke, religijske, nacionalne, kulturne i druge srpske vrijednosti, a istovremeno negiraju i osporavaju opravdane težnje drugih naroda za korektnim međunacionalnim odnosima i ravnopravnošću u zajedničkoj državi. Svi jugoslovenski narodi koji su imali drugačije ciljeve od srpskih proglašavani su kontrarevolucionarnim, optuživani su za razbijanje Jugoslavije i proglašavani su za krivce što ne dozvoljavaju i sprječavaju realizaciju srpskog nacionalnog cilja da svi Srbi žive u jednoj državi.

Memorandum Srpske akademije nauka i umjetnosti objavljen 1986. godine, kao ideološka osnova razbijanja Jugoslavije i stvaranja „Velike Srbije“ i Osmu sjednicu Centralnog komiteta SK Srbije, održana 1987. godine, predstavljaju prekretnicu na srpskoj i jugoslovenskoj političkoj sceni. Već tada se je moglo primjetiti da raspadu Jugoslavije teže upravo one snage koje se najviše pozivaju na njeno očuvanje.

Govor Slobodana Miloševića na Gazimestanu, 28. juna 1989. godine, povodom obilježavanja 600.- godišnjice Kosovske bitke, predstavljao je javni poziv svim Srbima na rat i rušenje Jugoslavije. Nakon tog pogromaškog govora i poziva na rat, užurbano se oživljava historijska dimenzija Kosovske bitke i na podlozi kosovskog mita se formira savremena srpska politička indoktrinacija i propaganda. Savremeni srpski ideolozi, političari i tvorci javnog mnijenja, vješto koristeći taj stoljećima forsirani mit, iznošenjem neistina i pogrešnom prezentacijom historijskih događaja, pokreću opštu nacionalnu euforiju u srpskom narodu.

Neprekidnim dograđivanjem već formulisane teze o ugroženosti srpskog naroda na jugoslovenskom prostoru, sistematski se kod srpskog naroda izaziva i potencira strah za opstankom ukoliko isti ne zaokruži svoje prostore u jednu teritorijalnu cjelinu. Dirigovanom i usmjerenom lažnom propagandom putem sredstava medija, vrši se jačanje srpske nacionalne svijesti i homogenizacija cjelokupnog srpskog naroda i njegove ideološke, psihološke i druge polarizacije u odnosu na druge jugoslovenske narode.

Fabrikovanjem i iznošenjem lažnih činjenica iz prošlosti, kod srpskih masa se stvara osjećaj vjekovnih junačkih ratnika, a mirnodopskih gubitnika. Srpski narod se planski usmjerava i medijski prikazuje isključivo kao častan, hrabar i pravoljubiv, a koji je zbog tih svojih osobina kroz vjekove samo stradao i patio od drugih naroda u SFRJ. Nizom TV emisija i čestim objavljivanjem članaka u štampi, pokušavaju se brisati historijske činjenice i četništvo, do tada negativan i sraman pokret srpskog naroda, se dizajnira kao velikosrpski narodni pokret koji je zbog svojih ideoloških ciljeva u poslijeratnom periodu bio nepravedno tretiran, te da se ta historijska nepravda treba ispraviti u interesu srpskog naroda.

Uzajamnu i neraskidivu povezanost svih velikosrpskih nacionalističkih elemenata u srpskom narodu i društvu, srpskoj političkoj eliti, sudstvu, tužilaštvu, policiji, vojsci, državnoj bezbjednosti sa nosiocima organizovanog kriminala, uz pomoć svojih najbližih saradnika (Borisav Jović, Momir Bulatović, Dobrica Ćosić, Branko Kostić, Milan Babić, Milan Martić, Vojislav Šešelj, Veljko Kadijević, Blagoje Adžić, Aleksandar Vasiljević, Jovica Stanišić, Petar Gračanin...itd.) je kreirao, organizovao i usmjeravao predsjednik Srbije Slobodan Milošević. Pod njegovim rukovodstvom a uz pomoć najbližih saradnika, planski je stvoren Velikosrpski pokret koji je bio organizovaniji i međusobno povezaniji od tadašnje strukture državnog aparata. Uzajamnim djelovanjem svih elemenata Velikosrpskog pokreta izvršena je glorifikacija srpske historije u političke svrhe i ista je bila jedan od osnovnih preduslova i specifičan vid srpske imperijalne strategije za osvajačke ratove u koje su Srbija i Crna Gora krenuli 1991. godine, protiv Republike Hrvatske, a zatim 1992. godine, i protiv Republike Bosne i Hercegovine.

Cilj velikosrpske ideologije i politike, je bio da se preko JNA, kao glavnog oružanog instrumenta velikosrpske politike, vršenjem pritiska, terora, nasilja, i zločina nad nesrpskim narodima u SFRJ, posjednu granice "Velike Srbije" i obezbijedi da svi Srbi žive u jednoj državi. Inicijatori i idejni tvorci velikosrpske hegemonističke politike nisu mogli ni da zamisle realizaciju ovog cilja bez jake i moćne vojne sile koja bi oružanim putem osvojila i posjela te zamišljene granice. Tek kada se je vrh OS SFRJ predvođen Saveznim sekretarom za narodnu odbranu, generalom Veljkom Kadijevićem i njegovim bliskim saradnicima priklonio velikosrpskoj politici i u tu funkciju stavio moćnu vojnu silu, agresija na druge federalne članice je mogla da otpočne. Umjesto da bude garant mira i faktor podrške demokratije i stvaranja uslova za izgradnju novih društvenih odnosa u SFRJ, JNA se stavlja u funkciju podstrekivanja rata i postaje udarna pesnica i glavni instrument velikosrpske agresije na druge federalne članice SFRJ.

Veliki uticaj na ukupna kretanja u JNA, su imala vojno politička tijela (Komitet SK u JNA i Politička uprava SSNO-a) koja su bila pod direktnim uticajem Saveza komunista Jugoslavije. Uloga tih tijela je bila presudna u cijelokupnom sistemu rukovođenja i komandovanja OS SFRJ, a posebno u JNA. Jedan od bitnih segmenata borbene gotovosti je bilo moralno-političko stanje komandi i jedinica JNA. U funkciji praćenja i procjenjivanja tog segmenta bio je angažovan veliki broj oficira. Da bi tu svoju funkciju uspješno realizovali u JNA, vojno-politički aparat je morao imati tijesnu saradnju i vezu sa saveznim i republičkim političkim tijelima i organizacijama SKJ. Ta tijesna povezanost sa civilnim političkim strukturama je imala negativne konotacije i posljedice na indoktrinaciju visokih oficira i generala JNA, koji su vremenom podlegli psihološko-propagandnom djelovanju velikosrpskih ideologa i političara. Svoju ideološku jednakost i poistovjećivanje sa ideologijom velikosrpstva oni su JNA podredili nacionalnim interesima samo srpskog i crnogorskog naroda u SFRJ. Onoga trenutka kada je JNA prestala biti jugoslovenska vojska i kada se je stavila u funkciju velikosrpske politike, počinje doživljavati svoje moralno posmrću i neminovan raspad, koji joj se dogodio u ratovima sa Republikom Hrvatskom i Republikom Bosnom i Hercegovinom.

Tokom 80-tih godina, pod uticajem velikosrpske politike, tekao je planski proces tihog i perfidnog čišćenja oficirskog kadra JNA na nacionalnoj i političkoj osnovi i postepenog preovladavanja oficirskog kadra iz srpskog i crnogorskog naroda a smanjivanje kadra iz drugih naroda, što je u mnogome olakšalo prodor i infiltraciju nacionalističke velikosrpske politike i indoktrinacije u strukture JNA. Reorganizacija JNA i promjene koje su se odvijale u JNA u periodu od 1986. do 1992. godine, bile su sastavni dio velikosrpskog nacionalnog osvajačkog programa. Zajedničkim djelovanjem sa zastupnicima velikosrpske politike, tadašnje rukovodstvo JNA je planiralo da pod parolom "spašavanja" Jugoslavije, ostvari san o "Velikoj Srbiji".

Nakon erozije jugoslovenske višenacionalne strukture Jugoslovenske narodne armije i atrofije jugoslovenskog bića JNA, ona se pod uticajem velikosrpske politike postepeno počinje transformisati iz opšte jugoslovenske višenacionalne institucije i zajedničke vojne sile svih naroda i narodnosti Jugoslavije, u srpsko-crnogorsku vojsku i otvoreno se stavljati u funkciju projekta stvaranja "Velike Srbije".

Moralno posrnuće Jugoslovenske narodne armije koje je otpočelo intervencijom u Sloveniji, a nastavilo se njenom aktivnom ulogom i izvođenjem borbenih dejstava u Hrvatskoj, dovelo je do toga da je ona izgubila decenijama građeni jugoslovenski karakter. Tokom borbenih aktivnosti u Sloveniji i Hrvatskoj, JNA se je već bila transformisala u srpsko-crnogorsku vojsku. Shvativši veleizdaju JNA, koja je izvršila udar protiv naroda koji su je gradili, nju masovno počinju napuštati pripadnici naroda i narodnosti koji nisu srpskog i crnogorskog porijekla. Njihova mjesta se brzo popunjavaju sa srpskim dobrovoljcima, četnicima i mobilisanim srpskim rezervnim sastavom, što ju je u idejnom i kadrovskom smislu učinilo srpsko-crnogorskom vojskom.

JNA je bila moćna oružana sila samo do onog trenutka dok su je sačinjavali pripadnici svih naroda i narodnosti Jugoslavije. Onoga trenutka kada se je JNA pod uticajem Velikosrpskog pokreta transformisala u srpsko-crnogorsku vojsku i u njoj ostali samo pobornici velikosrpske politike, ona je bila osuđena na propast.

Analizom idejnih, povjesnih, političkih i vojnih aspekata srpsko-crnogorske agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu, prezentiranih u ovoj knjizi, a na osnovu dostupnih relevantnih dokumenata i druge adekvatne arhivske građe i literature koja tretira ovu problematiku, može se nedvosmisleno ustanoviti i potvrditi da je u periodu od 1992. do 1995. godine, na Republiku Bosnu i Hercegovinu izvršena klasična oružana agresija, kao zločin protiv mira, i da su tokom agresije na Bosnu i Hercegovinu nad Bošnjacima počinjena brojna krivična djela protiv čovječnosti i međunarodnog prava kao što su: ratni zločin protiv civilnog stanovništva; ratni zločin protiv ratnih zarobljenika, ratni zločin protiv ranjenika i bolesnika; upotreba nedozvoljenih borbenih sredstava; uništenje kulturnih, vjerskih i historijskih spomenika i najteži zločin - genocid.

Agresiju na suverenu, nezavisnu i međunarodno priznatu Republiku Bosnu i Hercegovinu u periodu od 1992. do 1995. godine, su izvršile Republike Srbija i Crna Gora (kasnije federalne jedinice SR Jugoslavije). Kao instrumenti agresije su korišteni: Jugoslovenska narodna armija; Vojska SR Jugoslavije; specijalne jedinice SSUP-a i MUP-a Srbije i Crne Gore; razne paravojne oružane formacije i grupe iz Srbije i Crne Gore; strani plaćenici i kolaboracionističke snage iz BiH (Vojska Srpske Republike Bosne i Hercegovine). Agresiju na Republiku BiH je planirao, organizovao, podsticao i njome rukovodio Velikosrpski pokret na čelu sa Slobodanom Miloševićem.

Agresija na Republiku Bosnu i Hercegovinu je sistematski organizovana i planirana kroz ideološke, političke, ekonomske i vojne pripreme i planove. Ideološku pripremu za agresiju na Bosnu i Hercegovinu su vršili: Srpska akademija nauka i umjetnosti; Srpska pravoslavna crkva, Srpski historičari i književnici i sredstva informisanja koja su bila u rukama Velikosrpskog pokreta. Glavni nosioci političkih priprema za agresije na Bosnu i Hercegovinu su bili: Nelegalno „Krnje“ Predsjedništvo SFRJ (od 3. oktobra 1991. godine); Republička rukovodstva Srbije i Crne Gore; srbijanske i crnogorske političke stranke i druge organizacije; petokolonaška stranka SDS BiH i druge kolaboracionističke snage u Bosni i Hercegovini.

Glavni subjekti i nosioci vojnih priprema za agresiju na BiH su bili SSNO i GŠ OS SFRJ, koji su nelegalnom odlukom Velikosrpskog pokreta pretvoreni u Štab Vrhovne komande OS SFRJ, kako bi imali ovlaštenja za donošenje samostalnih odluka, u interesu Velikosrpskog pokreta.

Cilj agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu je bio osvajanje dijela ili cijele njene teritorije radi aneksije i uključivanja u teritoriju nove Jugoslavije tj. "Velike Srbije". Za realizaciju tog cilja je uključena genocidna suština borbenih djelovanja jedinica JNA i ostalih instrumenata agresije, primjenom najtežih oblika nasilja, fizičkih likvidacija, masovnih ubistava, protjerivanja, deportacije, silovanja i zatvaranja u koncentracione logore.

Analizom dokumenata zapljenjenih od JNA i drugih izvora različite provenijencije, kao i izjava velikog broja svjedoka, neosporno je utvrđeno i dokazano da su komande i jedinice JNA imale ključnu ulogu u srpsko-crnogorskoj agresiji na Bosnu i Hercegovinu. Kao instrument agresije su upotrebljene aktivne i rezervne jedinice JNA, koje su činile glavni udarni dio velikosrpskog agresora.

Sve činjenice iznešene kroz ovu knjigu, jasno ukazuju na tijesnu međusobnu povezanost Velikosrpskog pokreta na čelu sa Slobodanom Miloševićem, sa najvišim rukovodstvom OS SFRJ i razobličavaju ulogu Saveznog sekretarijata za narodnu odbranu i Generalštaba oružanih snaga SFRJ u planiranju, organizovanju, usmjeravanju i rukovođenju oružanog dijela agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu. Sve aktivnosti u pripremi i izvođenju oružanog dijela agresije na Bosnu i Hercegovinu, komande i jedinice JNA su izvodile po instrukcijama i direktnom komandom Generalštaba OS SFRJ, a koji je bio pod neposrednim i direktnim uticajem Velikosrpskog pokreta na čelu sa Slobodanom Miloševićem.

Rasvjetljavanjem uloge nelegalnog „Krnjeg“ Predsjedništva SFRJ, kao Vrhovne komande oružanih snaga SFRJ, u kojem su od 3. oktobra 1991. godine, bili samo predstavnici Srbije, Crne Gore, Vojvodine i Kosova (Borisav Jović, Branko Kostić, Jugoslav Kostić i Sejdo Bajramović), a koje je od 3. oktobra 1992. godine, kada je nelegalno proglasilo neposrednu ratnu opasnost u SFRJ, donosilo sve ključne odluke o upotrebi komandi i jedinica JNA na prostorima

SFRJ, do njenog raspada, jasno se uočava cilj velikosrpske ideologije i politike i svih planova Velikosrpskog pokreta.

Rukovodstvo OS SFRJ snosi historijsku odgovornost za ljudske žrtve i materijalna razaranja na teritorijama Republike Hrvatske i Republike Bosne i Hercegovine. Ono je vjerovatno, moglo odigrati pozitivniju ulogu u raspletu Jugoslovenske krize, da je htjelo očuvati dotadašnje svijetle tradicije i poziciju JNA kao zajedničke i jedinstvene vojne sile svih naroda i narodnosti SFRJ. Stavljajući se otvoreno na stranu Srbije i Crne Gore, u cilju izlaska na "etničke srpske prostore", bio je pogrešan strategijski potez vrha JNA, koji je neminovno doveo do njenog nacionalnog, političkog i profesionalnog rasula i konačnog nestanka.

Iako je imala veliku borbenu nadmoć u tehnici i naoružanju, zbog slabih moralnih kvaliteta generalskog, oficirskog, podoficirskog i vojničkog kadra, JNA nije uspjela da ostvari zacrtane ciljeve srpsko-crnogorske agresije na Bosnu i Hercegovinu. U početnoj fazi agresije na Bosnu i Hercegovinu, JNA u saradnji sa kolaboracionističkim snagama u Bosni i Hercegovini i srbijanskim paravojnim oružanim formacijama, iskoristivši faktor iznenađenja i silinu borbenog udara, je uspjela u kratkom roku da zauzme i okupira veliki dio teritorije Bosne i Hercegovine. Veliki broj gradova i naseljenih mjesta u istočnoj, sjeveroistočnoj, sjevernoj i zapadnoj Bosni i istočnoj Hercegovini je razoren i uništen, a bošnjačko stanovništvo pobijeno, protjerano ili zatočeno u koncentracione logore. Na teritoriji koju nije uspjela vojnički zauzeti i okupirati, JNA upotrebom artiljerije, tenkova i raketnih sistema, sa distance otpočinje razaranja i uništavanja infrastrukturnih, vjerskih i drugih civilnih objekata, uništenje i razaranja svih materijalnih i industrijskih dobara koje nije zauzela i masovno ubijanje i ranjavanje civilnog stanovništva u neokupiranim mjestima i gradovima.

Tokom srpsko-crnogorske agresije na Republiku Bošnu i Hercegovinu, JNA je u sklopu izvođenja borbenih dejstava je masovno kršila odredbe međunarodnog ratnog prava: vršenjem pojedinačnih i masovnih zločina i ubistava; prisilnim raseljavanjem bošnjačkog stanovništva; deportacijama; egzekucijama; razaranjem civilnih, vjerskih i zdravstvenih ustanova; opsadom naseljenih mjesta i gradova; masovnim hapšenjem i zatvaranjem bošnjačkog stanovništva

u koncentracione logore; pljačkama i uništavanjem državne i civilne imovine; silovanjem bošnjačkih žena i djevojaka; upotrebu nedozvoljenih borbenih sredstava; korišćenje civilnog stanovništva kao „živog štita“ tokom izvođenja borbenih aktivnosti...itd.

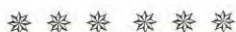
Aktivnosti komandi i jedinica JNA u početnoj fazi agresije na Bosnu i Hercegovinu ogledale su se u sljedećem: masovna upotreba artiljerijskih oruđa u cilju razaranja gradova i naseljenih mjesta i masovnih ubistava civilnog stanovništva; masovna upotreba protivavionskog naoružanja po civilnim ciljevima; upotreba zabranjenog hemijskog i zapaljivog oružja (fosforne avio bombe, napalm bombe i zapaljive artiljerijske granate); masovna upotreba snajperskog naoružanja u cilju ubijanja i ranjavanja civilnog stanovništva; upotreba borbene avijacije i helikopterskih jedinica po civilnim ciljevima; masovna upotreba tenkovskih i oklopnih jedinica za izvođenje dejstava po civilnim ciljevima; razoružavanje i oduzimanje naoružanja od bošnjačkog stanovništva pod lažnim obećanjem da će ih jedinice JNA zaštititi u slučaju potencijalnih sukoba; plansko i organizovano naoružavanje srpskog stanovništva u Bosni i Hercegovini i pripremanje istog da u ulozi pete kolone pomogne u izvršenju planirane agresije; opremanje i logistička podrška paravojnim oružanim formacijama i grupama iz Srbije i Crne Gore; prisilno zarobljavanje, sakupljanje i deportovanje civilnog bošnjačkog stanovništva u koncentracione logore i predaja istog kolaboracionističkim i paravojnim formacijama; učešće u masovnim ubistvima bošnjačkog stanovništva; učešće u masovnim silovanjima i ubistvima bošnjačkih žena; učešće u pljački bošnjačke imovine i uništavanju i spaljivanju naseljenih mjesta i gradova; učešće u uništavanju vjerskih i drugih infrastrukturnih objekata; korišćenjem bošnjačkog stanovništva kao “živog štita” tokom izvođenja napadnih borbenih akcija, kao i raznim vrstama pritisaka i zlostavljanja stanovništva Bosne i Hercegovine.

Srpsko-crnogorska agresija na Bosnu i Hercegovinu, koja i pored velikih žrtava nije uspjela, predstavlja historijski poraz velikosrpske hegemonističke ideologije i politike i njenih genocidnih ciljeva.

Pod pritiskom međunarodne zajednice, koja se kasno uključila u rješavanje sukoba, JNA se reorganizira i formalno preformira u tri srpske vojske: Vojsku Savezne Republike Jugoslavije; Vojsku Republike Srpske Krajine i Vojsku Srpske Republike Bosne i Hercegovine (kasnije Vojska Republike Srpske). Komandu nad sve tri srpske vojske je imao Generalštab Vojske SR Jugoslavije u Beogradu.

Nakon formalnog povlačenja sa teritorije Bosne i Hercegovine, JNA za sobom ostavlja svu vojnu tehniku i naoružanje preimenovanoj JNA u Vojsku Srpske Republike Bosne i Hercegovine, povlači mali dio svog oficirskog i vojničkog kadra, a zatim se preformirana u Vojsku Savezne Republike Jugoslavije, aktivno uključuje u nastavak započete agresije, kao i logističkom i drugom vrstom vojne pomoći Vojsci Srpske Republike Bosne i Hercegovine.

Nakon intervencije međunarodne zajednice na prekidu borbe-nih dejstava na teritoriji Bosne i Hercegovine i potpisivanjem Dejtonskog mirovnog sporazuma, srpsko-crnogorski agresor uz svestranu podršku kolaboracionističkih snaga u Bosni i Hercegovini, nije uspio realizovati svoje zacrtane velikosrpske ciljeve agresije i zadržati teritoriju Bosne i Hercegovine u sastavu nove Jugoslavije. Potpisivanjem Dejtonskog mirovnog sporazuma i završetkom ratnih operacija na njenoj teritoriji Bosna i Hercegovina je ostala u ranijim međunarodnopravno priznatim granicama. Rukovodstvo Velikosrpskog pokreta na čelu sa Slobodanom Miloševićem, i pored velikih ljudskih žrtava, nije uspjelo realizovati ideje velikosrpske ideologije i politike i obezbijediti da svi Srbi žive u jednoj državi.

Odlaskom Slobodana Miloševića sa političke scene u Srbiji nije se promjenila velikosrpska ideologija i politika prema Bosni i Hercegovini, ona je samo modifikovana i uobličena shodno zahtjevima novih "demokratskih principa". Osnova novog velikosrpskog nacionalnog projekta polazi od stanovišta da trenutno stanje srpskog naroda u BiH treba služiti kao polazište za nove pohode, a ne kao konačno rješenje srpskog pitanja u Bosni i Hercegovini.

Koliko će te "nove demokratske snage" Srbije vođene vječitom idejom nacionalne isključivosti i željom da svi Srbi žive u jednoj državi uspjeti u svojim idejama, zavisi prvenstveno od svijesti bošnjačkog naroda da se zločini koji su počinjeni nad njima nikada ne smiju zaboraviti niti oprostiti.

I nakon deset godina od potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma u Republici Srpskoj, Srbiji i Crnoj Gori i dalje ima pojava javnog osporavanja i negiranja državnosti Bosne i Hercegovine. Šire javno mjenje u Republici Srpskoj, Srbiji i Crnoj Gori, još uvijek ratne zločince Radovana Karadžića, Ratka Mladića i druge ratne zločince, doživljava kao svoje nacionalne heroje, i na sve načine ih štiti i pomaže njihovo skrivanje i izručenje Međunarodnom tribunalu u Hagu.

U Međunarodnom tribunalu u Hagu se već duže godina sudi odgovornim pojedincima koji su počinili ratne zločine u Bosni i Hercegovini, dok se ideolozi, nosioci i kreatori zločinačke velikosrpske politike, koja je dovela do tih zločina još uvijek nalaze na slobodi i ne prestaju sa svojim ideološkim aktivnostima. Svjedoci smo da se permanentno vodi otvorena kampanja negiranja svega što je zajedničko i bosansko-hercegovačko i na sve raspoložive načine onemogućava uspješno funkcionisanje Bosne i Hercegovine, kao države svih konstitutivnih naroda. Putem medija u Srbiji i Crnoj Gori se planski i dirigovano lansiraju teze da je u Bosni i Hercegovini vođen građanski rat u kojem su se sukobila tri naroda uz elemente vjerskog rata i gdje su stradali pripadnici sva tri naroda. Na sve moguće načine pokušava se izvršiti zamjena teza i izjednačiti agresora i žrtvu. Stalnim ponavljanjem neistina i iskrivljavanjem činjenica pokušava se dokazati da su pripadnici sva tri naroda činili ratne zločine i da su svi podjednako krivi. Na ovaj način se želi izbjeći odgovornost za agresiju i minimizirati velikosrpska osvajačka politika koja je dovela do ratova na prostorima Jugoslavije.

Obzirom da velikosrpska hegemonistička politika i ideologija nije doživjela katarzu poraza u Bosni i Hercegovini, osvajačke i hegemonističke velikosrpske ideje još uvijek nisu zamrle. Velikosrpski projekat je trenutno u fazi regeneracije obzirom da strategijski ciljevi Beograda još uvijek nisu ostvareni. Insistiranjem na sprovođenju Sporazuma o specijalnim vezama Srbije i Crne Gore i Republike

Srpske, srbijanska politička vrhuška pokušava i dalje zadržati svoj dosadašnji politički uticaj i kontrolu nad srpskim narodom u BiH. Svim raspoloživim diplomatskim sredstvima rukovodstvo državne zajednice Srbije i Crne Gore pokušava ostvariti zajedničko uključenje SiCG i BiH u evropske integracije, čime se stvara prostor za reafirmaciju nerealizovanih srpskih ciljeva okupljanja srpskog nacionalnog korpusa u novim političkim i međunarodnim okolnostima.

Tokom četverogodišnjeg odbrambenog rata koje je Armija Republike Bosne i Hercegovine vodila protiv daleko nadmoćnijeg agresora, još jednom se je u praksi potvrdilo da je narod vođen ljubavlju prema vlastitoj domovini i željom za slobodom nepobjediv. U želji da odbrani svoju zemlju i da u njoj živi u miru sa ostalim narodima, Bošnjački narod je bio neprelazni bedem i neosvojiva prepreka daleko nadmoćnijem srpsko-crnogorskom agresoru.

Kroz nametnuti četverogodišni rat, borci Armije Republike Bosne i Hercegovine su postali prekaljeni i nesalomivi borci i ratnici, koji su se svojim patriotizmom uspjeli oduprijeti silovitim i bezobzirnim napadima i u završnim operacijama uspjeli potisnuti tehnički nadmoćnijeg agresora. Nedostatak savremenih borbenih sredstava, naoružanja, municije i druge vojne opreme nije bitno uticao na izvršavanje odbrambenih zadataka Armije Republike Bosne i Hercegovine, prvenstveno radi jako izraženog patriotizma i visokog moralnog stanja njenih pripadnika. Iako pripadnici Armije Republike Bosne i Hercegovine nisu uspjeli ostvariti konačnu vojnu pobjedu nad srpsko-crnogorskim agresorom, u ratu je Armija Republike Bosne i Hercegovine izrasla u respektabilnu vojnu silu, koja je uspjela zaustaviti agresiju i prisiliti agresora na političko i diplomatsko rješavanje sukoba.

Ratnička tradicija Bošnjaka kroz povjest i čudo bosanskog otpora i odbrane, poslalo je jasnu poruku svim potencijalnim agresorima, da je borba za opstanak jednog naroda mnogo jača od svih nevolja koje potencijalni agresor nameće i da će se bošnjački narod, ako to bude potrebno, opet uspješno suprostaviti i oduprijeti bilo kakvoj agresiji i ekspanziji prema teritoriji Bosne i Hercegovine.

CONCLUSION

At the beginning of the 80's, after the death of Josip Broz Tito, on the Yugoslav political scene emerged open Serb nationalism launching a slogan that Serbs were totally endangered on the Yugoslav area. Skilfully exploiting the present socio-political crisis in Yugoslavia, Greater-Serbian ideologists and politicians, using the media create a psychological xenophobic feeling toward other peoples and secretly plan and work to actualize the borders of "Greater Serbia". Without any argument and without foundation Serbs were portrayed as victims while building a joint Yugoslav state during the past years of mutual coexistence. By mix-up the theses and confusion of terms, they glorify their own ideological, religious, national, cultural and other values while at the same time, they deny justified wishes of other peoples for correct inter-ethnic relations and equality in the common state. All Yugoslav peoples expressing different goals from those declared by the Serbs were proclaimed counter-revolutionary, they were accused for breaking up Yugoslavia and were declared to be guilty for not allowing and preventing the realization of the Serb national goal that all Serbs live in one state.

The Memorandum of the Serb Academy of Sciences and Arts published in 1986, as the ideological basis for the break up of Yugoslavia and formation of "Greater Serbia" and the Eighth Assembly of the Central Committee of the League of Communists held in 1987, represent the turning point within the Serbian and Yugoslav political scene. It could be seen, even at that time, that just the forces that were pleading for preservation of Yugoslavia were the ones that were striving to break it up.

The speech of Slobodan Milošević at Gazimestan on June 28th 1989 at the marking of the 600th anniversary of the Kosovo battle represented a public invitation to all Serbs for war and destruction of Yugoslavia. After that pogrom-like speech and invitation to war, the historical dimension of the Kosovo battle was hastily revived, and it is on the background of the Kosovo myth, that the modern Serb political indoctrination and propaganda was formed. Skilfully using that myth which had been pushed ahead for centuries, telling lies and wrongfully

presenting the historical events, contemporary Serb ideologists, politicians and creators of the public opinion initiated general national euphoria among the Serb people.

Constantly developing the already formulated thesis about the endangered Serb people in Yugoslavia, they systematically incite and emphasize fear of Serb people for their existence unless they encircle their own areas in one territory. Using the orchestrated false propaganda in the media, they were strengthening Serb national conscience and exercising homogenisation of the whole Serb people and its ideological, psychological and other polarization in relation to the other Yugoslav peoples.

Fabricating and presenting false facts from the past, within the Serb masses a feeling of centuries old heroic warriors and peacetime losers was formed. The Serbs were systematically directed and presented through the media solely as honourable, courageous and righteous people and just because of such their characteristics they have been suffering for centuries and were endangered from other peoples in the SFRY. Using a number of TV programs and articles in the newspapers they tried to delete the historical facts and the Chetnik spirit and until then, a shameful and negative movement of the Serb people was designed as the Greater-Serbian people's movement which was badly treated for its ideological goals in the post-war period (Second World War), so that this historical injustice needs to be corrected in the interest of the Serb people.

Mutual and unbreakable link of all Greater-Serbian nationalistic elements in the Serb people and society, Serbian political elite, judicature, prosecutions authorities, police, army, state security with the key individuals in organized crime was created, organized and guided by the President of Serbia Slobodan Milošević assisted by his close associates (Borisav Jović, Momir Bulatović, Dobrica Ćosić, Branko Kostić, Milan Babić, Milan Martić, Vojislav Šešelj, Veljko Kadijević, Blagoje Adžić, Aleksandar Vasiljević, Jovica Stanišić, Petar Gračanin and others ...). Under his leadership and with the support of his associates, the Greater-Serbian movement was formed based on a systematic plan and it was better organized and mutually better linked than the state structures of that time. Using mutual actions of all elements

of the Greater-Serbian movement, the Serb history was glorified in political aims and it was one of the preconditions and a specific form of the Serb imperial strategy for conquering wars in which Serbia and Montenegro entered in 1991 against the Republic of Croatia and later in 1992 against the Republic of Bosnia and Herzegovina.

The aim of the Greater-Serbian ideology and politics, whilst using the Yugoslav People's Army (JNA) as the main armed instrument of the Greater-Serbian politics, applying pressure, terror, violence and crimes against the non-Serb people in SFRY, was to take control over the borders of the "Greater Serbia" and to assure that all Serbs live in one country. The initiators and the ideological creators of the hegemonic Greater-Serbian politics could not imagine the realization of this aim without a strong and powerful military force which would by force of arms occupy those envisioned borders. Only when the top staff of the Armed Forces of SFRY, headed by the Federal Secretary of National Defence general Veljko Kadijević, and his close associates leaned towards the Greater-Serbian politics and in that function placed the powerful military force, aggression against the other federal member republics could commence. Instead of being a guarantor of peace and a factor of democracy support and creating conditions for building new social relations in SFRY, JNA places itself in the function of warmongering and becomes the "iron fist" and the main instrument of the Greater-Serbian aggression against the other federal members of SFRY.

Military - political bodies (Committee of the League of Communists in JNA and the Political administration of the Federal Secretariat of National Defence) had a great influence on all happenings in JNA, the political bodies being under direct influence of the League of Communists of Yugoslavia. The role of those bodies was decisive in the overall command and control system of Armed Forces of SFRY and especially in the Yugoslav People's Army. One of the essential segments of combat readiness was the moral-political state of HQs and units of JNA. A great number of officers were engaged in the follow

up and assessment of this segment. For fulfilling their function in JNA successfully, the military-political apparatus has to have close ties and links with the federal and republic political bodies and organizations of the League of Communists of Yugoslavia.

Such close links with the civilian political structures had negative connotations and consequences on indoctrination of high ranking officers and generals of the JNA, who were, in the course of time, highly influenced by the psychological-propaganda activities of the Greater-Serbian ideologists and politicians. With their ideological equality and resemblance to the ideology of the Serbian chauvinism they subordinated JNA only to the national interests of the Serb and Montenegrin people in the SFRY.

At the moment when JNA ceased to be the Yugoslav Army and when it began functioning for the Greater-Serbian politics, it faced moral breakdown and eminent dissolution, as occurred during the wars with the Republic of Croatia and the Republic of Bosnia and Herzegovina.

During the 80's, under the influence of the Greater-Serbian politics, a silent and perfidious process of cleansing the officer cadre of JNA on the national and political basis and gradual overwhelming number of officer cadre from the ranks of Serb and Montenegrin people and decreasing the number of officer cadre from other peoples, what helped to a considerable extent infiltration of the nationalist Greater-Serbian politics and indoctrination of the JNA structures. Reorganization of JNA and the changes occurring in the Army from 1986 to 1992 were integral parts of the Greater-Serbian nationalistic conquering program. Under the motto of "saving" Yugoslavia, the JNA top staff of that time acting together with the representatives of the Greater-Serbian politics planned to realize the dream of "Greater Serbia".

After the erosion of the multinational Yugoslav structure of the Yugoslav People's Army and the atrophy of the Yugoslav being

in JNA, the Army gradually starts under the influence of Greater-Serbian politics transforming from the general Yugoslav multinational institution and a common military force of all peoples and nationalities of Yugoslavia into a Serbian-Montenegrin army and openly sides with the project of forming a "Greater Serbia".

The moral collapse of the JNA started with the intervention in Slovenia, and continued on with its active role in conducting combat operations in Croatia, finally lead to the fact that this army lost its Yugoslav character which had been built for many decades. During the combat operations in Slovenia and Croatia, JNA had already been transformed into a Serb-Montenegrin army. Realizing the treason of JNA in attacking the peoples that had formed it, the members of JNA who were not of Serbian or Montenegrin origin, massively began to leave the army. Their positions were given up to Serbian volunteers, Chetniks and mobilized Serb reservists what made it, in the ideological and staffing sense, a Serb-Montenegrin Army.

The JNA was a powerful armed force only when it was composed of the members of all peoples and nationalities of Yugoslavia. From the moment when the JNA fell under the influence of the Greater-Serbian movement and was transformed into the Serb-Montenegrin Army composed only of the members - advocates of the Greater-Serbian politics, this army was doomed to failure.

Analyzing ideological, historical and military aspects of the Serb-Montenegrin aggression against the Republic of Bosnia and Herzegovina, presented in this book in accordance to available relevant documents and other archived materials and publications dealing with relative issues, it could undoubtedly be established and asserted that during the period from 1992 to 1995, a classic act of armed aggression, as a crime against peace, was committed against the Republic of Bosnia and Herzegovina and that during the aggression on Bosnia and Herzegovina numerous criminal acts against humanity and international law were committed over Bosniaks, such as: war crimes

against civilian population, war crimes against prisoners of war, war crimes against the sick and the wounded; use of forbidden combat means; destruction of cultural, religious and historic monuments and the heaviest crime - genocide.

The aggression on a sovereign, independent and internationally recognized Republic of Bosnia and Herzegovina from 1992-1995 was committed by the Republic of Serbia and the Republic of Montenegro (later on federal units of the FR of Yugoslavia). As instruments of aggression the following were used: Yugoslav People's Army; Army of the FR Yugoslavia; Special units of the Federal Secretariat of Internal Affairs and the Ministry of Interior of Serbia and Montenegro; various paramilitary armed formations and groups from Serbia and Montenegro, foreign mercenaries and collaborationist forces from BiH (Army of the Serb Republic of Bosnia and Herzegovina). The aggression against Bosnia and Herzegovina was planned, organized, animated and directed by the Greater-Serbian movement headed by Slobodan Milošević.

The aggression against the Republic of Bosnia and Herzegovina was systematically organized and planned through ideological, political, economical and military preparations and plans. The ideological preparation for the aggression against Bosnia and Herzegovina was executed by: the Serb Academy of Sciences and Arts; Serb Orthodox Church, Serb historians, writers and the media under the control of the Greater-Serbian movement. The main actors of the political preparations for the aggression against Bosnia and Herzegovina were: Illegal "Rump" Presidency of SFRY (October 3rd 1991) the leadership of the Republic of Serbia and the Republic of Montenegro; Serbian and Montenegrin political parties and other organizations; the fifth columnist Serb Democratic Party of Bosnia and Herzegovina and other collaborationist forces in Bosnia and Herzegovina.

The main subjects and carriers of the military preparations for the aggression against Bosnia and Herzegovina were the Federal Secretariat of National Defence (SSNO) and the General Staff of the Armed Forces of SFRY (GS OS), which were illegally transformed by the Greater-Serbian Movement into the HQ of the Supreme Command of Armed Forces of SFRY in order to have the authority to independently make decisions in favour of the Greater-Serbian Movement.

The aim of the aggression against Bosnia and Herzegovina was to take parts or the whole territory of BiH for annexation and including them into the territory of the new Yugoslavia i.e. "Greater Serbia". For the accomplishment of this aim genocide combat actions of the JNA units were used, as well as other instruments of aggression applying the most extreme forms of violence, physical liquidation, mass killings, expulsions, deportations, rape and imprisonment in concentration camps.

By analyzing captured documents of the JNA and other sources of various proveniences, as well as the testimonies of a large number of witnesses, it has been undeniably confirmed and proven that the commands and units of the JNA had a crucial role in the Serb and Montenegrin aggression on Bosnia and Herzegovina. As an instrument of aggression, both active and reserve forces of the JNA were used and they were the main striking power of the Greater-Serbian aggressor.

All the facts that have been brought forward in this book clearly show that there was a close bond in-between the Greater-Serbian movement, headed by Slobodan Milošević, and the highest leadership of the Armed Forces of SFRY unveiling the role of the Federal Secretariat of National Defence and the General Staff of Armed Forces of SFRY in planning, organizing, guiding and controlling the armed part of the aggression on Bosnia and Herzegovina. All the activities relating to the preparations for execution of the armed aggression against Bosnia and Herzegovina were carried out by the commands and units of the JNA under direct command and instructions from the General Staff of Armed Forces of SFRY which was under direct influence of the Greater-Serbian Movement headed by Slobodan Milošević.

By illuminating the role of the "Rump" Presidency of SFRY, as the Supreme command of the Armed Forces of SFRY, on October 3rd 1991 it was composed of only representatives of Serbia, Montenegro, Vojvodina and Kosovo (Borislav Jović, Branko Kostić, Yugoslav Kostić and Sejdo Bajramović) and which from October 3rd 1992, when it illegally declared the war state of emergency in SFRY, made key decisions regarding the use of the commands and units on the territories of SFRY all the way up to its dissolution, the aim of the Greater-Serbian ideology and politics and all the plans of the Greater-Serbian Movement could be seen clearly.

The leadership of the Armed Forces of SFRY must bear the historical responsibility for the human victims and material destruction on the territories of the Republic of Croatia and the Republic of Bosnia and Herzegovina. It could have, most likely, played a more positive role in resolving the Yugoslav crisis if it had wanted to preserve the bright traditions and the position of the Yugoslav People's Army it possessed up to that time as a common and unique armed force of all the peoples and nationalities of the SFRY. Openly siding with Serbia and Montenegro, with the aim of stepping out on "ethnic Serb territories", was a wrong strategic move of the JNA leadership which inevitably led to its national, political and professional dissolution and to its final disappearance.

Even though it had a combat superiority regarding the equipment and armament, due to the poor ethnic qualities of the General, officer, NCOs and soldier cadre, the Yugoslav People's Army failed in fulfilling its targeted goal in the Serb-Montenegrin aggression against Bosnia and Herzegovina. In the beginning phase of the aggression on Bosnia and Herzegovina, JNA in cooperation with the collaborationist forces in Bosnia and Herzegovina and with the Serb paramilitary armed formations, exploiting the element of surprise and the strength of the combat blow, succeeded in taking and occupying a large part of the territory of Bosnia and Herzegovina in a short period of time. A great number of cities and populated areas in the eastern, north-eastern, northern and western Bosnia and eastern Herzegovina was ruined and destroyed, and the Bosniak population was killed up, expelled or detained in concentration camps.

The territories that were not militarily taken over and occupied were fired upon with the JNA artillery, tanks and rocket systems and from the distance starts the destruction of infrastructural, religious and other civilian targets, destruction of all material assets and industrial facilities which were not occupied, as well as the mass killing and wounding of the civilian population in the unoccupied areas and cities.

During the Serb-Montenegrin aggression against the Republic of Bosnia and Herzegovina, in fulfilling combat activities JNA has massively violated the rules of the international war law by committing individual and massive crimes and killings; forced displacement of

the Bosniak population; deportations; executions; destruction of civil, religious, and medical facilities; the siege of inhabited areas and cities; massive arresting and imprisonment of the Bosniak population in concentration camps; looting and destruction of state and civilian property; raping of Bosniak women and girls; use of forbidden combat means; using civilians as fire protection while executing combat activities... and so on.

At the beginning phase of the aggression against Bosnia and Herzegovina the activities of the HQs and units of the JNA were marked by massive use of artillery weapons with the aim of destroying cities and inhabited areas and massive killing of civilian population; massive use of anti-aircraft weapons against civilians; use of forbidden chemical and inflammable weapons (phosphorus air bombs, napalm bombs and flammable artillery shells), massive use of snipers with the aim of killing and wounding civilians; use of combat aircraft and helicopter units against civilian targets; massive use of tank and armour units against civilian targets; disarming and taking away weapons from the Bosniak people falsely promising that the units of the JNA will protect them in case of a potential conflict; planned and organized arming of the Serb population in Bosnia and Herzegovina and preparing them for the role of the "fifth column" units to assist in accomplishment of the planned aggression; equipping and logistically supporting the paramilitary armed formations from Serbia and Montenegro; forced capturing, gathering and deportation of the civilian Bosniak population to the concentration camps and handing them over to the collaborationist and paramilitary forces; taking part in massive killings of the Bosniak population; taking part in massive rapes and killing of Bosniak women; taking part in looting of Bosniak property and destroying and burning down inhabited areas and cities; taking part in destruction of religious and other infrastructural facilities; using civilians as fire protection while executing combat activities in attacks, as well as, by inflicting oppression and harassing the population of Bosnia and Herzegovina.

The Serb-Montenegrin aggression against Bosnia and Herzegovina, which despite enormous losses in lives did not succeed represents a historical failure of the Greater-Serbian hegemonic ideology and politics and its genocide goals. Under the pressure of the international community, which became involved late to solve the conflict, the JNA reorganizes and formally restructures into three Serbian armies: Army of the Federal Republic of Yugoslavia; Army of the Republic of Serb Krajina and the Army of the Serb Republic of Bosnia and Herzegovina (later on the Army of Republika Srpska). The command over all the three Serb armies was in the hands of the General Staff of the FR of Yugoslavia, in Belgrade.

After the formal withdrawal from the territories of Bosnia and Herzegovina, JNA left behind complete military equipment and armament of the renamed JNA, now the Army of Republika Srpska, withdraws a small number of its own officers and soldiers, and then reforms into the Army of the Federal Republic of Yugoslavia, actively involves itself in continuation of the started aggression, and supports the Army of the Republic of Srpska with logistics and other means of military assistance.

After the intervention of the international community regarding the cease of the combat actions on the territory of Bosnia and Herzegovina and the signing of the Dayton Peace Agreement, the Serb-Montenegrin aggressor with the overall support of the collaborationist forces in Bosnia and Herzegovina did not succeed in fulfilling their Greater-Serbian goals of aggression and to retain the territory of Bosnia and Herzegovina within the newly formed Yugoslavia.

After signing of the Dayton Peace Agreement and termination of combat activities, Bosnia and Herzegovina remained within its internationally recognized borders. The leadership of the Greater-Serbian Movement, lead by Slobodan Milošević, despite of many human losses failed in realizing the idea of the Greater-Serbian ideology and politics that all Serbs live in one country.

After Slobodan Milošević left the political scene, the Greater-Serbian ideology and politics of Serbia did not change towards Bosnia and Herzegovina, it was only modified and formed in accordance with the requirements of new “democratic principals”. The basis of the new Greater-Serbian national movement comes out of a stance that the current status of the Serb people in Bosnia and Herzegovina should be used as a starting point for new conquests, but not as the final solution of the Serb issue in Bosnia and Herzegovina. How successful will the “new democratic forces” of Serbia be, lead by the centuries old idea of national exclusivity and the longing for realizing the idea that all Serbs live in one state, the realization of their ideas depends mainly on the conscience of the Bosniak people and on the that they should not forget nor forgive all the crimes committed against the Bosniaks.

Even after ten years from the signing of the Dayton Peace Agreement, in the Republika Srpska, Serbia and Montenegro there are still appearances denying the statehood of Bosnia and Herzegovina. The major part of the public opinion in Republika Srpska, Serbia and Montenegro still considers the war criminals Radovan Karadžić and Ratko Mladić and other war criminals as national heroes and are protecting them in all ways, helping them in hiding and protecting them from extradition to the International Tribunal in the Hague.

For already a number of years in the International Tribunal in The Hague those responsible for individual war crimes in Bosnia and Herzegovina are being prosecuted, while the ideologists, actors and creators of the criminal Greater-Serbian politics that lead to those crimes are still at large and are still continuing with their ideological activities. We are witnesses to a permanent and open campaign of denying everything that is common and belonging to Bosnia and Herzegovina and using all the available means in trying to make impossible the successful functioning of Bosnia and Herzegovina as a state of all constituent peoples. Using the media in Serbia and Montenegro planned and orchestrated theses are being launched that a civil war was lead in Bosnia and Herzegovina where the three peoples

came to the conflict with elements of a religious war and the victims of which were the members of all the three peoples. Many endeavours are being made to mix up the theses and to equalize the aggressor and the victim. Constantly repeating lies and deforming the facts, they are trying to prove that all the three ethnic groups committed war crimes and that they are equally guilty. By doing this, they are trying to avoid the responsibility for the aggression and minimize the Greater-Serbian conquering politics that have brought about the wars in the region of Yugoslavia.

Due to the fact that the Greater-Serbian hegemonic politics and ideology did not go through the acceptance of the defeat in Bosnia and Herzegovina, the conquering and hegemonic Greater-Serbian ideas still have not perished. The Greater-Serbian Movement is currently in a phase of regeneration due to the fact that the strategic goals of Belgrade have not yet been fulfilled. Insisting on implementation of an Agreement for special relations between Serbia and Montenegro and Republika Srpska, the Serbian political leadership is trying to preserve its past political influence and control over the Serbian people living in Bosnia and Herzegovina. Using all available diplomatic means the leadership of Serbia and Montenegro is trying to get the joint inclusion of Serbia and Montenegro and Bosnia and Herzegovina in the European integrations and by doing that it is trying to reaffirm the unachieved Serb goals of gathering the Serb national corps in new political and international circumstances.

During the four-year long defensive war, which the Army of Bosnia and Herzegovina led against a far more superior aggressor, once again it has been practically confirmed that a people that is led by the love towards its own country and desire for freedom is invincible. In their wish to defend their country and to live in peace with the other peoples, the Bosniak people were a hard stone and unconquerable hurdle for the far superior Serb-Montenegrin aggressor.

The soldiers of the Army of Bosnia and Herzegovina have become hardened and unbreakable fighters and worriers during the forced four-year long war; they have succeeded because of their patriotism in resisting severe and merciless attacks and in the final operation have succeeded in pushing back the technically superior aggressor.

The lack of modern combat equipment, weapons, ammunition and other military equipment did not have a significant influence on the execution of defensive tasks of the Army of Bosnia and Herzegovina, the success was accomplished mainly due to the strongly expressed patriotism and high moral of its members. Even though the members of the Army of Bosnia and Herzegovina did not succeed in gaining a final military victory over the Serb-Montenegrin aggressor during the war, the Army of Bosnia and Herzegovina grew out to be a respected military force which stopped the aggression and forced the aggressor to solve the conflict in political and diplomatic way.

The war tradition of the Bosniaks through the course of history and the miracle of the Bosnian resistance and defence had sent a clear message to all potential aggressors that a struggle for survival of one nation was stronger than all the sufferings that a potential aggressor could inflict to it and that the Bosniak people, if needed, would again successfully confront and resist any aggression and expansions towards the territories of Bosnia and Herzegovina.

PRILOZI

PRILOG BROJ 1

KOMANDA 1. VOJNE OBLASTI

VOJNA TAJNA

STR. POV. BR. 1- 90

STROGO POVERLJIVO

15. 05. 1990. GODINE

URUČITI ODMAH KOMANDI _____

Na osnovu Naređenja GŠ OS SFRJ, Str. pov. br. 19 - 1 od 14. 05. 1990. godine, a u cilju sigurnijeg smeštaja i čuvanja naoružanja i municije TO,

N A R E Đ U J E M

1.- Komande korpusa – OGB – sa odgovarajućim štabovima TO (u svojim zonama odgovornosti) organizovaće preuzimanje, smeštaj i čuvanje kompletnog naoružanja i municije od teritorijalne odbrane, u magacine JNA.

Prilikom realizacije zadataka utvrditi tačan broj, vrstu i količinu naoružanja koje se sada čuva u magacinima teritorijalne odbrane, mogućnosti smeštaja u vojnim objektima i dinamiku realizacije.

Za prevoženje sredstava angažovati m/v iz fonda JNA, kada se god može u sklopu realizacije drugih planiranih zadataka kako bi se smanjili trpoškovi.

U nedostatku magacinskog i skladišnog prostora za smeštaj koristiti najpogodnije prostorije u rejonima tih skladišta i magacina za smeštaj MSA. Po odobrenju komande 1. VO mogu se koristiti i vantrupna skladišta. Eventualno za smeštaj koristiti i prostorije u kasarnama, shodno postojećim propisima.

2.- Izuzetno, u slučajevima kada su objekti teritorijalne odbrane udaljeni i gdje ne postoje uslovi i mogućnosti da se to naoružanje i municija smesti u objekte JNA – preko 50 km od mogućih objekata smeštaja - zadržati ih u objektima teritorijalne odbrane s tim da ih obezbeđuju jedinice JNA.

3.- Izuzimanje naoružanja i municije od strane štabova i jedinica teritorijalne odbrane za izvođenje planiranih aktivnosti odobravaće komanda 1. VO na predlog komandi korpusa. Komande korpusa posebnim upustvima regulisaće način ulaska, održavanja i čuvanja kao i postupka pri izuzimanju i vraćanju naoružanja i municije u magacine. U načelu za način predviđen za MS JNA. MS teritorijalne odbrane preuzimaju i njima rukuju sadašnji rukovaoci RR jedinica.

4. Preuzimanje i smeštaj naoružanja i municije završiti do 21. 05. 1990. godine.

5. Izveštaj o realizaciji naređenja sa tačnim pregledom količina i vrsta naoružanja i municije, PO ŠTO, koja se čuva u magacinima i skladištima JNA i izuzetno u skladištima TO dostaviti komandi 1. VO do 01. 06. 1990. godine.

6. Za nejasna pitanja obraćati se odgovarajućim organima 1. VO.

KOMANDANT
general - pukovnik
Aleksandar Spirkovski s.r.

Dostaviti : 4. K, 5. K, 13. K, 17. K, 24. K, 37. K

(Arhiv instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava u Sarajevu, inv. br. 2 - 916 i Hasan Efendić, KO JE BRANIO BOSNU, Sarajevo 1998, str. 102 -103.)

PRILOG BROJ 2

Predsjedništvo Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, u skladu sa svojim ustavnim obavezama i ovlaštenjima iz člana 313. Ustava SFRJ, razmatrajući stanje u oblasti zaštite ustavnog poretka SFRJ i pojava koje taj poredak neposredno ugrožavaju, konstatovalo je da se na više delova državne teritorije, flagrantnim kršenjem zakona SFRJ, uz neposredno učešće nekih organizacija u stranim državama i sa znanjem njihovih organa vlasti, tajno uvozi naoružanje iz pojedinih susednih i drugih zemalja i deli građanima po nacionalnoj i političkoj pripadnosti i opredeljenosti. Time se, u okviru pojedinih političkih partija, stvaraju ilegalni paravojni naoružani sastavi koji, svojim postojanjem i planiranim terorističkim aktivnostima, predstavljaju neposrednu opasnost za izbijanje oružane pobune i međunacionalnih sukoba najširih razmera, sa nesagledivim posledicama za bezbednost građana, suverenitet i integritet zemlje.

Da bi se takve aktivnosti sprečile i omogućili mirni demokratski procesi u SFRJ i sprovođenje započetih reformi, Predsjedništvo Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, na sjednici održanoj 9. januara 1991. godine, donelo je sledeću:

N A R E D B U

1. Stupanjem na snagu ove naredbe na teritoriji Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije imaju se rasformirati svi oružani sastavi koji nisu u sastavu jedinstvenih oružanih snaga SFRJ ili organa unutrašnjih poslova i čija organizacija nije utvrđena u skladu sa saveznim propisima.

2. Naoružanje i oprema oružanih sastava iz tačke 1. ove naredbe odmah predati najbližim jedinicama i ustanovama Jugoslovenske narodne armije, nezavisno od toga da li su ga prikupili pojedini organi u republikama ili se nalazi kod raznih grupa i pojedinaca.

3. Lica koja su došla u posed vojničkog naoružanja, municije ili drugih borbenih sredstava, dužna su da ih, uz potvrdu, predaju najbližoj jedinici ili ustanovi Jugoslovenske narodne armije.

4. Aktivnosti iz tačke 1. do 3. ove naredbe imaju se okončati u roku od deset dana od njenog donošenja. Lica koja svoje obaveze po ovoj naredbi u potpunosti ispune do ovog roka ne mogu biti pozivani na odgovornost. Prema licima koja te obaveze ne ispune primeniće se mere propisane zakonom.

5. U vezi sa sprovođenjem ove naredbe, po posebnoj odluci Predsedništva SFRJ, Jugoslovenska narodna armija obezbediće zaštitu svih građana na celoj teritoriji SFRJ, ako to drugi nadležni organi nisu u mogućnosti da učine.

6. Savezni sekretarijat za narodnu odbranu u vršenju inspekcijskih poslova po ovlašćenjima iz Zakona o opštenarodnoj odbrani ("Službeni list SFRJ", broj 21/82), kontrolisaće i izvršavanje ove naredbe.

7. Izvršavanju ove naredbe obezbeđivaće jedinice i ustanove Jugoslovenske narodne armije koje odredi savezni sekretar za narodnu odbranu.

8. Ovu naredbu objaviti u sredstvima javnog informisanja.

9. Ova naredba stupa na snagu danom donošenja.

P R E D S E D N I Š T V O
SOCIJALISTIČKE FEDERATIVNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE

N. broj 3
9. januar 1991. godine
Beograd

P R E D S E D N I K
Borisav Jović

(Arhiv instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava u Sarajevu, inv. br. 2 - 2812)

PRILOG BROJ 3

Predsjedništvo SFRJ na svojoj 127. sjednici od 18. jula 1991. godine, je konstatovalo da organi i oružani sastavi Republike Slovenije ne postupaju u skladu sa odlukom Predsjedništva SFRJ od 12. jula 1991. godine i odredbama zajedničke deklaracije i njenih pratećih dokumenata, usvojenih na Brionima 7. jula 1991. godine. Na granicama nije uspostavljeno stanje koje je važno prije 25. juna 1991. godine. Nije izvršena deblokada svih jedinica i objekata JNA, otežano je snadbevanje i onemogućava se slobodno komuniciranje. Nisu vraćena zaplenjena sredstva i oprema JNA. Jedinice teritorijalne odbrane Republike Slovenije nisu deaktivirane i demobilisane. Regruti se ne upućuju na odsluženje vojnog roka u JNA. Grubo su narušena elementarna ljudska prava pripadnika JNA i članova njihovih porodica.

Polazeći od svoje poruke javnosti i rješenosti da bez upotrebe sile obezbjedi normalne uslove za život i rad pripadnika JNA stacioniranih u Republici Sloveniji, Predsjedništvo SFRJ je, na osnovu člana 313. stav 8. i člana 316. stav 2. Ustava SFRJ donelo sledeću:

ODLUKU

1. Komande, jedinice i ustanove JNA prestaće da stacioniraju na teritoriji Republike Slovenije do definitivnog dogovora o budućnosti Jugoslavije. Lični sastav i svu pokretnu imovinu 31. korpusa predisllocirati na prostor Republike Srbije, a 14. korpusa na prostor Republike Bosne i Hercegovine. Premeštanje izvršiti u roku od tri mjeseca od donošenja ove odluke.

2. U roku od tri mjeseca pripadnici stalnog sastava JNA slovenačke nacionalnosti odlučiće o svom ostanku u JNA. Postupak za prestanak službe u JNA pokrenuće nadležne starješine po službenoj dužnosti, osim za one koji pismeno izjave da žele da ostanu na službi u JNA. Pod uslovima iz stava 1. ove tačke, prestaće služba u jedinicama JNA i pripadnicima drugih nacionalnosti i narodnosti koji imaju prebivalište na teritoriji Republike Slovenije, ako to sami pismeno zatraže.

3. Sprovođenje ove odluke ne može se uslovljavati razrešavanjem bilo kakvih imovinskopravnih odnosa Republike Slovenije i organa Federacije ili drugih republika. Ta pitanja rješavaće se na osnovi i u skladu sa definitivnim dogovorom o budućnosti Jugoslavije.

4. Nadležni organi Republike Slovenije obezbijediće da svi oružani sastavi republike i naoružani građani odstupe od objekata JNA i da ničim ne ometaju radnje i postupke jedinica i ustanova JNA. Oni će takođe sprečiti sva okupljanja građana i druge manifestacije u blizini vojnih objekata i komandi, jedinica i ustanova JNA u pokretu.

5. Do prebaziranja JNA sa teritorije Republike Slovenije pripadnicima, komandama, jedinicama i ustanovama JNA moraju se obezbediti normalni uslovi za život i izvršavanje redovnih zadataka, a svim licima na službi u JNA i članovima njihovih porodica slobodno kretanje na teritoriji Republike Slovenije.

6. Porodicama aktivnih vojnih lica i građanskih lica na službi u JNA koji žele da se nastane u drugim republikama obezbeđuje se slobodno iseljenje sa celokupnom pokretnom imovinom, o trošku JNA. Njima se garantuje zaštita prava na nepokretnosti koje posjeduju i drugih prava koje ne mogu ostvariti do dana iseljenja.

7. Štab Vrhovne komande osiguraće bezbedne, uredne i efikasne pokrete jedinica i svih drugih radnji sadržanih u ovoj odluci.

8. Donošenjem ove odluke prestaju da važe tačke 3. alineja 1, a samo u odnosu na Republiku Sloveniju i tačka 2. odluke Predsjedništva SFRJ od 12. jula 1991. godine.

9. Ova odluka ne prejudicira buduće uređenje odnosa u Jugoslaviji, niti dovodi u pitanje njenu teritorijalnu celokupnost.

10. Ova odluka stupa na snagu danom donošenja, a objaviće se u sredstvima javnog informisanja.

P R E D S E D N I Š T V O
SOCIJALISTIČKE FEDERATIVNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE

18. juli 1991. godine

Beograd

PREDSJEDNIK

Stjepan Mesić

(Vojno - politički informator, Beograd, avgust 1991. godine, str. 128 i 129.)

PRILOG BROJ 4

SAVEZNI SEKRETARIJAT ZA NARODNU ODBRANU

Br. 694 -1

29. 07. 1991. godine

BEOGRAD

PREDSJEDNIKU PREDSJEDNIŠTVA
REPUBLIKE BOSNE I HERCEGOVINE

Ministarstvo odbrane Republike BiH, suprotno saveznim zakonima i drugim saveznim propisima i protivno svojim ovlašćenjima, preduzelo je mjere kojima se onemogućava popuna JNA i izvršenje njenih ustavnih ovlaštenja i odgovornosti.

Pored mjera koje je u tom smislu preduzimalo Ministarstvo odbrane Vaše Republike, takođe suprotno svojim ovlašćenjima i protivno saveznom Zakonu o vojnoj obavezi i drugim saveznim propisima, odložilo uput julske partije regruta iz BiH u jedinice i ustanove van teritorije Bosne i Hercegovine.

Time se najdirektnije utiče na popunu JNA vojnicima i ometa izvršenje njenih zadataka na teritoriji SFRJ. To je opasan korak koji JNA ne može tolerisati, jer se na taj način Predsjedništvo BiH neovlašteno meša u poslove koji nisu u njegovoj nadležnosti.

Zbog teških posledica koje izaziva ovakvo ponašanje nadležnim organima JNA naređeno je da odmah i energično preduzimaju sve mere protiv onih koji ometaju ili onemogućavaju uredno vršenje vojnih obaveza.

Insistiramo da se odmah povuče Odluka o neupućivanju regruta u jedinice i ustanove JNA izvan teritorije Republike i obezbedi da se svi poslovi vojne obaveze na teritoriji Bosne i Hercegovine vrše uredno i u skladu sa saveznim zakonima i drugim saveznim propisima.

SAVEZNI SEKRETAR
ZA NARODNU ODBRANU
general armije
Veljko Kadijević

(Arhiv instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava u Sarajevu, inv. br. 2 - 1372)

PRILOG BROJ 5

SAVEZNI SEKRETARIJAT
ZA NARODNU ODBRANU
GENERALŠTAB OS SFRJ

VOJNA TAJNA
POVERLJIVO

III UPRAVA

Pov. br. 2391- 1

13. 09. 1991. GODINE

Na osnovu člana 80. stav 2. u vezi stava 1. tačke 2. istog člana Zakona o opštenarodnoj odbrani („Službeni list SFRJ“, br. 21/82 i 11/91) donosim,

U P U T S T V O

O PRIJEMU DOBROVOLJACA U JUGOSLOVENSKU NARODNU ARMIJU

1. Ovim uputstvom reguliše se prijem dobrovoljaca u jedinice i ustanove Jugoslovenske narodne armije.

2. Pod pojmom dobrovoljac, u smislu ovog uputstva, podrazumeva se lice koje podnese pismeni zahtev da bude primljeno u jedinicu – ustanovu JNA, ako je sposobno da obavlja odgovarajuću vojnu dužnost. Dobrovoljac može biti lice (muškarac) iz bilo kojeg kraja SFRJ, pod uslovom da nije mlađe od 18 i starije od 60 godina života. Lice iz stava 1. ove tačke mlađe od 27 godina života koje nije služilo vojni rok upućuje se na služenje vojnog roka ako je sposobno za vojnu službu.

3. Komande i starešine jedinica i ustanova JNA dobrovoljce iz tačke 2. ovog uputstva prihvatit će u svoje – ustanove po mirnodopskoj ili ratnoj formaciji, zavisno od stepena popunjenosti, stanja u zoni odgovornosti i zadataka jedinice – ustanove. Lica iz rezervnog sastava - dobrovoljci koja imaju ratni raspored u dotičnoj jedinici raspoređivati na dužnosti i formacijska mesta koja su im određena prilikom formiranja RJ.

Lica iz rezervnog sastava- dobrovoljce koja imaju ratni raspored u drugim RJ, kada to situacija dozvoljava, upućivati u matične RJ, a kada to nije moguće, raspoređivati ih na upražnjene dužnosti, odnosno formacijska mesta u okviru svoje jedinice po mirnodopskoj ili ratnoj formaciji, zavisno od njihove vojnoevidencione specijalnosti. Lica iz rezervnog sastava koja nemaju ratni raspored u JNA, kao i lica iz tačke 2. ovog upustva koja nemaju vojnu obavezu, komande i starešine jedinica i ustanova JNA prihvataju i raspoređuju na upražnjena formacijska mesta mirnodopske ili ratne formacije svojih jedinica, zavisno od njihove vojnoevidencione specijalnosti, odnosno od njihove stručne sprema, znanja i veština stečenih u građanstvu.

4. Upis dobrovoljaca u JNA vrše jedinice JNA na osnovu prijave koju dobrovoljci popunjavaju u jedinicama. Obrazac prijave propisan je ovim Upustvom i čini njegov sastavno deo. Podneta prijava je neopoziva.

5. Dobrovoljci se primaju na dužnosti i formacijska mesta za koja su osposobljeni, a ako to nije moguće, raspoređuju se na upražnjena formacijska mesta uz prethodno najnužnije osposobljavanje za izvršavanje poslova i dužnosti dotičnog formacijskog mesta.

6. Dobrovoljci se primaju pošto se prethodno utvrdi njihov identitet i ostali potrebni podaci od interesa za Jugoslovensku narodnu armiju. Identitet se utvrđuje na osnovu lične karte, podataka u prijavi, jediničnog kartona, vojne knjižice, preko nadležnih organa društveno-političkih zajednica gde je to moguće, i dr. Na osnovu utvrđenog identiteta ustrojavaju se odgovarajući vojnoevidencioni dokumenti za svakog dobrovoljca koji se prima u jedinicu.

7. U postupku prijema u jedinice Jugoslovenske narodne armije utvrđuje se zdravstvena sposobnost dobrovoljaca iz tačke 5. ovog upustva. Zdravstvenu sposobnost, kad god je to moguće, utvrđuje najbliža vojna zdravstvena ustanova. Kada to nije moguće zdravstvenu sposobnost utvrđuje trupni lekar na osnovu pregleda i po potrebi konsultovanja specijaliste vojne ili civilne zdravstvene ustanove.

8. Bezbedonosna provera u postupku primanja i praćenja dobrovoljaca vrši se po propisima službe bezbednosti, kojih se striktno pridržavati.

9. Sa dobrovoljcima se organizuje vojno stručna obuka, doobuka ili preobuka, radi osposobljavanja za određene dužnosti u jedinici-ustanovi. Način i vreme trajanja obučavanja zavise od ranije stečenih znanja dobrovoljaca. Obuka se načelno, organizuje uz rad u osnovnoj jedinici-ustanovi.

10. Dobrovoljci se u pogledu prava i dužnosti izjednačavaju sa vojnim licima, odnosno vojnim obveznicima i za vreme vojne službe pripada im odgovarajuća naknada predviđena zakonskim propisima.

11. Odluku o prijemu dobrovoljaca u jedinice Jugoslovenske narodne armije donosi starešina jedinice i ustanove ranga brigade, puka i samostalnog bataljona i njima ravnih jedinica. Izveštaj o prijemu dobrovoljaca redovno se dostavlja predpostavljenoj komandi.

12. Licu (dobrovoljcu) može prestati vojna služba ako prestane potreba za njegovim angažovanjem u jedinici i na njegova zahtev: u slučaju opravdanih zakonskih razloga predviđenih čl. 32. i 33. Zakona o vojnoj obavezi, ili ako je u jedinici proveo maksimalno propisano vreme predviđeno članom 52. citiranog zakona.

13. Upustvo stupa na snagu danom potpisivanja.

14. Za svanejasna pitanja obraćati se pretpostavljenim komandama i nadležnim organizacijskim jedinicama Saveznog sekretarijata za narodnu odbranu.

SAVEZNI SEKRETAR ZA
NARODNU ODBRANU
general armije
Veljko Kadijević

(Arhiv instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava u Sarajevu, inv. br. 2 - 2280)

PRILOG BROJ 6

SAVEZNI SEKRETAR
ZA NARODNU ODBRANU
general armije
Veljko Kadrijević

VOJNA TAJNA
STROGO POVERLJIVO
Primerak br. 34

Z A B E L E Š K A

iz izlaganja saveznog sekretara za narodnu odbranu generala armije Veljka Kadrijevića na sastanku sa rukovodstvom SR Bosne i Hercegovine, održanom u Sarajevu 24. decembra 1991. godine.

I

Na sastanku sa rukovodstvom SR Bosne i Hercegovine savezni sekretar za narodnu odbranu je izneo sledeće stavove:

1. Jugoslovenska narodna armija je institucija jugoslovenske države i ona će to ostati sve dok takva država postoji. To znači da će Armija i ubuduće izvršavati zadatke u skladu sa jugoslovenskim ustavom i saveznim zakonima, uvažavajući pritom realne političke promene u društvu. U vezi stim značajno je istaći da Armijom komanduje Vrhovna komanda, ali da je neophodna i saradnja sa odgovarajućim institucijama u zemlji, posebno rukovodstvima republika;
2. Jugoslovenska narodna armija neće upotrebiti silu radi nametanja političkih rešenja;
3. Osnovni zadaci Jugoslovenske narodne armije u sadašnjem trenutku su sprečavanje daljeg širenja međunacionalnih sukoba i obezbeđenje uslova za što mirniji rasplet jugoslovenske krize. U toj funkciji je i zalaganja SSNO za angažovanje mirovnih snaga UN u kriznim područjima.

II

Savezni sekretar za narodnu odbranu je navedene stavove o ulozi Jugoslovenske narodne armije u aktuelnoj političkoj situaciji u zemlji konkretnije razradio u odnosu na Bosnu i Hercegovinu po sledećem:

1. Jugoslovenska narodna armija podržava svako političko razrešenje koje podjednako prihvataju sva tri naroda u Bosni i Hercegovini. Armija neće rešenja diktirati upotrebom oružja;
2. Armija neće prihvatiti nikakve diktate u realizaciji stavova iznesenih u poglavlju I ove zabeleške;
3. Mir i poredak u Bosni i Hercegovini treba da obezbede snage MUP-a ove republike, a u slučaju međunacionalnih sukoba snage MUP-a i JNA.

U Bosni i Hercegovini ne sme se dozvoliti bilo kakvo formiranje oružanih sastava van snaga MUP-a i JNA. Svaki pokušaj formiranja paravojnih formacija mora se najenergičnije sprečiti.

4. Bosna i Hercegovina je dužna da izvršava sve obaveze prema Jugoslovenskoj narodnoj armiji, počev od regrutovanja, pa do finansiranja;
5. Rukovodstvo Bosne i Hercegovine je dužno da stvori neophodne uslove za normalno funkcionisanje namenske industrije jer je to i ekonomski interes republike;
6. U toku i posle donošenja političkih rešenja jugoslovenske krize, Jugoslovenska narodna armija je spremna da odmah otpočne svoju transformaciju u skladu sa tim rešenjima.
7. Sva pitanja od zajedničkog interesa treba razmatrati i rešavati u odgovarajućim resornim institucijama Bosne i Hercegovine i JNA, vodeći računa o prioritetima i njihovom uticaju na stanje u toj republici.

III

Savezni sekretar za narodnu odbranu zapazio je da su stavovi iz izlaganja rukovodilaca Bosne i Hercegovine neusklađeni i sukobljeni, da je to činjenično stanje koje zahteva strpljivo iznalaženje rešenja mirnim putem. Eventualni početak međunacionalnih sukoba u ovoj republici imao bi katastrofalne posledice za sve prstore jugoslovenske zajednice, i šire.

Na osnovu stavova iznetih tokom rasprave, savezni sekretar je formulisao sledeće:

ZAKLJUČKE I ZADATKE

1. Ključna tačka za ukupno smirivanje stanja u zemlji je prekid rata i stvaranje uslova za razrešenje jugoslovenske krize mirnim putem. Prekid rata je osnovni preduslov za dovođenje mirovnih snaga Ujedinjenih nacija na krizna područja. Pouke iz rata koji se vodi upozoravaju da po svaku cenu treba sprečiti širenje ratnih sukoba na druge delove zemlje.
2. Vrhunski princip svake vojne organizacije je da vojska uvek mora imati komandanta. Jugoslovenskom narodnom armijom će i dalje komandovati Vrhovna komanda i Predsedništvo SFRJ kao Vrhovni komandant. Autonomno nismo delovali ni ranije, niti smo prihvatili takvo delovanje iako je na tome, na određen način, insistirala i Evropska zajednica. JNA neće preuzimati obavezu i odgovornost institucija republičkih vlasti za donošenje političkih odluka.
3. Organi MUP-a Bosne i Hercegovine i Organi bezbednosti JNA treba za par dana da utvrde broj, jačinu i lokaciju paravojnih formacija na prostoru BiH i preduzmu efikasne mere za njihovo razoružavanje. Uspešnom realizacijom ovog zadatka stvoriće se predpostavke za mirno rešenje problema u Bosni i Hercegovini.
4. Jugoslovenska narodna armija će, u okviru svojih nadležnosti, pružiti pomoć u organizaciji povratka raseljenih lica, ne samo na prostor istočne Hercegovine, već na sva područja sa kojih je izvršeno raseljavanje.
5. Neophodno je istražiti zločine na ratom zahvaćenom prostoru Bosne i Hercegovine, a protiv njihovih počinitelaca povesti zakonski postupak.
6. Potrebno je da Vlada Bosne i Hercegovine, Vojnoprivredni sektor i Sektor pozadine SSNO formiraju zajedničku radnu grupu (tim) koji će se najneposrednije baviti pitanjima ukupne ekonomske saradnje.

7. Organi Bosne i Hercegovine i organi bezbednosti JNA utvrdiće međusobne obaveze i razrešiti sporna pitanja u vezi realizacije Odluke Predsedništva SFRJ o obezbeđenju saveznih robnih rezervi od strane JNA na prostorima ove republike.

24.12 1991.

KABINET SSNO

(Arhiv instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava u Sarajevu, inv. br. 2 - 2818)

PRILOG BROJ 7

PREDSJEDNIŠTVO SOCIJALISTIČKE
REPUBLIKE BOSNE I HERCEGOVINE

Broj: 02-011-194/92

SARAJEVO, 12. MARTA 1992. GODINE

Predsjedništvo SR BiH je, na sjednici održanoj 11. marta 1992. godine, razmatralo informaciju o zahtjevima za vraćanje izuzetog naoružanja i municije teritorijalne odbrane Bosne i Hercegovine.

Tim povodom Predsjedništvo je preispitalo odluku Predsjedništva SR BiH od 19. oktobra 1990. godine, koja se odnosi na povlačenje i smještaj naoružanja i druge vojne opreme teritorijalne odbrane SR BiH u skladišta JNA i zaključilo da se ta odluka stavi van snage.

Predsjedništvo je, takođe, zaključilo da je neophodno otpočeti razgovore sa nadležnim organima JNA o vraćanju izuzetog naoružanja i municije teritorijalne odbrane u Republici i o drugim pitanjima iz ove oblasti, na čemu treba da se angažuje Ministarstvo za narodnu odbranu.

DOSTAVITI :

- Vlada SR BiH,
- Ministarstvo za narodnu odbranu,
- Republički štab TO SR BiH,
- Komanda Druge vojne oblasti,
- Savezni sekretarijat za narodnu odbranu.

GENERALNI SEKRETAR
PREDSJEDNIŠTVA SR BIH

Mile Akmadžić

(Arhiv instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava u Sarajevu, inv. br. 2 - 2869)

PRILOG BROJ 8

KOMANDA 2. VOJNE OBLASTI

NARODNA ODBRANA

DT broj 12 / 82 – 16

DRŽAVNA TAJNA

10. 03. 1992. godine

Primjerak br. _____

Organizacijsko - formacijske
promene- _____

Na osnovu odredbi iz člana 4., 5., 9. i 20. Pravilnika o nadležnostima Komande vojne oblasti u miru, tačke 1., 4., 14. i 15. Uputstva za izradu dokumenata mobilizacijskog razvoja OS SFRJ, a u vezi sa Naredbom saveznog sekretara za narodnu odbranu DT br. 263 – 1 od 20. 01. 1992. godine, o dogradnji organizacijsko – formacijske strukture JNA,

N A R E D J U J E M

1. Od rasformirane 5. vojne oblasti (sjeverozapadnog vojišta), formirati 2. vojnu oblast (zapadno vojište), sastava:
 - Komanda
 - 4. korpus
 - 5. korpus
 - 9. korpus
 - 10. korpus
 - 17. korpus
 - 65. zntp " B "
 - 580. mabr " A "
 - 389. rabr " B "

- Odjeljenje za merenje početne brzine artiljerijskog zrna (u miru i ratu)
- Centar za podvodnu obuku (u miru i ratu)
- 240. ssrp PVO "A"
- 340. inž. p "R"
- 367. pv "A"
- 593. p ABHO "R"
- 741. dp "R"
- 820. NC "R"
- 140./15. obavještajni centar (u miru i ratu)
- Kontraobavještajna grupa (u miru i ratu)
- 521. remontni bataljon "R"
- 37. Sn Od "R"
- 42. ZPMZ (u miru)
- Viša vojnoljekarska komisija Sarajevo (u miru)
- Vojna bolnica Sarajevo (u miru)
- Vojnomedicinski centar Sarajevo (u miru)
- Vojnomedicinski centar Banja Luka (u miru)
- 563. automobilski bataljon "B"
- Vojna delegacija pri ŽTP Sarajevo (u miru i ratu)
- Vojna delegacija pri ŽTP Knin (u ratu)
- Vojna ustanova "Romanija" (u miru i ratu)
- Vojno građevinska direkcija Sarajevo (u miru i ratu)
- Vojna ustanova za održavanje SF JNA (u miru)
- Vojnoračunovodstveni centar Sarajevo (u miru)
- Vojnoknjigovodstveni centri Sarajevo, Banja Luka, Tuzla, Knin i Bihać (u miru)
- Centar za automatizovanu obradu podataka (u miru)
- 405. pozadinska baza "B"
- 530. pozadinska baza "B"
- 744. pozadinska baza "B"
- 904. pozadinska baza "B"

- 993. pozadinska baza "B"
- Kulturno-zabavni ansambl (u ratu)
- Vojni orkestar I varijante (u miru i ratu)
- Vojni sud (Viši vojni sud II varijante) (u miru i ratu)
- Vojni sud I stepena I varijante (u ratu)
- Vojni sud u Banja Luci (u ratu)
- Vojno tužilaštvo (u miru), Više vojno tužilaštvo II varijante (u ratu)
- Vojno tužilaštvo u Banja Luci (u miru)
- Vojno tužilaštvo I varijante (u ratu)
- Vojni zatvor za izdržavanje pritvora Sarajevo (u miru)
- Komanda vojnog okruga Sarajevo (u miru i ratu)
- Komanda vojnog okruga Tuzla (u miru i ratu)
- Komanda vojnog okruga Banja Luka (u miru i ratu)
- Komanda vojnog okruga Mostar (u miru i ratu)
- Komanda vojnog okruga Knin (u miru i ratu)
- 77. smučarski poligon (u miru)
- 185. poligon Slunj (u miru)
- Poligon "Neretva" Kalinovik (u miru)
- Domovi JNA – Sarajevo, Bijeljina, Travnik, Čapljina (u miru i ratu)
- Garnizone biblioteke: Sarajevo, Bijeljina, Travnik, Čapljina i Kiseljak (u miru)
- 55. logor ratnih zarobljenika (vojnika i podoficira) (u ratu)
- 74. logor ratnih zarobljenika (oficira) (u ratu)
- Sabirno-prodajni centar Sarajevo (u miru)

1.1. Preformirati i preimenovati u miru i ratu, Komandu 5. vojne oblasti (severozapadnog vojišta) u Komandu 2. vojne oblasti (zapadnog vojišta), po formaciji broj 340.336, s a s t a v a: Komanda, vod veze VIKG (u miru, a OV VIKG u ratu), računska analitička stanica ABHO (u ratu), filmska ekipa (u ratu) i vod za PP delatnosti (u ratu).

Komandu premestiti iz garnizona Zagreb u garnizon Sarajevo.

Mobilizacijsko mesto Sarajevo.

Rukovalac Plana mobilizacije Komanda 2.VO (ZV).

Matični broj u miru 0701, a u ratu 6146.

Ostali elementi mob. Razvoja bez promene.

2. Rasformirati (i ukinuti mobilizacijski razvoj) 5. vojnu oblast sa sledećim komandama i jedinicama:
 - Komandu 32. korpusa (u miru i ratu)
 - Komandu 6. ličke divizije "R" i brisati mirnodopsku VP 8401 Korenica
 - Komandu 28. partd "R" (u miru i ratu)
 - Komandu 33. partd "R" (u miru i ratu). Rasformirati je nakon premeštanja. Sredstvima popuniti 30. partd "R"
 - Komandu 43. partd (u miru i ratu). Rasformira se posle premeštanja. Sredstvima popuniti 47. partd "R"
 - 1. partbr "R" – 28. partd (u miru i ratu)
 - 3. partbr "R" – 43. partd (u miru i ratu)
 - 4. partbr "R" – 43. partd (u miru i ratu)
 - 5. partbr "R" – 33. partd (u miru i ratu)
 - 6. partbr "R" – 33. partd (u miru i ratu)
 - 21. partbr "R" – 28. partd (u miru i ratu)
 - 36. partbr "R" – 43. partd (u miru i ratu)
 - 6. brdsku brigadu "B" (u miru i ratu)
 - 73. mtbr "R" (u miru i ratu)
 - 236. mtbr "R" (u miru i ratu)
 - 228. mtbr "A" (u miru i ratu). Ljudstvo ugraditi u 37. mtbr "A"
 - 288. mpoabr "A" (u miru i ratu)
 - 471. mpoap "R" (u miru i ratu)
 - 32. mbr "A" (u miru i ratu)
 - 140. mbr "A" (u miru i ratu). Ljudstvo i TMS ugraditi u 49. mbr i 14. pmtbr
 - 265. mbr "A" (u miru i ratu)

- 513. inžbr "B" (u miru i ratu)
- 841. dopunski puk "R" (u miru i ratu)
- 32. map "R" (u miru i ratu)
- 411. mpoap "R" (u miru i ratu)
- 306. lap PVO "A" (u miru i ratu). Ljudstvo i MS popuniti 17. lap PVO
- 313. lap PVO "R" (u miru i ratu)
- 32. inžp "R" (u miru i ratu)
- 127. inžp "R" (u miru i ratu)
- 258. inžp "R" (u miru i ratu)
- 91. inžb (OG-6)
- 94. inžb (OG-7)
- 6. minobacački bataljon (u ratu)
- 33. minobacački bataljon (u ratu)
- 43. minobacački bataljon (u ratu)
- 28. minobacački bataljon (u ratu)
- 32. bVP "A" (u miru i ratu)
- 32. dopunski bataljon (u ratu)
- 540. pontb (u miru i ratu)
- 671. pontonirski bataljon "R" (u miru i ratu)
- 32. bataljon veze "A" (u miru i ratu)
- 32. sanitetski bataljon "R" (u miru i ratu)
- 32. automobilski bataljon "R" (u miru i ratu)
- 42. granični bataljon "A" (u miru i ratu)
- 43. granični bataljon "A" (u miru i ratu)
- 6. tovarnu čet (u ratu)
- 28. tovarnu čet (u ratu)
- 33. tovarnu čet (u ratu)
- 43. tovarnu čet (u ratu)
- 151., 152., 153., 154., 155., 156. i 157. posadnu PO art. bateriju (u ratu)
- 12., 17., 35., 56. i 74. pontonirsku čet (u ratu)

- 894. eskadrilu za izvidanje i vezu "B" u miru i ratu. Ljudstvom i MS popuniti 111. helikopterski puk 2. Ko RV i PVO
- 15. SnOd "R" (u miru i ratu)
- 315. č EIO "A" (u miru i ratu)
- 653. NC "R" (u miru i ratu)
- 243. ANC (u miru)
- Nastavni centar "Svetice" (u miru)
- 639. PoB "B" (u miru i ratu)
- 944. PoB "B" (u miru i ratu)
- 15. SnOd "R" (u miru i ratu)
- Sabirno-prodajni centar Zagreb (u miru)
- Vojnu bolnicu Zagreb (u miru)
- 20. ZPMZ (u miru)
- Višu vojnolekarsku komisiju (u miru)
- Vojnu ustanovu "CZ" (u miru i ratu)
- Vojni sud I stepena, II varijante, 32.K (u ratu)
- Vojno tužilaštvo II varijante, 32. K (u ratu)
- Vojnograđevinska direkcija Zagreb (u miru i ratu)
- Vojnu ustanovu za održavanje SF JNA (u miru)
- Vojnu ustanovu za upravljanje SF JNA Zagreb (u miru)
- Vojnu delegaciju pri ŽTP Zagreb (u miru i ratu)
- Vojnu delegaciju pri ŽTP Doboj (u ratu)
- VKC Zagreb (u miru)
- VKC Karlovac (u miru)
- Stalno automatizovano strelište "Vrapčanski potok", "Bosna", "Kovačevo", "Crna Gora", "Jamadol" (u miru)
- Strelište "Slavonska Požega" (u miru)
- Poligon "Žurkovo" (u miru)
- Vježbalište "Bjelolasica" (u miru)
- PO vježbalište "Dabrovica" (u miru)
- Strelište i vježbalište "Gakovo" (u miru)
- Kontraobaveštajnu grupu 32. K (u miru)

- Vojni orkestar II varijante 32.K (u miru)
 - Domove JNA: Zagreb, Rijeka, Karlovac, Varaždin, Jastrebarsko, Ilirska Bistrica, Bjelovar, Slavonska Požega, Virovitica, Dugo Selo, Gospić, Delnice, Križevci, Ogulin, Koprivnica i Čakovec (u miru i ratu)
 - Garnizone biblioteke: Zagreb, Rijeka, Varaždin, Karlovac, Dugo Selo, Delnice, Gospić, Jastrebarsko, Ilirska Bistrica, Bjelovar, Koprivnica, Čakovec, Križevci Slavonska Požega, Virovitica, Ogulin, Samobor (u miru)
3. Pečati, štambilji, formacije i ostala dokumenta mobilizacijskog razvoja za napred navedene komande, jedinice i ustanove koje se rasformiraju, koje su pali u ruke neovlašćenim licima ili su zarobljeni, stavljaju se ovom Naredbom van snage.
 4. Iz organizacijskog sastava 2. vojne oblasti izlaze sledeće komande, jedinice i ustanove iz rasformirane 5. vojne oblasti: komande, jedinice i ustanove 13. K, 14. K i 31. korpusa, sem onih jedinica koje su po ovoj naredbi predislocirane, preformirane ili preimenovane, a ušle su u sastav 2. VO.
 5. Kontraobaveštajnu grupu Komande 5. VO premestiti iz garnizona Zagreb u garnizon Sarajevo i preimenovati u Kontraobaveštajnu grupu 2. VO (ZV).
 6. 140./15. obaveštajni centar premestiti iz garnizona Zagreb u Upravu centra u garnizon Sarajevo. Mobilizacijsko mesto Sarajevo.
 - 1. obaveštajni podcentar iz garnizona Varaždin u garnizon Bihać. Mobilizacijsko mesto Bihać.
 - 2. obaveštajni podcentar iz garnizona Zagreb u garnizon Banja Luka. Mobilizacijsko mesto Banja Luka.
 - 3. obaveštajni podcentar rasformirati, a ljudstvo i MS ugraditi u ObC SSNO. Ostali elementi mob. razvoja bez promene.
 7. 4. inženjerijski puk "R" iz sastava 4. K, preimenovati u 340. inženjerijski puk "R" sa (inž b "A" u miru), formirati po formaciji broj 317.349 i ulazi u sastav 2. VO (ZV). Ostali elementi mob. razvoja bez promene.

8. Formiranje, preformiranje, rasformiranje, predislokaciju, mobilizacijske i ostale promene kod komandi, jedinica i ustanova završiti do kraja aprila 1992. godine, a izveštaj o realizaciji Naredbe dostaviti ovoj komandi, za svaku jedinicu posebno, nakon njenog preformiranja ili drugih predviđenih promena, a najkasnije do određenog roka.
9. Kontraobaveštajnim grupama, vojnim sudovima, vojnim tužilaštvima, kulturno-zabavnom ansamblu i vojnim orkestrima određuju se brojni nazivi i ratne vojne pošte komandi i ustanova pri kojima se formiraju i istovremeno su ove komande za njih rukovaoci planova mobilizacije.
10. Materijalna sredstva za preformiranje po novim formacijama, te iz rasformiranih jedinica i ustanova (sem zarobljena) rasporedit će taktički nosioci i organi pozadine ove komande. Ostvariti evidenciju zarobljenih i ostavljenih TMS radi prikaza u diobenoj bilanci.
11. U rešavanju pitanja iz oblasti materijalno-finansijskog poslovanja vezanih za sprovođenje ovog Naređenja, postupati na način predviđen Zakonom o sredstvima i finansiranju JNA, kao i drugim propisima kojima se reguliše ova problematika.
12. Izmene i dopune u mobilizacijskom razvoju i formacijama izvršiti pozivom na ovu Naredbu i prema listu izmene i dopune broj 2/92. godinu.

ST/SS

K O M A N D A N T

general – pukovnik

Milutin Kukanjac

(Arhiv instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava u Sarajevu, inv. br. 2 - 2816)

PRILOG BROJ 9

SAVEZNI SEKRETARIJAT ZA
NARODNU ODBRANU
GENERALŠTAB ORUŽANIH
SNAGA SFRJ
I UPRAVA

St. pov. Br. 585-2
03. 04. 1992. god.

VOJNA TAJNA
STROGO POVERLJIVO
Primerak br. _____

NA LIČNOST KOMANDANTA ILI NŠ KOMANDI 2. VOJNE OBLASTI

U prilogu dostavljamo izvod iz Zadataka koje je postavio zastupnik saveznog sekretara za narodnu odbranu general-pukovnik Blagoje Adžić pri razmatranju stanja u Bosni i Hercegovini.

Molimo da se ima u vidu da su Zadaci namenjeni isključivo za Vašu ličnu upotrebu.

ŽS/MT

NAČELNIK
general - potpukovnik
Dragoljub Simonović

ODOBRAVAM:
ZAMENJUJE
SAVEZNOG SEKRETARA
ZA NARODNU ODBRANU
NAČELNIK GŠ OS SFRJ
general - pukovnik
Blagoje Adžić

VOJNA TAJNA
STROGO POVERLJIVO

Z A B E L E Š K A

**sa sastanka zastupnika saveznog sekretara za narodnu odbranu
u vezi informacije Komande 2. VO o stanju u BiH
i predloga za izmeštanje jedinica JNA i RMR**

- I z v o d -

Dana 25. marta 1992. godine, načelnik I uprave upoznao je zastupnika saveznog sekretara za NO sa informacijom o stanju i mogućnostima jedinica JNA na prostoru BiH, problemima razmeštanja i izvlačenja RMR iz skladišta i ugroženih objekata veze, komandovanja i pozadinskog obezbeđenja na prostoru BiH.

Pošto je saslušao informaciju i predloge, zastupnik saveznog sekretara za NO je postavio sledeće zadatke:

1. U što kraćem roku pristupiti formiranju štabova, odreda i brigada dobrovoljačkih jedinica smanjenog sastava i njihovoj adekvatnoj popuni starešinskim kadrom iz JNA i naoružanjem i opremom. Dobrovoljačke sastave vojno organizovati i povezati sa komandama JNA u zoni njihove odgovornosti.

Nosilac zadatka : Komanda 2. VO.

Sarađuju :GŠ OS, Personalna uprava i Sektor pozadine SSNO.

Rok :15. 04.1992. godine.

2. Ubrzati izvlačenje RMR, posebno vrednih i savremenih SRT (NVO), uraditi pogodniju varijantu. Trupne rezerve rešavati u sklopu iseljavanja i premeštanja jedinica. Napraviti analizu prostora na karti sa koje će se jasno vidjeti:

- šta se nalazi na bezbednom prostoru;
- šta se uspešno može braniti, uz odgovarajuća pojačanja, dok se ne stvore uslovi za evakuaciju (tačno prikazati po količinama šta se brani a šta se mora izvlačiti);
- šta se može pretnjom i upotrebom sile evakuisati stvaranjem koridora izvlačenja (na kartama 1:25.000 za pojedine objekte napraviti detaljne planove), sa varijantom rušenja i uništenja;
- šta se ne može evakuisati i mora uništiti rušenjem – uništenjem (detaljnije planirati šta se može iznenada izvući od najvažnijih SRT i šta se može podeliti okolnom stanovništvu na čuvanje);

3. Odmah sačiniti planove i regulisati iseljenje jedinica i imovine JNA iz Zenice, Čapljine i Travnika. Predvideti potrebne snage za obezbeđenje iseljenja.

Nosilac zadatka : Komanda 2. VO.

Sarađuju : GŠ OS i Sektor pozadine.

Rok : 10. 04.1992. godine.

4. Planirati i obezbediti mobilizaciju na prostorima gdje je većinsko srpsko stanovništvo, a na ostalim prostorima visok stepen b/g za jedinice JNA.

Nosilac zadatka : ZNGŠ za KoV i III uprava GŠ.

Sarađuju : K-de 2. i 4. VO.

Rok : 15. april 1992. godine.

5. Izvršiti sve pripreme za premeštanje KM 2. VO na objekat "Goljak" Han Pijesak. U jedinicama JNA u Nevesinju i Trebinju predvideti po jedan okb, a u dolini Neretve duž granice sa zapadnom Hercegovinom imati nekoliko artiljerijskih baterija za podršku.

Nosilac zadatka : Komande 2. i 4. VO.

Sarađuje : I uprava GŠ OS.

Rok :10. april 1992. godine.

Tačnost izvoda overava:
general-potpukovnik

Dragoljub Simonović

(Arhiv instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i
međunarodnog prava u Sarajevu, inv. br. 2 - 1238)

PRILOG BROJ 10

KOMANDA 2. VOJNE OBLASTI

STR.POV.BR. 908 – 1

20. 03. 1992. GODINE

VOJNA TAJNA

STROGO POVERLJIVO

Primjerak br. 2

GŠ OS SFRJ

- na ličnost NGŠ -

U prilogu akta, dostavljamo Vam traženu procenu sa priložima o stanju i problemima na prostoru SR BiH, te nekim predlozima.

Molimo da nam se nakon korišćenja ova dokumenta vrate. Iz sasvim opravdanih razloga predlažemo da se sa ovim dokumentima zaista upozna najuži krug ljudi.

KM/BD

K O M A N D A N T

general - pukovnik

Milutin Kukanjac

ZAKLJUČCI

IZ PROCENE STANJA NA PROSTORU BIH I ZONI ODGOVORNOSTI 2.VO

(1) Opšte napomene:

(a) U prilogu ove procene, priložene su karte:

- pregled dobrovoljačkih jedinica JNA u zoni 2. VO i šire,
- pregled RMR koje treba izmestiti iz sadašnjih u nove lokacije (zona 2. VO)
- plan angažovanja snaga za obezbeđenje vojnih objekata u garnizonu Sarajevo.

(b) Na ovim zadacima radi vrlo mali broj ljudi – veoma sposobnih i pouzdanih ljudi iz Komande 2. VO i komandi korpusa.

(c) Stanje se svakodnevno menja (na bolje); ova procena sa prilozima oslikava stanje 19. 03. 1992. godine.

(2) Stanje na teritoriji:

(a) SR Krajina (bez istočne Slavonije)

Prema pouzdanim saznanjima, postepeno i vrlo uporno, inicijativu preuzima umerena struja, odnosno rukovodstvo nedavno konstituisano u Vukovaru.

Nova vlast radi na tome, da se Milan Babić smeni i sa dužnosti predsednika SO Knin.

Pouzdana podaci ukazuju, da se Milan Babić skoro javno deklarirao kao pristalica četništva i četničkog pokreta, Za sada nema mnogo pristalica. Skoro svakodnevno kontaktira (telefonom) sa četničkim vođama u Americi.

Ponašanje Milana Babića i njegovih pristalica, može izazvati određene probleme u toku primopredaje prostora između naših i snaga UN i izvlačenja naših snaga.

Komandantima korpusa i organima bezbednosti je skrenuta pažnja na ovakvo ponašanje Milana Babića i naređeno šta i kako raditi u vezi sa tim.

(b) U SR Bosni i Hercegovini

Situacija je skoro dramatična. Naročito u Hercegovini (Mostar, Čapljina), na prostoru Bosanskog Broda, Travnika i još nekima. Polarizacija po nacionalnoj osnovi je sve izraženija; Međunacionalna mržnja u svim sferama života sve je očiglednija. Sve to ima neminovnog odraza na pripadnike Armije i na opredelenja pojedinaca posebno u redovima muslimanske nacionalnosti. Bez obzira na izjave o potrebi saradnje i tolerancije, nacionalne stranke se sve više udaljavaju jedna od druge. To je karakteristika za stranke SDS i SDA. HDZ se takođe udaljava od stranke SDA, ali to radi perfidno. Vlada totalno nepoverenje i podmetanje. Razgovori pod okriljem EEZ izbacili su na površinu nekoliko bitnih saznanja:

- prvo, Alija Izetbegović, SDA i većina Muslimana zagovaraju i veruju da će pod njihovim okriljem biti stvorena nezavisna i suverena Republika BiH, gde bi oni imali dominantnu ulogu;
- drugo, Srpski narod se opredelio za Jugoslaviju, a ako to nemože onda u obzir dolazi samo konfederativna Bosna i Hercegovina; jednostavno, treća varijanta ne postoji; rukovodstvo Srpskog naroda i Srbi u celini su spremni za rat, ako se ne prihvati konfederalna Bosna i Hercegovina;
- treće, Hrvatski narod i njihova stranka HDZ zagovaraju (mada oprezno) konfederalnu Bosnu i Hercegovinu; u praktičnim postupcima, Hrvati su puno uradili za ovu opciju; više formalno se izjašnjavaju za jedinstvenu Bosnu i Hercegovinu; ovde se u ovakvim ponašanjima više radi o muslimansko-hrvatskoj sprezi protiv Srba, a ne o nekakvoj realnoj opciji;
- četvrto, u razgovoru sa komandantom 2. vojne oblasti Hose Kutiljero je rekao, da se sve strane nalaze na početnim pozicijama i da želi po mogućnosti čuti najveću istinu o svemu tome od komandanta Oblasti; navedenom ministru je vrlo precizno prezentiran istorijat ovih događanja, koji su pravi ciljevi lidera nacionalnih stranaka i čemu sve to vodi; posebno mu je naglašen stav Srpskog naroda u Bosni i Hercegovini i opravdanost toga stava; prema ocenama i izjavama lidera stranaka, o rezultatima poslednjeg razgovora evidentne su dve činjenice; prva, da su Srbi zadovoljni i druga, da se taj dokumenat toliko različito tumači, pa sada više nije ništa jasno.

(3) Stanje na teritoriji i JNA

- (a) Odnos rukovodstva HDZ prema JNA je svakim danom sve neprijateljskiji; ima se utisak, da je svaki Hrvat u Bosni i Hercegovini dobio zadatak, da o našoj Armiji uvek i na svakom mestu govori sve najcrnje (tzv. „Jugo-armija koja je brutalno ubijala Hrvate i rušila kuće“, „To je srbo-četnička vojska, itd.); ocena je, da svaki razgovor o eventualnom ostanku Armije na hrvatskim prostorima u Bosni i Hercegovini i nekakvoj saradnji, jednostavno u ovoj situaciji nema nikakve šanse; uloga Armije u sprečavanju krvoprolića u Sarajevu 03/04.03.1992. godine je snažno odjeknula, u pozitivnom smislu kod svih građana Bosne i Hercegovine; čelnici ove stranke na svim nivoima nastoje kod hrvatskog naroda minimizirati postupak Armije navedene noći i u tome dosta uspevaju.
- (b) Zahvaljujući snažnoj antiarmijskoj kampanji rukovodstva SDA, sredstava javnog informisanja i još nekih institucija, veći deo muslimanskog naroda se dosta odbojno odnosio prema našoj Armiji; međutim, uloga JNA navedene noći je povratila poverenje Muslimanskog naroda prema JNA u znatnoj meri; Komanda oblasti je najviše telegrama, pisama i telefonskih poziva dobila od Muslimana u znak zahvalnosti, što smo sprečili krvoproliće; imamo saznanja, da rukovodstva SDA i još nekih stranaka razmatraju plan – kako bi se opet muslimanski narod usmerio protiv JNA; za sada nemaju uspeha.
- (c) Gledano u celini, rukovodstvo SDS i Srpski narod prihvataju Armiju, štite je gde je to objektivno moguće, odazivaju se u ratne i dobrovoljačke jedinice, maksimalno saraduju sa komandama, dosta se odgovorno ponašaju prema RMS, itd.; to je sasvim normalno, jer je i ovde objektivno srpski narod ugrožen i analogno tome, mi štitimo interese naroda; međutim, ima nekih pojava i ponašanja koja odudaraju do opštepoznatih i prihvaćenih principa i stavova (nekakve kritike Armije u Skupštini srpskog naroda, pojava četništva i upozorenja da ih nediramo, ocenjivanje nekih naših starešina itd.).

U vezi sa ovim, komandant 2. VO će uskoro obaviti razgovor sa čelnim rukovodiocima Srpskog naroda (Karadžić, Koljević, Plavšić, Krajišnik, Dukić).

(4) Paravojno organizovanje u BiH

Pouzdana podaci, kao i istupi čelnika MUP-a BiH na televiziji ovih dana ukazuju, da su se narodi ove Republike dobro naoružali na stranačkoj osnovi (Muslimani = oko 60.000, Hrvati = oko 35.000 i srbi = 20.000 ljudi). Na prostorima gde je većinsko hrvatsko stanovništvo ustaške snage se javno oglašavaju, a legalna vlast BiH skoro ništa ne preduzima. Muslimanska vojska se manje pojavljuje na otvorenoj sceni, a srpska skoro nikako.

Glavni cilj Hrvatske i ustaških snaga u ovoj Republici jeste: stvaranje nemira na pravcu: Čapljina – Mostar – Bugojno – Travnik – Derventa – Bosanski Brod. Cilj je sasvim jasan i realizacija toga cilja mora se sprečiti svim snagama i sredstvima.

(5) Dobrovoljačke jedinice u zoni 2. VO

Na karti i u legendi su najdetaljnije prikazane dobrovoljačke jedinice u zoni 2. VO. U vezi sa ovim, bitno je istaći još i sledeće:

- (a) navedene jedinice su formirane u čete, odrede i bataljone;
- (b) brojno stanje iznosi 69.198 ljudi;
- (c) nijedan dobrovoljac nije predviđen za popunu RJ 2. VO, a samo manji deo je iz Bosne i Hercegovine; prema tome, dobrovoljačke jedinice su van formacijskog sastava JNA i TO.

(d) Broj ljudi u zonama korpusa

- 9. korpus	=	2.200
- 10. korpus	=	2.300
- 5. korpus	=	16.750
- 17. korpus	=	8.240
- 4. korpus	=	33.200

- (e) Na prostoru 4. VO u opštinama Kalinovik, Foča, Čajniče i Goražde ima 6.500 ljudi u dobrovoljačkim jedinicama (to je ranije formirao 4. korpus).
- (f) JNA je podelila 51.900 komada naoružanja (75%), a SDS 17.298 komada.

(g) U Sarajevu je do sada podeljeno 300 automatskih pušaka penzionisanim oficirima (pouzdanim), a za 3-4 dana biće naoružano još 100 ljudi; ova lica će braniti – štititi stambene blokove, zgrade, ulaze i posebno štititi porodice AVL u radnom vremenu i u situacijama kada AVL izlaze sa jedinicama na logorovanja, borbene zadatke i dr.

Neka iskustva:

- većina naoružanih Srba ne želi da ide sa uže teritorije („sa praga“), već da brane svoje selo, delove grada i vojne objekte koji su u njihovoj neposrednoj blizini; to se posebno odnosi na Srbe na prostorima, gde je u većini muslimansko stanovništvo;
- pojedini rukovodioci SDS – na svim nivoima, raznim kanalima traže oružje od JNA i MNO Srbije i na taj način se bore za prevlast, što stvara podele i nezadovoljstvo kod naroda;
- pojedini čelnici SDS-a zagovaraju distanciranje od JNA i stvaranje neke druge vojske, što može imati negativne posledice na JNA, posebno, na planu popune jedinica sa ljudstvom;
- ima pojava da pojedini aktivisti, nekakva radna tela regiona razne skupštine SAO postavljaju nekakve uslove – ultimatumе koji, zagovaraju stavljanje armijskih sastava pod nekakve njihove komande na užim prostorima, itd. (to se posebno odnosi na Ozrenski region).

Zbog navedenih pojava, preduzete su neke konkretne mere, ali će se i o ovim problemima uskoro razgovarati sa čelnicima SDS-a u Sarajevu, jer ukoliko se neka od ovih dobrovoljačkih jedinica otrgne ispod kontrole, mogu nastati teže posledice.

Obzirom da brojni ljudi SDS-a kontaktiraju sa vlastima i drugim strukturama u Srbiji, bilo bi dobro da se sa nivoa SSNO-a ukaže rukovodstvu Srbije na ove pojave i preporuči njihov konkretniji uticaj na eliminisanje devijantnih ponašanja na ovim prostorima.

Za sada bi bilo neophodno stati sa formiranjem i naoružavanjem dobrovoljačkih jedinica, dok se ne sredi stanje u već formiranim i dok se ne iskristališu neka saznanja i rešenja. Nakon toga doneti odluku – da li nastaviti sa formiranjem jedinica ili ne.

(6) Skladišta RMR: stanje i problemi dislokacije

U skladištima 2. VO nalaze se rezerve naoružanja, municije pogonskog goriva JNA, te naoružanje i b/k municije za jedinice i štabove TO Bosne i Hercegovine u količinama:

- za JNA: 30.000 komada lakog pešadijskog naoružanja i 40.000 tona municije i MES i oko 25.000 tona pogonskog goriva;
- za TO: 78.400 cevi naoružanja i 1.500 tona municije.

Oko 6.000 komada pešadijskog naoružanja iz TO, podeljeno je za naoružavanje naroda.

Na karti su prikazana skladišta sa vrstama i količinama rezervi, koja ćemo braniti i ona koja su delimično dislocirana ili to treba uraditi. Prema proceni i oceni Komande 2. VO bilo bi najcelishodnije:

- skladište municije „Donji Lapac“ sa 2.350 tona municije, predislocirati u rejon Bosanski Petrovac, gde formirati novo skladište;
- skladište „Golubić“ kod Knina, predislocirati u rejon Bosansko Grahovo, gde takođe formirati novo skladište;
- materijalne rezerve (9.939 cevi i 200 tona municije) od TO iz trupnog skladišta „Rabić“ kod Dervente, prebaciti u Banja Luku, mada je na karti prikazan i rejon s. Ukrinski Lug, jer će deo sredstava i tu biti stokiran, ali privremeno, akcija (tajna) oko prebacivanja sredstava je u toku;
- 5.270 cevi naoružanja i 140 tona municije iz skladišta u Doboju, izmestiti u rejon: s. Tumare - Tumarsko brdo (s/i za 10 km od Zavidovića),
- deo rezervi iz skladišta „Ševarlije“ kod Doboja izmestiti u Loznicu (Srbija);
- 10.368 cevi naoružanja i 137 tona municije iz trupnog skladišta „Krepšić“ kod Brčkog, izmestiti u novo skladište na prostoru: Lopare-Ugljevik;
- iz trupnog skladišta „Kozlovac“ Tuzla, prebaciti 20.000 komada naoružanja i 268 tona municije od TO u novo skladište u rejonu Lopare;

- sa predislokacijom 4. mpoap-a iz Visokog u s. Mokro (zadatak izvršen ovih dana) izmeštena je i sva municija za ovu jedinicu, uskoro će biti izmeštena i municija iz 4. map-a;
RMS motorizovanog bataljona iz 46. zaštitnog puka SSNO-a biće narednih dana iz skladišta u Visokom prebačena u skladište „Koran“;
- 633. lad PVO iz navedenog puka predpočinjen je 346. lap PVO (4. korpus), a RMS se čuvaju u skladištu ove jedinice; računati da je posao oko predpočinjavanja navedene 2 jedinice 2. VO i prebacivanja TMS na druge lokacije završen za 3-4 dana;
- deo rezervi InMS iz skladišta „Butile“ kod Sarajeva biće izmešten u rejon s. Han Kran na Romaniji (Han Pijesak);
- 5.980 cevi naoružanja sa 2 b/k municije od TO iz skladišta TO u Konjicu treba izmestiti na prostor Koran – s. Mokro (opština Pale).

Predislokacijom navedenih rezervi obezbeđujemo sigurnost i njihovu upotrebu od JNA.

Problemi:

- za sad su male šanse za predislokaciju rezervi iz Konjica, jer mesne straže i osmatrači muslimansko-hrvatske paravojske neprekidno i iz neposredne blizine skladišta osmatraju i vrše dojavu svojim šefovima;
- bez obzira na to što nam vlasti na terenu, gde izmeštamo sredstva izlaze maksimalno u susret, primorani smo ulagati deo MFS za popravku objekata (rešetke, krovni pokrivač i dr.), a sredstva za te zadatke nisu obezbeđena.

Posebna napomena: u skladištu „Faletići“ i skladištu „Hadžići“ (Ušivak, Igman i Krupanjska rijeka) nalaze se ogromna sredstva TO i JNA; planira se evakuacija ovih skladišta u narednom periodu, ali to zahteva detaljniju procenu na bazi koje se mora doneti odluka.

(7) Garnizoni i perspektive ostanka istih u nekim delovima Bosne i Hercegovine

Polazeći od sadašnjeg stanja u Bosni i Hercegovini i perspektiva daljnjeg razvoja, bitno je imati u vidu sledeće činjenice:

- Hrvati svakim danom sve više zaokružuju svoj etnički prostor,
- na tom prostoru imamo više garnizona, vojnu industriju i remontne zavode,
- jedan od ključnih ciljeva je nasilno oduzimanje svega vojnog na tim prostorima (Čapljina, Mostar, Travnik, Bugojno, Konjic i dr),
- slične zamisli i ciljeve imaju i Muslimani,
- u odnosu na JNA sve je to nepovoljno.

Imajući u vidu opciju , da će uskoro Bosna i Hercegovina biti priznata kao država, a da srpski narod ne želi da ostane i živi u „geto“ državi, očekivati je brojne probleme u odnosu na JNA.

Iz ove procene i prilog po nekim oblastima i aktivnostima se vidi šta je do sada urađeno na zaštiti JNA na ovim prostorima, koje su aktivnosti u toku, kao i neka predviđanja šta raditi u narednom periodu.

Obzirom da nastupa teže vreme za nas, a da ne bi doživeli sudbinu naših komandi i jedinica u s/z zemlje, mišljenja smo da treba u našim daljnjim aktivnostima raditi sledeće:

- (a) upozoriti još oštrije legalne vlasti u Bosni i Hercegovini na svim nivoima, kao i sve građane primenom raznih metoda, da ne preduzimaju prema pripadnicima JNA bilo šta, što bi moglo izazvati reakciju, pa i sukobe; na tome se dosta uspelo poznatih događaja u Sarajevu početkom marta meseca o.g.

Ovo je precizno izneto i Hoze Kutiljeru pre par dana u razgovoru sa komandantom 2. VO, posebno mu je skrenuta pažnja na teške posledice ukoliko bi EEZ podržavala negativan odnos prema JNA.

- (b) Ubedljivije i sa preciznim argumentima eliminisati sve neistine o Armiji, posebno kroz sredstva javnog informisanja, u zvaničnim kontaktima sa organima vlasti i stranačkim prvacima; ceni se da je formiranje press-centra pri Komandi 2. VO i njegove početne aktivnosti „puni pogodak“.
- (c) Do kraja završiti posao oko izmeštanja svih MTS iz garnizona Visoko, Kiseljak; Travnik; imati samo manji – dobro pripremljene i pokretne jedinice u ovim garnizonima za borbu i intervencije ka ugroženim objektima.

- (d) Ozbiljno otpočeti sa procenom stanja vojne industrije na ovim prostorima i doneti odgovarajuće odluke u smislu izmeštanja na druge lokacije; to se odnosi pre svega na vojnu industriju u N.Travniku, Bugojnu, Vitezu, Mostaru, Konjicu a kasnije vojnu industriju u regionu Sarajeva.
- (e) Doneti hitnu odluku o predislukaciji RZ „Travnik“ na drugu lokaciju (u Srbiju), jer je to jedini zavod u Jugoslaviji koji remontuju sredstva veze.
- (f) Doneti odluku o znatnijem aktiviranju garnizona Han Pijesak i Koran u smislu izgradnje montažnih objekata za smještaj ljudstva.
- (g) Ova komanda će u daljem vršiti kompleksnije procene u vezi sa iznetim i mogućim drugim problemima i dostavljati predloge SSNO za donošenje odluka; normalno, sve ono što je u nadležnosti Komande 2. VO, SSNO neće biti opterećivan.

(8) Odbrana vojnih objekata, posebno u Sarajevu

Svim sastavima 2. VO su precizirani zadaci oko zaštite i odbrane vojnih objekata i pripadnika Armije. U prilogu ove procene, dostavlja vam se (na karti) plan – odluka za angažovanje snaga u Sarajevu i bližoj okolini u nekom mogućem trenutku. Suština plana je u tome: da se izbegne bilo kakva blokada sa negativnim efektima. Predviđeni sastavi mogu za vrlo kratko vreme izaći u naznačene lokacije i dejstvovati prema razvoju situacije. Naši protivnici u Sarajevu zaju da smo preduzeli neke mere i veoma su uplašeni. To je dobro. To je prava preventiva.

Komandant 4. korpusa sa grupom starešina objedinjava sve sastave u garnizonu Sarajevo i bližoj okolini. Sa starešinama, od komandira odelenja i višim izvršeno je detaljno izviđanje prostorija mogućih pravca i načina dejstva. Nekoliko puta je izvršena provera veza.

240. ssp PVO je razmešten na širem prostoru Sokoca. Prolazak kroz Sarajevo je delovao vrlo efektno. Puk je izašao na novu lokaciju bez ikakvih problema, jer su pravovremeno preduzete sve mere.

Deo 346. lap PVO izašao na VP u rejonima aerodroma „Butmir“ i s. Brus. U najnepovoljnijem položaju u gradu Sarajevu nalazi se kasarna CVŠ i zgrada Komande oblasti. Ali i za njih su predviđene maksimalne mere.

(9) Ostala pitanja i problemi

- (a) Provedena je akcija za prodaju kasarne „Jajce“ i stare Vojne bolnice u Sarajevu. Ima interesanata, ali nemaju novac da to odjednom plate; moguće su i neke druge igre; mi tražimo kupca na drugim stranama i verovatno ćemo u tome uspeti.
- (b) Pri kraju je kompletno formiranje bolnice na Sokocu; nosioci VB Sarajevo i SO Sokolac.
- (c) Pri kraju je ospobljavanje napuštene pumpe i rezervoara (južno od Han Pijeska) za dotur i skladištenje naših rezervi u gorivu; ova pumpa je nekada bila u vojnom vlasništvu, ali je davno napuštena i zapuštena.
- (d) Bilo bi dobro i poželjno što pre doneti odluke o vojnom školstvu; verovatno će deo škola biti izmešten iz Sarajeva; to bi omogućilo prodaju delova vojnih objekata i to što pre; računati na blokadu prodaje u nekom trenutku.
- (e) U toku su aktivnosti na sagledavanju mogućnosti smeštaja TMS u objektu „G“.
- (f) 336. mtbr (bivši 4. okbr), predislocirati iz Tuzle u garnizon Bijeljina.

Prilozi:

- broj 1
- broj 2
- broj 3 (tekst i karta)

KM/BD

K O M A N D A N T

general - pukovnik

Milutin Kukanjac

(Arhiv instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava u Sarajevu, inv. br. 2 - 75 i Hasan Efendić, nav. dj., str. 45 - 57.)

PRILOG BROJ 11

KOMANDA BILEĆKOG KORPUSA

19. 4. 92. g. 13,00

Bileća

Strogo povjerljivo br. 32

Vrlo hitno

Kurirom

19. 4. 92. g. 16,00

SVIM ART. JEDINICAMA

ZAPOVEST ZA ART. DEJSTVA

1: 50.000 Mostar – 1 i 2

Zbog pojačane aktivnosti ustaško – fundamentalističkih paravojnih formacija u gradu Mostaru i okolini, a u cilju sprečavanja daljeg utvrđivanja i prenošenja dejstava na lijevu obalu r. Neretve.

NAREĐUJEM:

1. Ostvariti artiljerijsku vatru iz svih raspoloživih oruđa po gradu Mostaru i okolini sa početkom u 16,00 časova, dana 19. 4. 1992. godine.
2. Artiljerijsku vatru ostvariti po ranije utvrđenim rejonima sa naročitom
 - KV – 21 u rejonu s. Cim
 - KV – 46 u rejonu s. Ilići
 - KV – 47 u rejonu B. Brijeg
 - KV – 104 u rejonu D. Mahala
3. Struktura: I VU 70 minuta: II VU 120 minuta: III VU 40 minuta
4. ad iz rejona Sjeverni logor ostvaruje VV “ RIS” - 1 – 7 po rejonu Orlac.

5. O učinku dejstva artiljerijskih jedinica izvještavati me svakih 1 čas radio vezom šifrovano.

KOMANDANT

general- major

Momčilo Perišić

(Arhiv instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava u Sarajevu, inv. br. 2 - 2870)

PRILOG BROJ 12

Komande 17. korpusa
Str. pov. br. 11/2-89
26. 04. 1992.god.
Vrlo hitno

Odluka o izvođenju borbenih dejstava, dostavlja

Komandi: GŠ OS SFRJ i komandi 2. vojne oblasti

1. Odlučio sam: U jedinicama na prostoru Bosanske posavine (OG - 1, TG. - 17 i 395. mtbr) izvršiti pripreme, pregrupisanja i potrebna predpočinjavanja, a zatim u sadejstvu sa srpskim jedinicama TO i srpskom milicijom uz avio i artiljerijsku podršku preći u izvođenje ofanzivnih, odbrambenih i drugih raznovrsnih borbenih dejstava.

Cilj: ofanzivnim dejstvima snaga **OG - 1** na izabranom pravcu napada razbiti snage neprijatelja, što pre izbiti na reku Savu, jugozapadno od Bosanskog Broda, ovladati Bosanskim Brodom, porušiti most na reci Savi kod Bosanskog Broda i držati pod kontrolom mesta prelaza na reci Savi i komunikacije u zoni **OG - 1**.

Odbrambenim dejstvima snaga na prostoru Bosanski Šamac, Gradačac, Orašje i Brčko, srpečiti nasilni prelazak reke Sava i raznovrsnim dejstvima istovremeno razbiti napade paravojsnih formacija ubačenih diverzantsko-terorističkih grupa, sprečavati međunacionalne sukobe, vršiti borbenu kontrolu teritorije i držati pod kontrolom komunikacije u sopstvenim zonama.

Podržava avijacija 1. korpusa RV i PVO.

Gotovost za izvođenje ofanzivnih dejstava **OG - 1** po naređenju komande korpusa.

Gotovost za izvođenje odbrambenih dejstava, borbenih dejstava protiv paravojsnih formacija, kontrolu teritorije i obezbeđenje komunikacija odmah.

2. Zadaci jedinica:

2.1. - **OG - 1**: Izvršiti odgovarajuće pripreme, predgrupisavanja i koncentraciju snaga, a zatim uz avio i artiljerijsku podršku i sadejstvo sa srpskim jedinicama TO preći u napad na izabranom pravcu, razneti neprijatelja, naneti što veće gubitke i što pre izbiti na reku Savu, jugo/zapadno od Bosanskog Broda, očistiti Bosanski Brod, ovladati istim i porušiti most na reci Savi u Bosanskom Brodu.

Delom snaga vezati snage neprijatelja zapadno od reke Ukline i onemogućiti njihovo angažovanje severno od reke Ukline. Istovremeno sa snagama na prostoru između reke Bosne i planine Vučjak vezati snage neprijatelja, čime se obezbeđivati sa pravca planine Vučjak. Po izbijanju na reku Savu pristupiti okruženju i razbijanju ostalih snaga neprijatelja, preseći komunikacije i držati pod kontrolom komunikacije i mesta prelaza na reci Savi.

2.2. - **TG - 17**: Izvršiti potrebna predgrupisavanja i uz avio i artiljerijsku podršku i u sadejstvu sa srpskim jedinicama TO i srpskom milicijom sprečiti OS RH prelazak reke Save u zoni odgovornosti. Istovremeno razbijati napade paravojnih formacija i ubačenih diverzantsko-terorističkih grupa. Delom snaga na pogodnim mestima obezbeđivati levi bok na reci Bosni. Posebnim snagama držati most na reci Bosni (Modriča), čime sprečavati izlazak snaga neprijatelja u zonu TG – 17.

2.3. - **395. mtbr**: Sopstvenim snagama, u sudejstvu sa jedinicama TO i srpskom milicijom i uz avio i artiljerijsku podršku sprečiti OS RH prelazak reke Save u zoni brigade, vršiti borbenu kontrolu teritorije, sprečavati međunacionalne sukobe i neprekidno imati pod kontrolom komunikacije u zoni odgovornosti.

k o m a n d a n t
general-major
Milan Nedeljković

(Stjepan Šiber, PREVARE, ZABLUDE, ISTINA, - Ratni dnevnik 1992., Rabic, Sarajevo 2000, str. 241-242.)

PRILOG BROJ 13

ANEKS UGOVORA

O ODLASKU KOMANDI, JEDINICA I USTANOVA JNA IZ GARNIZONA – KASARNI: ZENICA, TRAVNIK, KONJIC I KASARNI I USTANOVA U SARAJEVU, SASTAVLJEN DANA 10. 05. 1992. GODINE U SARAJEVU U PROSTORIJAMA UNPROFORA

Aneks ugovora zaključen dana 22. maja 1992. godine u prostorijama Predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine, između Predsjedništva i Vlade Republike Bosne i Hercegovine, koje zastupaju Fikret Abdić, Stjepan Kljuić i Jerko Doko i predstavnika JNA, koje zastupaju general-major Neđo Bošković i predsjednik Komisije SSNO-a pukovnik Branko Čađo.

Član 1.

Ugovorne strane dogovorile su se da se dopuni član 1. Ugovora od 10. maja 1992. godine, tako što će JNA predati Ministarstvu narodne odbrane Republike Bosne i Hercegovine naoružanje, municiju, minsko-eksplozivna sredstva i opremu teritorijalne odbrane općina Centar Sarajevo, Novi grad Sarajevo, Stari grad Sarajevo i Novo Sarajevo, prema priloženoj specifikaciji obostrano ovjerenoj od ugovornih strana, koja čini satavni dio Ugovora, odnosno 66% od prvobitne specifikacije.

Član 2.

Isporuka naoružanja iz tačke 1. ovog aneksa izvršiće se 23. maja 1992. godine, u Sarajevu, ukoliko iz objektivnih razloga se tog dana ne izvrši cjelokupna isporuka, ona će se nastaviti i 24. maja do 18 sati.

Član 3.

Ukoliko se izvrši polovina isporuke na dan 23. maj 1992. godine, mogu se isprazniti kasarne slijedećim redoslijedom: Poligon Pazarić, kasarna „Viktor Bubanj“, kasarna „Jusuf Džonlić“ a potom kasarna „Maršal Tito“, na način utvrđen Ugovorom, uz uvjet isporuke ostatka naoružanja po specifikaciji.

Član 4.

Osoblje, oružje i oprema iz kasarni sa područja Sarajeva iz člana 2. Ugovora, JNA će povući izvan Bosne i Hercegovine, najkraćim i najbezbednijim putem, o čemu će se blagovremeno izvijestiti nadležni organi Vlade BiH.

Obje strane su saglasne da se povlačenje osoblja, oružja i opreme iz prethodnog stava izvrši pod nadzorom UNPROFORA.

Član 5.

Sve ostale tehničke pojedinosti primopredaje oružja i kasarni ovlašćeni su prema potrebi na licu mjesta utvrditi pukovnik Branko Čađo, ispred JNA i Jusuf Pušina ispred Vlade Republike Bosne i Hercegovine.

Član 6.

Ostale odredbe Ugovora od 10. maja 1992. godine, ostaju nepromijenjene.

Član 7.

Ovaj Ugovor po odluci Predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine od 22. maja 1992. godine, potpisuju članovi predsjedništva Republike Bosne i Hercegovine Fikret Abdić i Stjepan Kljuić.

1. Za Predsjedništvo RBiH
Fikret Abdić
Stjepan Kljuić

3. Predstavnik JNA
general-major Neđo Bošković
pukovnik Branko Čađo

2. Za Vladu RBiH
Jerko Doko

(Stjepan Šiber, PREVARE, ZABLUDE, ISTINA, Sarajevo 2000.
str. 250 - 251.)

IZVORI I LITERATURA

1. IZVORI

- ❖ **ARHIV INSTITUTA ZA ISTRAŽIVANJE ZLOČINA PROTIV ČOVJEČNOSTI I MEĐUNARODNOG PRAVA**, Sarajevo (više fondova različite provenijencije).
- ❖ **ARHIV ARMIJE RBIH - VF BIH**, Sarajevo.
- ❖ **ARHIV PREDSDJEDNIŠTVA REPUBLIKE BOSNE I HERCEGOVINE**.
- ❖ **MEĐUNARODNI KRIVIČNI SUD ZA BIVŠU JUGOSLAVIJU U HAGU, - INTERNATIONAL CRIMINAL TRIBUNAL FOR FORMER YUGOSLAVIA - ICTY**,
Predmeti:
 - Predmet br. IT-94-1-I, Optužnica protiv Duška Tadića;
 - Predmet br. IT-94-2-I, Optužnica protiv Dragana Nikolića;
 - Predmet br. IT-99-37-I, od 24. maja 1999., Optužnica protiv Slobodana Miloševića; Predmet br. IT-02-54-T, od 31. maja 2002., i 22. novembra 2002., izmjenjena i dopunjena optužnica protiv Slobodana Miloševića;
 - Predmet br. IT-95-5-I, od 25. jula 1995., Optužnica protiv Radovana Karadžića i Ratka Mladića; Predmet br. IT-95-18-I od 14. novembra 2002., proširena optužnica protiv Radovana Karadžića i Ratka Mladića;
 - Predmet br. IT-95-9-I, Optužnica protiv Slobodana Miljkovića, Blagoje Simića, Milana Simića, Miroslava Tadića, Stevana Todorovića i Sime Zarića;
 - Predmet br. IT-95-10-I, Optužnica protiv Gorana Jelisića i Ranka Česića;
 - Predmet br. IT-96-20-I, Optužnica protiv Đorđa Đukića;
 - Predmet br. IT-98-29-I, Optužnica protiv Stanislava Galića i Dragomira Miloševića;
 - Predmet br. IT-98-33-I, Optužnica protiv Radislava Krstića;
 - Predmet br. IT-98-36-I, Optužnica protiv Radoslava Brđanina i Momira Talića;
 - Predmet br. IT-03-67-I, Optužnica protiv Vojislava Šešelja;
 - Predmet br. IT-00-40-I, Optužnica protiv Biljane Plavšić;
 - Predmet br. IT-00-39-I, Optužnica protiv Momčila Krajišnika.

2. LITERATURA

A. KNJIGE

- Fadil Ademović, *JNA - BEZNAĐE ZLA*, Sarajevo 1997.
- Nusret Agić, *ŽIVI ŠTITOVCI*, Sarajevo 1995.
- Nedžad Ajnadžić, *ODBRANA SARAJEVA*, Sarajevo 2000.
- Munir Alibabić - Munja, *BOSNA U KANDŽAMA KOS-A*, Sarajevo 1996.
- Suad Arnautović, *IZBORI U BOSNI I HERCEGOVINI '90*, Sarajevo 1996.
- Suad Arnautović, *KAKO SE BRANILA BOSNA*, Sarajevo 1997.
- Marko Bešker i Seka Kugler, *OBZORJE SLOBODE*, Zagreb 1992.
- Mustafa Bisić, *RATNI ZLOČINI I GENOCID*, Sarajevo 1998.
- Frensis Entoni Bojl (Francis Antony Boyle), *BOSANSKI NAROD OPTUŽUJE ZA GENOCID: Postupak pred Međunarodnim sudom pravde u predmetu Bosna i Hercegovina protiv Srbije radi sprječavanja i kažnjavanja zločina genocida*, Sarajevo 2000.
- Norman Cigar, *GENOCID U BOSNI - POLITIKA "ETNIČKOG ČIŠĆENJA"*, Sarajevo 1998.
- Voren Cimerman (Warren Zimmermann), *IZVORI JEDNE KATASTROFE*, Zagreb 1996.
- Jovan Cvijić, *SABRANA DELA*, Beograd 1987.
- Smail Čekić, *AGRESIJA NA BOSNU I GENOCID NAD BOŠNJACIMA 1991.-1993.*, Sarajevo 1994.
- Smail Čekić, *HISTORIJA GENOCIDA NAD BOŠNJACIMA*, Sarajevo 1997.
- Smail Čekić, *AGRESIJA NA REPUBLIKU BOSNU I HERCEGOVINU: PLANIRANJE, PRIPREMA, IZVOĐENJE*, Sarajevo 2004.
- Vasa Čubrilović, *ISELJAVANJE ARNAUTA*, Beograd 1937.
- Davor Domazet - Lošo, *HRVATSKA I VELIKO RATIŠTE*, Zagreb 2002.
- Nijaz Duraković, *PROKLETSTVO MUSLIMANA*, Sarajevo 1993.

- Ismet Dizdarević, *NEZABORAV USJEKLINA GENOCIDA*, Sarajevo 2003.
- Raif Dizdarević, *OD SMRTI TITA DO SMRTI JUGOSLAVIJE*, Sarajevo 2000.
- Slavoljub Đukić, *IZMEĐU SLAVE I ANATEME*, Beograd, 1994.
- Hasan Efendić, *KO JE BRANIO BOSNU*, Sarajevo 1998.
- Dobrila Gajić-Glišić, *SRPSKA VOJSKA: IZ KABINETA MINISTRA VOJNOG*, Čačak - Beograd, 1992.
- Ilija Garašanin, *NACERTANIJE - Program spoljašnje i nacionalne politike Srbije na koncu 1844. godine*, Beograd 1906.
- Roj Gatman (Roy Gutman), *SVJEDOK GENOCIDA*, Sarajevo 1995.
- Omer Ibrahimagić, *BOSNA I BOŠNJACI - DRŽAVA I NAROD KOJI SU TREBALI NESTATI*, Sarajevo 1995.
- Omer Ibrahimagić, *BOSNA I BOŠNJACI - IZMEĐU AGRESIJE I MIRA*, Sarajevo 1998.
- Omer Ibrahimagić, *POLITIČKI SISTEM BOSNE I HERCEGOVINE*, Sarajevo 1999.
- Borisav Jović, *POSLJEDNI DANI SFRJ*, Kragujevac 1996.
- Borisav Jović, *KNJIGA O MILOŠEVIĆU*, Beograd 2001.
- Veljko Kadijević, *MOJE VIĐENJE RASPADA - VOJSKA BEZ DRŽAVE*, Beograd 1993.
- Jusuf Kadrić, *BRČKO - GENOCID I SVJEDOČENJA*, Sarajevo 1998.
- Vahid Karavelić, *AGRESIJA NA BOSNU I HERCEGOVINU: Sjeveroistočna Bosna 1991. do 1992.*, Sarajevo, 2004.
- Filip Koen (Philip J. Cohen), *SRPSKI TAJNI RAT: PROPAGANDA I MANIPULACIJA HISTORIJOM*, Sarajevo 1995.
- Muharem Kreso, *AGRESIJA NA REPUBLIKU BOSNU I HERCEGOVINU – AMBIJENT POČINJENOG GENOCIDA, u: GENOCID U BOSNI I HERCEGOVINI 1991. - 1995.*, Zbornik radova Međunarodnog kongresa za dokumentaciju genocida u Bosni i Hercegovini 1991.-1995., Sarajevo 1997.
- Dragan Lukač, *RATNI ZLOČINI U BOSANSKOJ POSAVINI*, Zagreb 1997.

- Bećir Macić, *ZLOČINI PROTIV MIRA*, Sarajevo 2001.
- Noel Malkolm, *POVIJEST BOSNE - KRATKI PREGLED*, Sarajevo 1995.
- Davor Marijan, *SMRT OKLOPNE BRIGADE*, Zagreb – Sarajevo 2002.
- Nijaz Mašić, *ISTINA O BRATUNCU: AGRESIJA, GENOCID I OSLOBODILAČKA BORBA 1992. - 1995.*, Tuzla 1996.
- Branko Mamula, *SLUČAJ JUGOSLAVIJA*, Podgorica 2000.
- Slobodan Milošević, *GODINE RASPLETA*, Beograd 1989.
- Miloš Minić, *DOGOVORI U KARADORĐEVU O PODELI BOSNE I HERCEGOVINE*, Sarajevo, 1998.
- Stipe Mesić, *KAKO JE SRUŠENA JUGOSLAVIJA*, Zagreb 1994.
- Stevan Moljević, *HOMOGENA SRBIJA*, Beograd 1981.
- Faruk Muftić, *FOČA: PONOVLJENI ZLOČINI I HRONOLOGIJA ZLOČINA 1941./45. - 1992./95.*, Sarajevo 2001.
- Faruk Muftić, *RANJENI GRAD FOČA: SVE DŽAMIJE SU PORUŠENE*, Sarajevo 2003.
- Rasim Muminović, *SRBIZAM I STRADALNIŠTVO BOŠNJAKA*, Sarajevo 1996.
- Fikret Muslimović, *ODBRANA REPUBLIKE*, Sarajevo 1995.
- Fikret Muslimović, *RAT I POLITIKA*, Sarajevo 2000.
- Jovan Nicić, *MEĐUNARODNI KRIVIČNI TRIBUNAL ZA BIVŠU JUGOSLAVIJU (HAG), PRESUDE: SREBRENICA*, Beograd, 2005.
- Vuk Obradović, *DRUŠTVO, NACIONALIZAM, ODBRANA*, Zemun 1989.
- Marinko Ogorec, *HRVATSKI DOMOVINSKI RAT 1991.- 1993.*, Opatija 1994.
- Mirko Pejanović, *BOSANSKO PITANJE I SRBI U BOSNI I HERCEGOVINI*, Sarajevo 1999.
- Gavro Perazić, *MEĐUNARODNO RATNO PRAVO*, Beograd 1986.
- Ilija Radaković, *BESMISLENA YU RATOVANJA*, Beograd 1998.
- Zijad Rujanac, *OPSJEDNUTI GRAD SARAJEVO*, Sarajevo 2003.

- Fuad Saltaga, *DA LI JE GENOCID SUDBINA BOŠNJAKA?*, Sarajevo 1996.
- Laura Silber i Alan Little, *SMRT JUGOSLAVIJE*, Rijeka 1996.
- Ivan Stambolić, *PUT U BESPUĆE*, Beograd 1995.
- Vuk Stefanović- Karadžić, *CRNA GORA I BOKA - KOVČEŽIĆ ZA ISTORIJU, JEZIK I OBIČAJE SRBA SVA TRI ZAKONA*, Beograd 1972.
- Nikola Stojanović, *SRBI I HRVATI - DO ISTRAGE VAŠE ILI NAŠE*, Zagreb 1902.
- Mustafa Sućeska, *KRVAVA ĆUPRIJA NA DRINI*, Sarajevo 2001.
- Stjepan Šiber, *PREVARE, ZABLUDE, ISTINA - RATNI DNEVNIK 1992.*, Sarajevo 2001.
- Boško Todorović i Dušan Vilić, *IZDAJA I ODBRANA JUGOSLAVIJE*, Beograd 1990.
- Paul Viliams i Norman Cigar, *RATNI ZLOČINI I POJEDINAČNA ODGOVORNOST: DOVOLJNO DOKAZA ZA PODIZANJE OPTUŽNICE PROTIV SLOBODANA MILOŠEVIĆA*, Sarajevo 1998.
- Esad Zgodić, *GRADANSKA BOSNA*, Tuzla 1996.

B. ZBORNICI RADOVA

- ∴ *RAZARANJE IDENTITETA BOSANSKIH MUSLIMANA*, Zbornik radova, Zenica 1993.
- ∴ *GENOCID U BOSNI I HERCEGOVINI 1991. - 1995.*, Zbornik radova Međunarodnog kongresa za dokumentaciju genocida u Bosni i Hercegovini 1991. - 1995., održanog u Bonu od 31. avgusta do 4. septembra 1995., Sarajevo 1997.
- ∴ *AGRESIJA NA BOSNU I HERCEGOVINU I BORBA ZA NJEN OPSTANAK 1992. - 1995.*, Zbornik radova, Pravni fakultet, Sarajevo 1997.
- ∴ *IZVORI VELIKOSRPSKE AGRESIJE, Rasprave, dokumenti i kartografski prikazi*, Zbornik radova, (priredio Bože Čović), Zagreb 1991.
- ∴ *RAT U HRVATSKOJ I BOSNI I HERCEGOVINI 1991. - 1995.*, Zbornik radova, (uredili Branka Magaš i Ivo Žanić), Zagreb - Sarajevo 1999.

- ∴ **STVARANJE I RAZARANJE JUGOSLAVIJE**, Zbornik radova sa Okruglog stola, Beograd, 5. – 7. decembar 1995. godine, **STVARANJE I RAZBIJANJE AVNOJSKE JUGOSLAVIJE**, Beograd 1996.
- ∴ **RATOVI U JUGOSLAVIJI 1991. - 1999.**, Zbornik saopštenja i diskusije sa Okruglog stola, Beograd, 7. - 9. novembar 2001. godine, Beograd 2002.
- ∴ **RATNI ZLOČINI U BOSNI I HERCEGOVIN**, Izvještaji Amnesti Internešnela (Amnesty Internationala) i Helsinki voča (Helsinki Watcha) od početka rata u BiH do rujna 1993. godine, Zagreb 1993.
- ∴ **„ETNIČKO ČIŠĆENJE“ - GENOCID ZA „VELIKU SRBIJU“**, Dokumentacija Društva za ugrožene narode, (priredio Tilman Cilh), Sarajevo 1996.
- ∴ **SAMRATNO SREBRENIČKO LJETO '95. - Svjedočanstvo o stradanju Srebrenice i naroda Podrinja**, Tuzla 1998.
- ∴ **ZLOČINCI I ŽRTVE**, Državna komisija za prikupljanje činjenica o ratnim zločinima u Bosni i Hercegovini, Opštinska komisija Živinice, Živinice 1995.
- ∴ **PLAVA KNJIGA**, Najdan Pašić, Radoslav Ratković i Balša Špadijer, Beograd, 1977.

C. **STRUČNI ČLANCI I BROŠURE**

- Muhamed Bešić, **AGRESIJA NA REPUBLIKU BOSNU I HERCEGOVINU I BOSANSKA KRAJINA**, Sarajevo 1995.
- Davor Domazet, **KAKO JE PRIPREMANA AGRESIJA NA HRVATSKU ILI PREOBLIKOVANJE JNA U SRPSKU IMPERIJALNU SILU**, Zagreb 1997.
- Davor Domazet, **ULOGA JNA KAO SRPSKE IMPERIJALNE SILE U BOSANSKOHERCEGOVAČKOM RATU**, Zagreb 1998.
- Državna komisija za prikupljanje činjenica o ratnim zločinima u Bosna i Hercegovina, **BILTENI BROJ 2., 3., 6. i 7.**, Sarajevo 1993.
- Muhamed Nuhić, **AGRESIJA I PROPAGANDA**, Sarajevo 1995.
- Muhamed Nuhić, **RIJEČ - SLIKA I ZLOČIN**, Sarajevo, 1994.
- Hajro Nurković, **RAZVOJ, ULOGA I OPERATIVNO-TAKTIČKA UPOTREBA RV I PVO A RBiH U**

ODBRANBENO-OSLOBODILAČKOM RATU, Separat br.16, Sarajevo 2001.

- Ibrahim Pašić, **TOPONIMSKA SRBIZACIJA GLASINCA**, Sarajevo 1996.
- Miraš Stožinić, **SAVREMENI ASPEKTI SPECIJALNOG RATA**, Beograd 1983.
- Nedžad Ugljen, **ULOGA KOS-A U AGRESIJI NA REPUBLIKU BOSNU I HERCEGOVINU**, Sarajevo 1994.
- **VOJNO-POLITIČKI INFORMATOR**, Beograd izdanja broj 8/91 i 3/92.

D. ENCIKLOPEDIJE, LEKSIKONI I DRUGI DOKUMENTI

- ∴ **VOJNA ENCIKLOPEDIJA**, drugo izdanje, tom IX, Beograd 1975.
- ∴ **POLITIČKA ENCIKLOPEDIJA**, Beograd 1975.
- ∴ **LEKSIKON SIGURNOSTI**, Izet Beridan, Ivo M. Tomić i Muharem Kreso, drugo izmjenjeno i dopunjeno izdanje, Sarajevo 2001.
- ∴ **STRATEGIJA ORUŽANE BORBE**, Beograd 1983.
- ∴ **UPOTREBA STRATEGIJSKIH GRUPACIJA**, Beograd 1990.
- ∴ **UPUTSTVO O UPOTREBI TERITORIJALNE ODBRANE**, Beograd 1977.
- ∴ **REZOLUCIJE VIJEĆA SIGURNOSTI UN O BOSNI I HERCEGOVINI**, Sarajevo,1995.

E. ČASOPISI

- Dnevni list **“OSLOBOĐENJE”**, Sarajevo,
- Dnevni list **“DNEVNI AVAZ”**, Sarajevo,
- Dnevni list **„JUTARNJE NOVINE“**, Sarajevo,
- Dnevni list **“BORBA”**, Beograd,
- Dnevni list **“POLITIKA”**, Beograd,
- Nedeljne informativne novine – **“NIN”**, Beograd,
- Nezavisna informativna revija **“SLOBODNA BOSNA”**, Sarajevo,

- Magazin „*PROFIL*“, Beograd,
- Novine Srpske radikalne stranke "*VELIKA SRBIJA*", Beograd,
- Časopis "*SRPSKA VOJSKA*", Banja Luka,
- Časopis "*SPIEGL*", Bonn,
- Časopis "*ZLOČIN*", Sarajevo, broj 1/94., broj 2/95., i broj 3-4/95.
- Nedeljni list "*SVIJET*", Sarajevo,
- Nedeljni list „*DUGA*“, Beograd,
- List SDS B i H "*JAVNOST*", Sarajevo,
- List "*KRAJIŠKI VOJNIK*", Banja Luka, specijalno izdanje od 28. juna 1997.
- List "*TELEGRAF*", Beograd,

SKRAĆENICE

ABHO	- atomsko biološko hemijska odbrana
abr	- avijacijska brigada
ap	- avijacijski puk
ae	- avijacijska eskadrila
AIIZ	- Arhiv instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Sarajevo
ANC	- auto nastavni centar
AO	- armijska oblast
A R BiH	- Armija Republike Bosne i Hercegovine
atb	- automobilski bataljon
AVL	- aktivno vojno lice
b/g	- borbena gotovost
bbr	- brdska brigada
B i H	- Bosna i Hercegovina
b/k	- borbeni komplet
BIGZ	- Beogradski izdavački grafički zavod
boa	- bataljon za obezbjeđenje avijacije
br.	- broj
bts	- bataljon tehničke službe
BV	- borbeno vozilo
bv	- bataljon veze
bVP	- bataljon vojne policije
CK SK	- Centralni komitet saveza komunista
CID	- Centar za izdavačku djelatnost
CNN	- Si-En-En, Američka kablovska televizijska mreža (Cable News Network)

CVŠ	- Centar vojnih škola
CZ	- Civilna zaštita
Č EIO	- Četa elektronskog izviđanja i ometanja
Č VOJIN	- četa vazdušnog osmatranja, javljanja i navođenja
DB	- Državna bezbjednost
DEMOS	- Demokratska opozicija Slovenije
dj.	- djelo
DSS	- Demokratska stranka Srbije
dp	- dopunski puk
DT	- Državna tajna
EZ	- Evropska zajednica
EU	- Evropska unija
GŠ JNA	- Generalštab Jugoslovenske narodne armije
GŠ OS SFRJ	- Generalštab Oružanih snaga SFRJ
GŠ V SRJ	- Generalštab Vojske Savezne Republike Jugoslavije
GŠ VSR BiH	- Glavni Štab Vojske Srpske Republike Bosne i Hercegovine
he	- helikopterska eskadrila
HDZ	- Hrvatska demokratska zajednica,
HOS	- Hrvatske oružane snage
HVO	- Hrvatsko vijeće odbrane
Ia	- izviđačka avijacija
Iae	- izviđačka avijacijska eskadrila
Int ms	- intendantska materijalna sredstva
InSl	- intendantska služba

ICTY	- Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju (International Criminal Tribunal for Former Yugoslavia).
inž. br	- inženjerska brigada
inž. p	- inženjerski puk
itd.	- i tako dalje
JNA	- Jugoslovenska narodna armija,
JRM	- Jugoslovenska ratna mornarica
JSO	- Jedinica za specijalne operacije MUP-a Srbije
K	- korpus
KDM	- Kulturno društvo Muslimana
KOGB	- Komanda odbrane grada Beograda
KONO i DSZ	- Konceptija opštenarodne odbrane i društvene samozaštite
KOS JNA	- Kontraobavještajna služba JNA
KoV JNA	- Kopnena vojska – vid JNA
KM	- Komandno mjesto
K RV i PVO	- Korpus ratnog vazduhoplovstva i protivvazdušne odbrane
KVO	- Komanda vojnog okruga
KZ SFRJ	- Krivični zakon SFRJ
la	- lovačka avijacija
lad PVO	- laki artiljerijski divizion protivvazdušne odbrane
lap	- lovački avijacijski puk
lap PVO	- laki artiljerijski puk protivvazdušne odbrane
lard PVO	- laki artiljerijsko raketni divizion protivvazdušne odbrane

larp PVO	- laki artiljerijsko raketni puk protivvazdušne odbrane
lba	- lovačko bombarderska avijacija
lbae	- lovačko bombarderska avio eskadrila
lpartbr	- laka partizanska brigada
lšp	- lovački školski puk
mabr	- mješovita artiljerijska brigada
map	- mješoviti artiljerijski puk
mbr	- mješovita brigada
MPS	- moralno političko stanje
MNO	- ministarstvo narodne odbrane
mtbr	- motorizovana brigada KoV-a
mtp	- motorizovani puk
mpoarbr	- mješovita protivoklopna artiljerijska brigada
mpoap	- mješoviti protivoklopni artiljerijski puk
MZ	- Mjesna zajednica
MTS	- materijalno tehnička sredstva
MUP	- Ministarstvo unutrašnjih poslova
NATO	- Sjeveroatlanski savez (North Atlantic Treaty Organization)
NC	- Nastavni centar
NC OMJ	- Nastavni centar oklopno mehanizovanih jedinica
NO	- Narodna odbrana
NOB	- Narodno oslobodilačka borba
NOR	- Narodno oslobodilački rat

NVO	- naoružanje i vojna oprema
OB ŠC	- Obavještajno bezbjedonosni školski centar
OG	- operativna grupa
okbr	- oklopna brigada
okp	- oklopni puk
Ok ŠTO	- okružni štab teritorijalne odbrane
Op ŠTO	- općinski štab teritorijalne odbrane
OS SFRJ	- Oružane snage S F R J
OSCE	- Organizacija za sigurnost i saradnju u Evropi (Organization for Security and Cooperation in Europe)
OŠ	- Osnovna škola
OT	- oklopni transporter
OUN	- Organizacija ujedinjenih naroda
pABHO	- puk ABHO
partd	- partizanska divizija
partbr	- partizanska brigada
PoB	- Pozadinska baza
pontb	- pontonirski bataljon
pphe	- protivpodmornička helikopterska eskadrila
pmtbr	- proleTERSka motorizovana brigada
pv	- puk veze
PVO	- Protivvazdušna odbrana
PZT	- privremeno zaposjednuta zeritorija
rabr	- raketna artiljerijska brigada

R BiH	- Republika Bosna i Hercegovina
rbr	- raketna brigada
RJ PVO	- raketne jedinice protivvazdušne odbrane
RM	- Ratna mornarica
RMR	- Ratne materijalne rezerve
RRS-Č	- Radio relejna stanica - čvorište
RRF	- ratna riječna flotila
RŠ TO	- Republički štab teritorijalne odbrane
RTV	- Radio i televizija
RV i PVO	- Ratno vazduhoplovstvo i protivvazdušna odbrana
s.	- selo
SAO	- Srpska autonomna oblast
SANU	- Srpska akademija nauka i umjetnosti
SAD	- Sjedinjene Američke Države
SDA	- Stranka demokratske akcije
SDB	- Služba državne bezbjednosti
SDS	- Srpska demokratska stranka
SFRJ	- Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija
SIV	- Savezno izvršno vijeće
SJB	- Služba javne bezbjednosti
SKJ	- Savez komunista Jugoslavije,
SK - SDP	- Savez komunista – Socijaldemokratska partija
SK - PJ	- Savez komunista – Pokret za Jugoslaviju
Snb	- sanitetski bataljon

SnOd	- sanitetski odred
SO	- Skupština opštine
SPC	- Srpska pravoslavna crkva
SPO	- Srpski pokret obnove
SR BiH	- Socijalistička Republika Bosna I Hercegovina
SR Srbija	- Socijalistička Republika Srbija
SRJ	- Savezna Republika Jugoslavija
SRT	- sredstva ratne tehnike
SSNO	- Savezni sekretarijat za narodnu odbranu
SSSR	- Savez Sovjetskih Socijalističkih Republika
SSUP	- Savezni sekretarijat unutrašnjih poslova SFRJ
ssrp PVO	- srednji samohodni raketni puk protivvazdušne odbrane
SSRNS	- Socijalistički savez radnog naroda Srbije
str.	- stranica
SVŠ OMJ	- Srednja vojna škola oklopno-mehanizovanih jedinica
s/z	- sjevero zapad
ŠRO	- Škola rezervnih oficira
ŠTO	- Štab teritorijalne odbrane
ŠVK OS SFRJ	- Štab Vrhovne komande OS SFRJ
tehb	- tehnički bataljon
TG	- taktička grupa
TMS	- Tehnička matrijalna sredstva
TO	- Teritorijalna odbrana

TO R BiH	- Teritorijalna odbrana Republike Bosne i Hercegovine
tra	- transportna avijacija
trabr	- transportna avijacijska brigada
trhe	- transportni helikopter
TRZ	- Tehnički remontni zavod
tt	- trigonometrijska tačka
UBS	- Ubojna borbena sredstva
UN	- Ujedinjene nacije
UNHCR	- Visoki komesarijat Ujedinjenih nacija za izbjeglice
UNPA	- Zaštićene zone UN-a (United Nation Protected Areas)
UNPROFOR	- Snage za zaštitu Ujedinjenih nacija (United Nations Protection Forces)
VA KoV	- Vojna akademija kopnene vojske
VaK	- Vazduhoplovni korpus
VB	- Vazduhoplovna baza
VGD	- Vojno građevinska direkcija
VIGU	- Vojno inženjerijska građevinska ustanova
VKC	- Vojno knjigovodstveni centar
V SRJ	- Vojska Savezne Republike Jugoslavije
VO JNA	- Vojne oblasti Jugoslovenske narodne armije
VOJIN	- Vazdušno osmatranje, javljanje i navođenje
VOS	- Vojna obavještajna služba
VTRZ	- Vazduhoplovno tehnički remontni zavod
VTSl	- Vazduhoplovna tehnička služba

VP	- Vojna pošta
VPO	- Vojno pomorska oblast
VPS	- Vojno pomorski sektor
VRC	- Vojno računovodstveni centar
VRS	- Vojska Republike Srpske
VRZ	- Vazduhoplovno remontni zavod
VSF	- Vojno stambeni fond
VU	- Vojna ustanova
VVA	- Vazduhoplovna vojna akademija
VVG	- Vazduhoplovna vojna gimnazija
zmtp	- Zaštitni motorizovani puk
ZNG	- Zbor narodne garde
ZPMZ	- Zavod za preventivnu medicinsku zaštitu

**REGISTAR
LIČNIH IMENA**

A

Abdić, Fikret: 220, 329, 330.

Abramović, Zdravko: 152.

Ademović, Fadil: 3.

Adžić, Blagoje: 57, 64, 74, 124, 125, 138, 256, 270, 309.

Akmadžić, Mile: 299.

Aksentijević, Milan: 122, 233.

Aleksić, Slavko: 214.

Amfilohije, mitropolit crnogorsko-primorski (Radović Risto): 148.

Arbur, Luiz (Arbour Louise): 22, 149, 173, 209.

Arsovski, Mitar: 234.

Avramov, Smilja: 35.

Avramović, Života: 28, 124, 233.

B

Babić, Milan: 156, 256, 270, 314.

Babić, Mile: 234.

Babić, Vojislav: 117.

Baćanović, Nenad: 116.

Badinter, Robert (Badenteur Robert): 46.

Bajić, Ljubomir: 118, 122.

Bajramović, Sejdo: 73, 260.

Baroš, Miloš: 117, 122, 233.

Bilandžić, Dušan: 35.

Bocinov, Dragoljub: 234.

Bogićević, Bogić: 26, 73.

Bojl, Frensis (Boyle Antony Francis) : 250.

Bokan, Dragoslav: 154.

Borić, Grujo: 122, 241.

Bošković, Nedeljko: 93, 124, 329, 330.

Božović, Božidar: 153, 234.

Božović, Đorđe – Giška: 154.

Brđanin, Radoslav: 207, 209.
Brovet, Stane: 57, 234.
Broz, Josip – Tito: 17, 19, 20, 58, 59, 255, 269.
Bruk, Van den Hans (Hans Van den Broek): 30.
Bućin, Nenad: 73.
Buha, Ljubiša – Čuma: 151.
Bulatović, Momir: 256, 270.

C

Cigar, Norman: 3.
Cokić, Jevrem: 191.
Crmaric, Jerko: 234.
Cvetković, Dragiša: 35.
Cvijić, Jovan: 8.

Č

Čađo, Branko, 329, 330.
Čanadi, Zorko: 57.
Čančar, Petko: 181.
Čekić, Smail: 3. 135.
Čeranić, Ilija : 93.
Čolović, Kosta: 234.
Čubra, Nikola: 57, 233.
Čubrilović, Vasa: 8.
Čudić, Slavko: 193.

Ć

Ćosić, Dobrica: 21, 245, 256, 270.
Ćušić, Mićo: 57.

D

De Mikelis, Đani (De Michelis Giannie): 30.

Debelnogić, Božo: 214.
Dejanović, Stevo: 116.
Del Ponte, Karla (Carla del Ponte): 195, 236.
Dilberović, Suada: 219.
Di Stefano, Đovani: 150.
Dobraš, Radovan: 116.
Dobrivojević, Velisav: 234.
Doko, Jerko: 329, 330.
Domljan, Žarko: 31.
Drašković, Vuk: 146, 151, 152, 154.
Drinić, Gavro: 203.
Drnovšek, Janez: 26.
Dukić, Rajko: 47, 326.

Đ

Đapa, Nikola: 117.
Đerić, Krsto: 191.
Đinđić, Zoran: 151, 152.
Đokić, Borivoje: 206.
Đokić, Slavoljub: 233.
Đukić, Đorđe: 241, 246, 247.
Đuknić, Mihajlo: 234.
Đurđevac, Vojislav: 115, 122, 123, 233, 241.
Đuričković, Dragoljub: 233.
Đurić, Radovan: 233.

E

Eremija, Radomir: 191.
Ešdaun, Pedi (Ashdown Paddy): 181.

F

Fetahagić, Muharem: 233.

G

- Galić**, Stanislav: 223.
Garašanin, Ilija: 7, 91.
Gardović, Nikola: 47.
Gatman, Roj (Gutman Roy): 3.
Glodić, Čedo: 116.
Goldston, Ričard (Goldstone Richard): 40, 236.
Gračanin, Petar: 57, 145, 256, 270.
Grahovac, Arsen: 141.
Grubač, Radovan: 241.
Grubišić, Jere: 93.
Grubor, Mičo: 241.
Grujić, Milan: 234.
Grujić, Tihomir: 233.
Gvero, Milan: 241.

H

- Hočevan**, Ivan: 234.
Hruševan, Alojz: 116.

I

- Indžić**, Boban: 175.
Izetbegović, Alija: 40, 41, 48, 163, 220, 315.

J

- Jakimovski**, Ilija: 193.
Jakovljević, Tomo: 116.
Janković, Savo: 115, 122, 167, 168, 233.
Jazbinski, Vid: 117.
Jazov, Dimitri: 72.
Jokić, Miodrag: 233.
Jovanović, Jovo: 167.

Jovanović, Zoran: 117.
Jović, Borisav: 26, 29, 30, 66, 68, 69, 70, 72, 73, 74, 76, 256, 270, 286.
Jović, Mirko: 146, 154.
Jurjević, Zvonko: 234.

K

Kadijević, Veljko: 25, 26, 29, 57, 64, 65, 68, 69, 70, 72, 73, 74, 76, 78, 80, 124, 131, 132, 234, 237, 256, 257, 290, 293, 295.
Karadžić, Radovan: 40, 41, 43, 48, 94, 137, 244, 249, 252, 264, 316.
Karadžić, Stefanović Vuk: 7.
Karanušić, Ante: 233.
Karavelić, Vahid: 3.
Kelečević, Boško: 206.
Kertes, Mihalj – Braca: 145, 150.
Kljuić, Stjepan: 329, 330.
Kolev, Mladen: 117.
Kolšek, Konrad: 28.
Koljević, Nikola: 94, 326.
Kondić, Mile: 233.
Kostić, Branko: 256, 260, 270.
Kostić, Jugoslav: 73, 260.
Kostovski, Zoran: 233.
Koštunica, Vojislav: 236.
Koturović, Dušan: 233.
Kovačević, Dušan: 116.
Kovačević, Savo: 122.
Krajišnik, Momčilo: 43, 45, 94, 326.
Kreso, Muharem: 3.
Kričko, Simo: 191.
Krsmanović, Aleksa: 246, 247.
Krstevski, Trajče: 234.
Krstić, Radislav: 237, 251, 252.

Kučinić, Mile: 234.
Kukanjac, Milutin: 48, 115, 122, 220, 221, 233, 239, 240, 308, 313.
Kulić, Mirko: 234.
Kurtović, Muharem: 179.
Kuruzović, Slobodan: 211.
Kušić, Rajko: 182.
Kutiljero, Hoze (Cutillero Jose): 315, 321.
Kutlešić, Vladan: 35.
Kuzmanović, Branislav: 233.

L

Lapčić, Rajko: 233.
Lazarević, Dragoslav: 116.
Lerotić, Zvonko: 35.
Lilić, Zoran: 236, 245.
Lukić, Milan: 175.
Lukić, Sredoje: 175.
Luković, Milorad - Legija: 151.

LJ

Ljubičić, Nikola: 57, 93.

M

Macić, Bećir: 3.
Maček, Vladimir - Vlatko: 35.
Maksimović, Mladenko: 234.
Maksimović, Vojislav: 181.
Mamula, Branko: 57, 62, 64, 73.
Marković, Ante: 69, 72.
Marković, Radivoje: 117.
Marković, Radomir: 151.
Martić, Milan: 155, 156, 256, 270.

Matić, Branislav - Beli: 154.
Matović, Tomislav: 192.
Meakić, Željko: 211.
Mehinagić, Izet: 167.
Mekenzi, Luis (MacKenzie Lewis): 220.
Meron, Teodor (Meron Theodor): 251.
Mertel, Dušan: 233.
Mesić, Stipe: 26, 28, 30, 31, 35, 74, 75, 288.
Mihajlović, Kosta: 35.
Mikić, Slobodan: 233.
Milanović, Dafina: 156.
Miletić, Boško: 117.
Miletić, Radomir: 116.
Miličević, Ratko: 233.
Miličić, Milan: 191.
Milinković, Pavle: 203.
Milošević, Dragomir: 223.
Milošević, Jovan: 116.
Milošević, Slobodan: 12, 20, 21, 22, 23, 24, 26, 30, 35, 36, 42, 66, 68, 72, 73, 74, 76, 91, 124, 137, 143, 144, 145, 146, 148, 149, 152, 169, 173, 195, 233, 244, 245, 249, 250, 252, 259, 260, 263, 269, 270.
Milošević, Svetozar: 171.
Milovanović, Manojlo: 241.
Miljković, Slobodan: 201.
Minić, Miloš: 35.
Mirčetić, Živan: 233.
Mirković, Stevan: 57.
Mladić, Ratko: 115, 122, 185, 235, 236, 237, 247, 252, 264.
Moljević, Stevan: 8.

N

Nedeljković, Milan: 122, 328.

Negovanović, Marko: 93, 124, 233.

Nikolić, Dragan - Jenki: 177.

Nikolić, Stevan: 200.

Nikolovski, Mirko: 233.

Niković, Špiro: 115, 122, 233.

O

Obradović, Ljubomir: 199.

Obradov, Tomislav: 116.

Obradović, Vuk: 57, 72.

Ojdanić, Dragoljub: 173, 174, 193, 195.

Ončevski, Angel: 234.

Ostojić, Velibor: 181.

P

Panić, Milan: 245.

Panić, Života: 124, 233.

Pašić, Abdulah: 167.

Pavle, patrijarh Srpske pravoslavne crkve (Stojčević Gojko): 148.

Pavlov, Jovan: 233.

Pavlov, Todor: 116.

Pavlović, Rade: 116.

Pehar, Mato: 233.

Perevski, Boce: 234.

Perišić, Momčilo: 118, 124, 193, 194, 195, 326.

Petrović, Milisav: 99.

Plavšić, Biljana: 45, 94, 165, 209, 326.

Pos, Žak (Poos Jacques): 30.

Popović, Branislav: 233.

Popović, Jovan: 233.

Postolovski, Trajko: 234.

Praščević, Dobrašin: 122.

Pujić, Milan: 233.

Pušina, Jusuf: 330.

R

Rabrenović, Velizar: 116.

Radaković, Ilija: 3.

Radanović, Ilija: 191.

Radovanović, Tomislav: 234.

Radović, Radoman: 191.

Radović, Vojislav: 234.

Rašeta, Andrija: 78. 233.

Ražnatović, Željko - Arkan: 143, 144, 148, 150, 165.

Reljić, Nikola: 171.

Ristić, Milovan: 234.

Ružinovski, Milan: 233.

S

Sajrus, Vens (Cyrus Vance): 78.

Sapundžiju, Riza: 72, 73.

Sarić, Marko : 116.

Savić, Ljubiša - Mauzer: 166, 203.

Savić, Ratko: 116.

Selak, Osman: 116, 248.

Sikirica, Duško: 211.

Silić, Andrija: 234.

Simatović, Franko - Frenki: 144, 145, 150, 151, 152, 167.

Simić, Blagoje: 201.

Simić, Milan: 201.

Simić, Novica: 206, 241.

Simonović, Dragoljub: 312.

Simović, Mirko: 117.

Simović, Tomislav: 124.
Spasojević, Dušan - Šiptar: 151.
Spirkovski, Aleksandar: 124, 234, 284.
Stakić, Milomir: 210, 212.
Stamatović, Aleksandar: 234.
Stambolić, Ivan: 20, 151, 152.
Stanić, Miodrag: 117.
Stanišić, Jovica: 143, 144, 145, 152, 256, 270.
Stanković, Branko: 178, 233.
Stanković, Milovan: 205.
Stojanović, Nikola: 7.
Stojičić, Radovan - Badža: 144, 167.
Strugar, Pavle: 118, 124, 191.
Sučić, Olga: 219.

Š

Šarinić, Hrvoje: 35.
Šešelj, Vojislav: 143, 145, 146, 148, 152, 256, 270.
Šimić, Petar: 57.
Šipčić, Simo: 214.
Šipčić, Tomislav: 223, 241.
Škondrić, Milan: 116.
Šljivančanin, Veselin: 153.
Šomburg, Wolfgang (Schomburg Wolfgang): 210.
Šovagović, Branko: 122.
Šupić, Jovan: 233.
Šuput, Milan: 116.
Šušak, Gojko: 78.
Šuvar, Stipe: 28.

T

Tadić, Duško: 212.

Tadić, Miroslav: 201.
Talić, Momir: 122, 206, 208, 209, 241.
Taušan, Tomislav: 117.
Tihić, Safet: 117.
Todorović, Radenko: 247.
Todorović, Stevan: 201.
Tolimir, Zdravko: 241.
Tomić, Slavko: 117.
Torbica, Milan: 141, 193.
Trajčevski, Tomislav: 234.
Trajković, Stanko: 199.
Trifunović, Bogdan: 69.
Trifunović, Vlado: 234.
Troha, Teodor: 234.
Tudman, Franjo: 31, 32, 33, 36.
Tumanov, Simeon: 233.
Tupurkovski, Vasil: 26.

U

Uzelac, Dušan: 233.
Uzelac, Nikola: 122, 153, 207.

V

Vakić, Branislav: 153.
Vasiljević, Aleksandar: 93, 124, 233, 256, 270.
Vasiljković, Dragan: 144, 155, 203.
Vasović, Dragoje: 233.
Vlahović, Veselin - Batko: 214.
Vučković, Vojin - Žuća: 156.
Vujić, Pero: 117.
Vujović, Stevo: 193.
Vuković, Vladimir: 115, 122.

Z

Zarić, Simo: 201.

Zvicer, Đorđije: 234.

Ž

Živanović, Milenko: 178, 237, 241.

**REGISTAR
GEOGRAFSKIH POJMOVA**

A

Argentina: 175

Australija: 148, 155.

Austrija: 28.

B

Babešnica: 202.

Bačka Palanka: 144, 145.

Banija: 34, 120.

Banja Luka: 61, 66, 68, 95, 106, 108, 109, 110, 114, 115, 117, 118, 119, 121, 122, 125, 126, 128, 130, 162, 167, 208, 209, 211, 223, 236, 302, 303, 307, 319.

Bar: 135, 191.

Bare: 205.

Baranja: 35, 42, 43, 144, 234.

Batajnica (aerodrom): 128, 203.

Baktusi: 200.

Beč: 209.

Beli Manastir: 79.

Beograd: 12, 13, 21, 24, 28, 33, 59, 61, 66, 67, 68, 69, 70, 72, 90, 92, 96, 98, 106, 109, 110, 113, 122, 126, 128, 138, 144, 147, 148, 149, 151, 152, 154, 155, 156, 209, 220, 227, 234, 236, 240, 244, 246, 247, 248, 249, 250, 263.

Benkovac: 79, 119, 120, 151.

Bihać: 66, 106, 110, 114, 115, 116, 117, 118, 120, 122, 125, 126, 128, 208, 212, 225, 236, 302.

Bijele Vode: 247.

Bijeljina: 102, 108, 110, 117, 121, 141, 149, 151, 160, 162, 165, 166, 167, 168, 170, 197, 237, 251, 303.

Bileća: 102, 110, 111, 118, 135, 192, 193, 194, 237, 325.

Bitolj: 61, 110.

Bjelašnica: 126.

Bjelovar: 307.

Blagaj: 193, 194.

Blažuj: 216.

Boka Kotorska: 61.

Borije: 213.

Bosanska krajina: 149, 156, 159, 167, 197, 206, 207, 208, 209, 212.

Bosanska Krupa: 138, 208, 209.

Bosanski Brod: 102, 109, 120, 121, 197, 198, 202, 315, 317, 327, 328.

Bosanski Miloševac: 203.

Bosanski Novi: 120, 208, 209.

Bosanska posavina: 159, 166, 197, 198, 199, 200, 206, 327.

Bosanski Petrovac: 116, 119, 319.

Bosanski Šamac: 151, 162, 197, 200, 201, 202, 327.

Bosansko Grahovo: 119, 141, 319.

Bosna: 328.

Bosna i Hercegovina: 3, 4, 5, 6, 8, 12, 13, 14, 17, 18, 22, 26, 30, 32, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 61, 65, 66, 67, 70, 72, 73, 75, 77, 78, 80, 83, 88, 89, 90, 91, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 109, 110, 111, 113, 118, 122, 123, 124, 125, 126, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 154, 156, 159, 160, 161, 162, 163, 165, 167, 180, 81, 183, 185, 189, 190, 193, 195, 204, 205, 206, 207, 211, 212, 213, 218, 219, 220, 223, 224, 225, 227, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 240, 241, 242, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 256, 257, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 287, 289, 295, 296, 297, 298, 299, 309, 313, 315, 317, 320, 321.

Božanovići: 122, 236.

Bratunac: 152, 154, 160, 170, 171, 172, 177, 183, 185, 187, 193.

Brčigovo: 182.

Brčko: 108, 120, 121, 128, 130, 151, 162, 166, 197, 203, 204, 209, 251, 319, 327.

Brezovo Polje: 204.

Brezina: 209.

Brežičani: 209.

Brežice: 149.

Brioni: 30, 287.
Brisel: 45.
Brus: 213, 232.
Bruška: 155.
Buenos Aires: 175.
Budva: 151, 152.
Bugojno: 95, 317, 321, 322.

C

Cazinska krajina: 208, 212.
Centralna Bosna: 110.
Cerklje: 106.
Cerska: 173, 183, 185, 287.
Cim: 325.
Crkvina: 200.
Crna Gora: 4, 5, 12, 13, 14, 21, 23, 30, 40, 42, 43, 48, 55, 57, 61, 62, 67, 73, 76, 78, 83, 88, 89, 92, 95, 101, 103, 105, 106, 107, 110, 111, 126, 133, 142, 143, 144, 146, 147, 148, 149, 152, 154, 156, 159, 166, 169, 170, 172, 174, 175, 178, 183, 186, 188, 192, 193, 195, 197, 198, 211, 225, 226, 227, 232, 233, 234, 244, 245, 251, 256, 259, 260, 261, 262, 264, 265.

Č

Čačak: 195.
Čajetina: 173.
Čakovec: 307.
Čajniče: 111, 126, 140, 160, 183, 247, 317.
Čapljina: 110, 111, 118, 126, 194.
Čelebići: 178.
Čelopek: 169.
Čepikuće: 191, 192.
Čitluk: 44.
Čobanovo polje: 193.

Ć

Ćela : 209.

Ćilipi: 191.

D

Daruvar: 79.

Debelo brdo: 168.

Deleuša: 135.

Delnice: 307.

Derventa: 109, 120, 121, 128, 129, 162, 197, 199, 317, 329.

Divulje: 105.

Doboj: 98, 108, 109, 119, 120, 130, 151, 162, 197, 199, 205, 206, 319.

Dobrun: 172, 175.

Donja Dubica: 201.

Donji Lapac: 79.

Donji Vakuf: 162.

Drina: 106, 159, 167, 168, 174, 175, 176, 178, 190, 236, 243, 250.

Drinjača: 169.

Drvar: 119, 126, 141, 236.

Dub: 178.

Dubrave (aerodrom): 105, 121, 125, 168.

Dubravska visoravan: 191.

Dubrovnik: 34, 69, 77.

Dugo Polje: 203.

Dugo selo: 307.

Dvor na Uni: 79.

Đ

Đakovica: 147.

E

Erdut: 147, 149, 151.

Evropa: 27, 31 227.

F

Foča: 110, 111, 126, 140, 141, 152, 154, 160, 175, 178, 179, 180, 181, 183, 189, 193, 317.

Fojnica: 44.

Fruška Gora: 151, 152, 155.

G

Gacko: 102, 111, 141, 192, 194.

Gazimestan: 23, 255, 269.

Glamoč: 119, 246.

Glasinac: 97.

Glina: 77, 79.

Goleš: 223.

Golubić: 155, 156.

Goražde: 98, 111, 140, 160, 172, 179, 182, 183, 189, 190, 193, 327.

Gornji Milanovac: 124, 195.

Gornji Svilaj: 201.

Gornji Vakuf: 44.

Gospić: 307.

Gračac: 79.

Gračanica: 205.

Gradačac: 197, 225, 327.

Grapska: 205

Grubišno polje: 79.

Grude: 44, 111.

Gunja: 204.

H

Hag (Den Haag): 22, 43, 144, 149, 173, 177, 195, 201, 209, 210, 212, 223, 236, 246, 248, 250, 251, 252, 264.

Hadžići: 95, 109, 116, 117, 214, 320.

Hambarine: 210.

Han Derventa: 216.

Han Kran: 320.

Han Pijesak: 108, 118, 126, 129, 141, 181, 188, 213, 234, 311, 320, 322, 323.

Herceg Novi: 153.

Hercegovina: 68, 101, 193, 194, 311, 315.

Holandija: 30.

Hrvatska: 11, 22, 24, 27, 28, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 40, 47, 61, 62, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 72, 73, 74, 77, 78, 80, 83, 93, 97, 101, 102, 103, 105, 106, 110, 111, 113, 124, 125, 129, 132, 134, 136, 143, 144, 145, 146, 147, 149, 152, 156, 157, 168, 192, 198, 199, 206, 207, 227, 232, 234, 240, 241, 256, 257, 258, 261, 270.

Hum: 98.

I

Igman: 320.

Ilići: 325.

Ilidža: 213.

Ilijaš: 126, 214.

Ilirska Bistrica: 307.

Ilok: 77, 151.

Imotski: 64, 124.

Italija: 28, 30, 102.

Istočna Evropa: 45.

Istočna Bosna: 12, 165, 167, 173, 187, 226, 261.

Istočna Hercegovina: 12, 101, 102, 141, 153, 160, 162, 167, 191, 192, 193, 194, 195, 207, 226, 261.

Istočna Slavonija: 61, 79, 234, 314.

J

Jabuka: 180.

Jačin: 182.

Jadran: 69.

Jadranska obala: 61.

Jahorina: 116, 117, 126.

Jasenice (heliodrom): 106, 125, 128, 191.

Jastrebarsko: 168, 307.

Javor: 126.

Jeleč: 180.

Jošavica: 201.

Jugoistočna Bosna: 111, 193.

Jugoslavija (SFRJ i SR Jugoslavija): 4, 5, 11, 12, 13, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 30, 31, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 42, 43, 44, 46, 47, 49, 50, 51, 54, 55, 56, 64, 65, 66, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 80, 83, 88, 89, 102, 103, 105, 111, 113, 125, 130, 131, 132, 137, 138, 141, 144, 146, 149, 153, 159, 166, 169, 227, 232, 233, 234, 239, 241, 242, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 255, 256, 258, 259, 260, 261, 263, 264, 265, 269, 285, 286, 291, 298, 315, 322.

Jugozapadna Srbija : 111.

Južna Srbija: 234.

K

Kalenderovac: 199.

Kalinovik: 110, 111, 116, 122, 135, 140, 160, 236, 303, 317.

Kamenica: 183, 185, 187.

Kanada: 148.

Karadorđevo: 35, 36.

Karakaj: 121, 168, 169.

Karan: 209.

Karlobag: 11, 78.

Karlovac: 11, 78, 120, 307.

Kasindol: 129.

Keraterm: 209, 210, 211.

Kevljani: 209.

Kifino selo: 191.
Kiseljak: 108, 116, 118, 126, 213, 303, 321.
Ključ: 119, 162, 208, 209.
Knin: 33, 34, 61, 68, 69, 79, 110, 114, 115, 116, 118, 119, 120, 138, 151, 155, 156, 193, 234, 236, 302, 303.
Kninska krajina: 33, 144, 155, 156, 159, 160, 162, 197, 199, 206, 225, 234, 249.
Knježevac: 110.
Kolašin: 191.
Konjević Polje: 177, 183, 185, 187.
Konjic: 95, 126, 160, 320, 321, 322.
Konjuh: 126.
Koprivna: 202.
Koprivnica: 307.
Koran: 108, 118, 119, 129, 322.
Kordun: 120.
Kosovo: 19, 20, 21, 39, 67, 68, 72, 73, 144, 234, 260.
Kostajnica: 79.
Koštunići: 195.
Kotorac: 126.
Kotor: 62
Kotor Varoš: 209.
Kovač: 126.
Kozara: 98, 126.
Kozarac: 210.
Kragujevac: 61, 110.
Krajina: 74, 236.
Kraljevo: 120, 128.
Kretelj: 209.
Kreševo: 44.
Krivoglavci: 213, 216.
Križevci: 307.

Krupanjska rijeka: 320.
Kruškovo Polje: 200, 202.
Kula (Vojvodina): 152.
Kukavice: 180.
Kumanovo: 61, 110, 120.
Kumbor: 153.
Kupari: 69.
Kupres: 138, 160.
Kupreška visoravan: 138, 162, 207.

L

Lađevci (aerodrom): 128.
Lapišnica: 213.
Leskovac: 110.
Lička Kaldrma: 119.
Liješće: 198.
Lika: 120.
Lim: 172.
Lipe: 199.
Lisabon: 220.
Lištica: 44.
Lopare: 130, 329.
Loznica: 130, 319.
Lukavica: 108, 116, 118, 128, 213, 214, 216, 220, 221, 236..
Luksemburg: 30.

LJ

Ljubljana: 27, 59, 61.
Ljubija: 209.
Ljubinje: 111.
Ljubonje: 191.
Ljubuški: 44, 111.

M

Mačva: 234.

Madrid: 201.

Mađarska: 28.

Mahovljani (aerodrom): 106, 125, 128.

Majevica: 98, 121, 126,

Majdan: 209.

Makedonija: 26, 39, 47, 61, 72, 73, 110.

Mali Zvornik: 168.

Manjača: 208, 209, 211.

Maribor: 61.

Meštrevac: 178.

Metković: 194.

Meteriz: 168.

Milići: 185.

Miloševac: 202.

Miljevina: 180.

Modriča: 162, 202, 203, 328.

Mokro: 118, 320.

Moskva: 72.

Mostar: 95, 101, 105, 106, 108, 109, 110, 111, 117, 118, 120, 121, 125, 126, 128, 191, 192, 193, 194, 225, 303, 315, 317, 321, 322, 325.

Motajica: 199.

Mrkonjić Grad: 108, 119.

Mrkovići: 213.

Murgaš : 223.

N

Nedžarići: 117, 214, 216.

Negoslavci: 153.

Neretva: 194, 236, 311, 325.

Neum: 111.

Nevesinje: 102, 111, 141, 192, 193, 194, 311.
Nikšić: 135, 178, 191, 193.
Niš: 59, 61, 62, 110, 128, 147, 154, 199, 202, 227, 234.
Nova Gradiška: 79.
Novi Grad: 201.
Novi Sad: 61, 110, 128, 168.
Novi Travnik: 95, 322.

O

Obrovac: 79.
Obudovac: 197, 200.
Odžak: 197, 201, 202.
Olovo: 225.
Omarska: 209, 210, 211.
Orahovo: 178.
Orašje: 327.
Ortiješ (aerodrom): 105, 106, 125, 128, 191.
Osjek: 79, 213.
Ozren: 130, 141, 151, 205.

P

Pakrac: 70, 77, 79.
Palančište: 210.
Pale: 43, 98, 108, 118, 129, 130, 141.
Pančevo: 95.
Paraćin: 110.
Peć: 124.
Pelagićevo: 197.
Pešterska visoravan: 147.
Petnica: 40.
Petrinja: 77, 79, 120.
Pilipovići: 179.

Pirot: 120.
Piskavac: 209.
Plaški: 120.
Ploče: 194.
Plitvička jezera: 120.
Plješevica: 98, 126.
Pljevlja: 178, 183, 191, 193.
Podgorica (Titograd): 59, 61, 110, 118, 191, 193, 227, 234.
Podnovlje: 197.
Podrinje: 160, 162, 167, 171, 185, 186, 187.
Ponikve (aerodrom): 128, 185.
Popovo polje: 193.
Posavina: 149, 156, 160.
Potočari: 187.
Posušje: 44, 111.
Požarevac: 22.
Priboj: 172, 175.
Prijedor: 108, 119, 162, 208, 209, 210, 211.
Priština: 20, 59, 61, 110, 128.
Prnjavor: 199.
Pula: 61, 105.

R

Rajlovac: 95, 106, 109, 117, 125, 126, 214.
Ravni: 173.
Ravno: 101, 191, 192.
Republika Srpska: 236, 240, 247, 264.
Republika Srpska Krajina : 240.
Ribnica: 120.
Ribnjak: 199.
Rijeka: 61, 307.
Rogatica: 160, 181, 182, 183, 187, 188.

Romanija: 97.
Rudanci: 206.
Rudo: 111, 160, 183, 247.
Ruište: 175.

S

Sanski Most: 120, 162, 208, 209.
SAO Hercegovina: 44.
SAO Krajina: 43, 44, 69, 207.
SAO Romanija: 138.
SAO Romanijsko - Birčanska: 44.
SAO Semberija: 44.
SAO Sjeverna Bosna: 44.
SAO Slavonija: 43.
Sapna: 168.
Sarajevo: 37, 43, 47, 48, 59, 61, 78, 94, 95, 98, 99, 106, 109, 110, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 122, 131, 132, 146, 152, 154, 160, 182, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 302, 303, 304, 307, 314, 316, 318, 320, 321, 322, 323, 329.
Sase: 175.
Sava: 106, 204, 327, 328.
Semberija: 156, 197, 236.
Semizovac: 216.
Senkovic: 209.
Sivac: 209.
Sjedinjene Američke Države: 148, 314.
Sjeverna Bosna: 12, 110, 156, 162, 167, 203, 226, 261.
Sjeverna Srbija: 110.
Sjeveroistočna Bosna: 12, 110, 160, 162, 165, 185, 187, 226, 261.
Sjeverozapadna Bosna: 209, 212.
Skender Vakuf: 119.
Skoplje: 59, 61, 110, 122.

Skuglić: 202.

Slano: 191.

Slavonija: 144.

Slavonsko polje: 62.

Slavonska Požega: 307.

Slavonski Brod: 198.

Slovenija: 11, 24, 26, 27, 28, 29, 30, 32, 33, 36, 39, 40, 47, 61, 65, 66, 67, 70, 72, 73, 75, 76, 77, 78, 83, 93, 101, 103, 104, 105, 106, 110, 113, 125, 129, 132, 135, 149, 192, 258, 287, 288.

Slunj: 79, 303.

Smederevska Palanka: 147.

Sokolac: 129, 322, 323.

Savez Sovjetskih Socijalističkih Republika (SSSR): 45, 72.

Split: 59, 60, 105.

Srbija: 4, 5, 7, 8, 12, 13, 14, 18, 20, 21, 22, 23, 24, 26, 30, 35, 37, 39, 42, 43, 55, 56, 57, 58, 61, 69, 73, 75, 76, 78, 83, 88, 89, 91, 92, 95, 96, 98, 101, 103, 105, 106, 107, 110, 122, 124, 125, 126, 133, 138, 142, 143, 144, 146, 147, 148, 149, 151, 152, 154, 155, 156, 159, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 178, 183, 185, 186, 187, 188, 192, 193, 195, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 206, 208, 210, 211, 223, 225, 226, 227, 232, 233, 234, 244, 245, 247, 249, 251, 256, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 287, 318, 319, 322.

Srebrenica: 160, 178, 183, 185, 186, 187, 189, 251.

Srebrenik: 197.

Sremska Mitrovica: 168.

Staglišće: 31.

Stolac: 111, 194.

Strujići: 191.

Sveti Rok: 119.

Š

Šabac: 234.

Šadići: 180.

Šavnik: 40.
Šepak: 168.
Ševarlije : 205.
Šibenik: 61.
Šipovo: 207.
Široki Brijeg: 111.
Šumadija: 234.
Šuplja stijena: 178.
Šušnjari: 205.
Švedska : 94.

T

Tešanj: 205.
Tikveš: 35.
Titova Korenica: 79, 120.
Titovo Užice (Užice): 61, 111, 128, 154, 185, 247.
Tivat: 128.
Tomošnica: 209, 211.
Travnik: 109, 117, 121, 126, 303, 311, 315, 317, 321.
Trebević: 98, 213, 219.
Trebinje: 101, 102, 110, 111, 118, 141, 151, 153, 178, 191, 192, 194.
Trnopolje: 209, 210, 211.
Trovrh: 98.
Tukovi: 209.
Tuzla: 61, 94, 105, 106, 108, 109, 110, 113, 114, 115, 116, 118, 120, 121, 122, 125, 126, 130, 167, 168, 169, 204, 225, 237, 302, 303, 319.

U

Ub: 223.
Udbine: 120.
Ugljevik: 130, 329.
Ukrina: 328.

Ukrinski Lug: 329.

Una: 236.

Ustikolina: 179, 180.

Ustiprača: 189.

Ušivak: 320.

V

Valjevo: 154, 168, 247.

Varaždin: 61, 307.

Velečevo: 178.

Velež: 98, 126.

Veličani: 191.

Velika Plana: 149.

„Velika Srbija“: 7, 11, 14, 30, 36, 40, 42, 55, 58, 69, 75, 78, 80, 91, 103, 105, 125, 134, 143, 203, 255, 257, 258, 260, 269, 271,

Vijaka: 199.

Vinkovci: 121, 204.

Vinska: 198.

Virovitica: 11, 78, 307.

Visoko: 108, 116, 118, 130, 182, 213, 320, 321.

Višegrad: 102, 149, 151, 154, 156, 160, 172, 173, 174, 175, 176, 178, 183, 187, 189, 193.

Vitez: 322.

Vlasenica: 160, 176, 177, 178, 183, 185, 187, 237.

Vlašić: 98, 126.

Vogošća: 216.

Vojkovići: 213.

Vojnić: 79.

Vojvodina: 21, 39, 67, 68, 110, 145, 234, 260.

Vraneševići: 170.

Vranje: 198.

Vranjak: 202, 203.

Vrgin Most: 62, 79.

Vučjak: 328.

Vukovar: 77, 79, 153, 314.

Z

Zabran: 178.

Zabrđe: 43.

Zadar: 77, 106, 195.

Zagreb: 31, 59, 61, 62, 68, 106, 304, 307.

Zaječar: 110.

Zaklopača: 176.

Zalužani (aerodrom): 109, 125, 128.

Zapadna Bosna: 12, 110, 155, 160, 162, 206, 225, 226, 261.

Zapadna Slavonija: 61, 79, 153, 207, 234.

Zapadni Srem: 42, 43, 144.

Zasavica: 200.

Zemun: 59, 61.

Zenica: 108, 119, 146, 213, 311.

Zlatibor: 201.

Zrenjanin: 234.

Zvornik: 102, 121, 149, 152, 154, 156, 160, 162, 167, 168, 169, 170, 178, 183, 185, 187.

Ž

Željava (aerodrom): 106, 125, 128, 208.

Žepa: 126, 160, 183, 185, 186, 187, 188, 189.

Žepče: 126.

Žuč: 216.

**REGISTAR
DRŽAVNIH, REPUBLIČKIH
I VOJNIH POJMOVA**

1. DRŽAVNI ORGANI SFRJ

Predsjedništvo SFRJ - Vrhovna komanda OS SFRJ: 25, 26, 28, 29, 30, 50, 64, 65, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 78, 122, 125.

Savjet za zaštitu ustavnog poretka SFRJ: 29, 30.

Savezno izvršno vijeće (SIV) : 28, 69, 72.

Savezni sekretarijat za narodnu odbranu (SSNO): 5, 25, 50, 59, 64, 65, 66, 67, 70, 93, 109, 113, 124, 126, 131, 138, 147, 260, 289, 291, 295, 297, 298, 309, 310, 322, 329.

Savezni sekretarijat za unutrašnje poslove (SSUP): 20, 28, 89, 95, 133, 143, 145, 159, 160, 197, 259.

2. OPERATIVNI ORGANI VELIKOSRPSKOG POKRETA

Velikosrpski pokret: 4, 12, 25, 28, 29, 31, 42, 66, 68, 69, 74, 75, 78, 80, 103, 123, 132, 134, 149, 177, 233, 244, 256, 258, 259, 260, 261, 263.

„Krnje“ Predsjedništvo SFRJ: 259, 260.

Predsjedništvo SR Jugoslavije: 233, 234.

Predsjedništvo SR Srbije: 20.

Skupština SR Srbije: 146.

Vojska Savezne Republike Jugoslavije: 4, 12, 13, 150, 173, 185, 188, 195, 227, 233, 234, 236, 245, 247, 248, 249, 259, 263.

Generalštab Vojske SR Jugoslavije: 173, 195, 235, 243, 244, 246, 247, 248, 249.

Kontraobavještajna služba (KOS) JNA: 92, 93, 94, 95, 97, 98, 99, 133, 134, 141, 143, 147, 218, 220.

Ministarstvo unutrašnjih poslova (MUP) Srbije: 150, 152, 185, 259.

Sekretarijat unutrašnjih poslova (SUP) Srbije: 89, 133, 144, 145, 147, 159, 167, 197, 200.

Ministarstvo unutrašnjih poslova Crne Gore: 152, 259.

Sekretarijat unutrašnjih poslova Crne Gore : 89, 133, 159, 197.

Srpska akademija nauka i umjetnosti (SANU): 7, 8, 20, 91, 255.

Srpska pravoslavna crkva (SPC): 7, 8, 259.

Vojska Republike Srpske Krajine: 227, 234, 240, 250, 263.

Paravojne formacije iz Srbije i Crne Gore:

- „Srpska dobrovoljačka garda“ - „Arkanovi tigrovi“: 105, 123, 143, 149, 150, 151, 162, 165, 166, 167, 167, 168, 171, 203.
- „Beli orlovi“: 105, 146, 154, 171, 173, 175, 178, 179, 198, 202.
- „Šešeljevi četnici“: 105, 123, 152, 202, 203.
- „Srpska garda“: 146, 154, 178.
- „Crvene beretke“: 144, 145, 151.
- „Knindže“: 155, 203.
- „Žute ose“: 156.
- „Sivi vukovi“: 151, 200.
- „Vukovarski odred“: 171.
- „Kojoti “: 199.
- „SK-Pokret za Jugoslaviju“: 156, 202, 203.

Srpsko-crnogorska vojska: 4, 12, 51, 58, 64, 76,80, 89, 189, 190.

Specijalne jedinice SSUP-a: 12, 20, 144.

Specijalne jedinice MUP-a Srbije: 12.

Jedinica za specijalne operacije (JSO) MUP-a Srbije: 144, 150, 151, 152.

Teritorijalna odbrana Srbije: 66, 168.

Teritorijalna odbrana Crne Gore: 66.

3. KOMANDE, JEDINICE I USTANOVE OS SFRJ

Oružane snage SFRJ: 11, 25, 49, 50, 51, 52, 58, 61, 64, 65, 71, 72, 78, 124, 129, 133, 134, 232, 257, 260, 261, 301.

Štab Vrhovne komande OS SFRJ: 30, 71, 72, 74, 75, 78, 260, 288.

Generalštab OS SFRJ: 5, 26, 28, 57, 64, 65, 66, 113, 125, 134, 135, 138, 139, 140, 143, 159, 191, 260, 283, 291, 310, 313, 327.

Generalštab JNA: 89, 95, 171.

Jugoslovenska narodna armija (JNA): 3, 4, 5, 8, 12, 13, 14, 20, 24, 27, 28, 29, 30, 33, 34, 48, 49, 51, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 61, 62, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 80, 83, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 109, 110, 111, 113, 118, 121, 123, 124, 125, 126, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134,

135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 147, 152, 153, 155, 156, 159, 160, 161, 162, 163, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 172, 173, 174, 176, 178, 179, 181, 183, 186, 187, 189, 191, 192, 193, 194, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 207, 208, 211, 213, 214, 215, 216, 218, 219, 220, 221, 225, 226, 227, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 239, 240, 241, 242, 247, 248, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 271, 284, 285, 287, 288, 289, 291, 292, 293, 295, 296, 297, 298, 299, 308, 310, 311, 314, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 328, 329, 330.

Teritorijalna odbrana (TO) SFRJ: 49, 51, 52, 61, 64, 65, 66, 136, 137, 283, 317, 320, 327, 328.

ARMIJSKE OBLASTI (ARMIJE):

Prva armijska oblast (Beograd): 59,

Druga armijska oblast (Niš): 59,

Treća armijska oblast (Skoplje): 59,

Peta armijska oblast (Zagreb): 59,

Sedma armijska oblast (Sarajevo): 59,

Deveta armijska oblast (Ljubljana): 59,

Vojno pomorska oblast (Split): 59.

VOJNE OBLASTI (do 1992. godine):

Prva vojna oblast (Beograd): 61, 64, 66, 106, 109, 112, 122, 123, 124, 129.

Treća vojna oblast (Skoplje): 61, 64, 122, 124.

Peta vojna oblast (Zagreb): 28, 61, 64, 122, 124, 303, 307.

Vojno pomorska oblast (Split): 61, 64.

RATNO VAZDUHOPLOVSTVO I PROTIVVAZDUŠNA ODBRANA (RV i PVO): 51, 52, 53, 62.

Komanda RV i PVO (Zemun): 59, 64.

1. korpus RV i PVO (Beograd): 61, 62, 64, 105.

3. korpus RV i PVO (Niš): 61, 62.

5. korpus RV i PVO (Zagreb - Bihać): 61, 62, 64, 106, 122, 208.

RATNA MORNARICA I RIJEČNA RATNA FLOTILA (RM i RRF): 51, 52, 53, 62.

Komanda RM i RRF (Beograd): 59.

Komanda Vojno pomorske oblasti (Split): 61, 64.

5. vojnopomorski sektor (Pula): 61.

8. vojnopomorski sektor (Šibenik): 61.

9. vojnopomorski sektor (Kumbor): 61.

VOJNE OBLASTI (od 1992. godine):

Prva vojna oblast (Beograd): 110, 111, 113, 124, 283.

Druga vojna oblast (Sarajevo): 48, 95, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 117, 123, 128, 129, 139, 140, 214, 220, 221, 232, 234, 235, 239, 240, 301, 303, 307, 309, 310, 311, 313, 314, 316, 317, 319, 321, 322, 327.

Treća vojna oblast (Skoplje - Niš): 110.

Četvrta vojna oblast (Podgorica): 110, 111, 118, 124, 140, 193, 234, 235, 317.

KORPUSI JNA:

2. korpus (Podgorica): 59, 61, 101, 110, 178, 191, 193.

4. korpus (Sarajevo): 61, 95, 106, 110, 112, 115, 118, 139, 236, 301, 317, 322.

5. korpus (Banja Luka): 61, 95, 106, 108, 110, 112, 114, 115, 119, 122, 139, 203, 207, 209, 236, 248, 301, 317.

9. korpus (Knin): 61, 95, 110, 112, 114, 115, 119, 120, 122, 138, 139, 207, 236, 301, 317.

10. korpus (Zagreb - Bihać): 61, 110, 112, 115, 120, 122, 139, 301, 317, 325.

12. korpus (Novi Sad): 61, 102, 110, 112, 128, 171, 176, 197, 203.

13. korpus (Rijeka - Bileća): 61, 110, 118, 124, 193, 194, 195, 237.

14. korpus (Ljubljana): 61, 75, 287.

17. korpus (Tuzla): 61, 95, 106, 108, 110, 112, 113, 115, 120, 121, 122, 139, 167, 197, 203, 237, 301, 317.

20. korpus (Leskovac): 110.

- 21. korpus** (Niš): 61, 110, 112.
- 24. korpus** (Kragujevac): 61, 110, 112.
- 31. korpus** (Maribor): 61, 75, 287.
- 32. korpus** (Varaždin): 61.
- 37. korpus** (Titovo Užice): 61, 101, 102, 110, 141, 172, 173, 174, 175, 187, 189, 191, 193.
- 41. korpus** (Bitolj): 61, 110, 112.
- 42. korpus** (Kumanovo): 61, 110.
- 52. korpus** (Priština): 59, 61, 110, 112.
- 2. vazduhoplovni korpus RV i PVO** (Bihać): 95, 118.
- Komanda odbrane grada Beograda (KOGB)** : 61, 110, 112.

OPERATIVNE I TAKTIČKE GRUPACIJE JNA:

- 1. Operativna grupa (OG -1)**, (Bosanska posavina): 327, 328.
- 2. Operativna grupa (OG -2)**, (Trebinje - Bileća): 111, 178, 191.
- 6. Operativna grupa (OG -6)**, (Plitvička Jezera): 115, 120.
- 7. Operativna grupa (OG -7)**, (Bosanski Novi): 115, 120.
- 8. Operativna grupa (OG - 8)** , (Petrova Gora): 115, 120.
- 1. Taktička grupa (TG - 1)** (Knin): 120, 206.
- 17. Taktička grupa (TG - 17)** (Modrića): 327, 328.

DIVIZIJE JNA:

- 3. partizanska divizija** (Nikšić): 191.
- 10. partizanska divizija** (Banja Luka): 108, 119.
- 11. partizanska divizija** (Doboj): 109, 120.
- 30. partizanska divizija** (Mrkonjić Grad): 108, 119, 121.
- 38. partizanska divizija** (Bijeljina): 108, 120, 165.
- gardijska divizija** (Beograd): 61.

BRIGADE JNA:

- 1. laka pješadijska brigada** (Karlovac): 120.
- 1. motorizovana brigada** (Sveti Rok - Gračac): 119.

1. partizanska brigada (Drvar): 119.
1. partizanska brigada (Cetinje): 191.
2. partizanska brigada (Nikšić): 191.
2. laka pješadijska brigada (Titova Korenica): 120.
4. laka pješadijska brigada (Udbine): 120.
4. oklopna brigada (Jastrebarsko - Dubrave): 120, 121, 168.
4. pješadijska brigada (Pirost - Benkovac): 120.
5. proleterska motorizovana brigada (Titograd): 191.
6. proleterska pješadijska brigada (Doboj): 108.
6. motorizovana brigada (Doboj): 109, 119, 120.
6. partizanska brigada (Prijeedor): 108, 119.
7. omladinska crnogorska partizanska brigada (Kolašin): 191.
8. pješadijska motorizovana brigada (Bihać): 120.
9. motorizovana brigada (Sanski Most): 120.
10. partizanska brigada (Titograd): 191.
10. motorizovana brigada (Mostar): 108, 118.
11. laka pješadijska brigada (Bosanski Novi): 120.
11. motorizovana brigada (Drvar- Lička kaldrma): 119.
11. partizanska brigada (Prijeedor): 108, 119.
13. partizanska brigada (Banja Luka): 108.
13. partizanska brigada (Mrkonjić grad): 119.
14. pješadijska motorizovana brigada (Zenica): 119.
14. partizanska brigada (Travnik): 121.
16. pješadijska motorizovana brigada (Banja Luka): 108, 119.
17. partizanska brigada (Bijeljina): 121, 165.
18. partizanska brigada (Derventa): 109, 120, 199.
19. partizanska brigada (Bosanski Petrovac): 119.
19. partizanska brigada (Doboj): 109, 120.
22. partizanska brigada (Brčko): 108, 112.
49. motorizovana brigada (Sarajevo): 106, 118, 213, 214.
57. brdska brigada (Pljevlja): 191, 192.
63. padobranska brigada (Niš): 61.

- 92. motorizovana brigada (Tuzla): 108, 120.
- 97. avijacijska brigada (Divulje - Mostar): 105.
- 117. avijacijska brigada (Bihać): 117.
- 120. laka pješadijska brigada (Zenica - Sarajevo): 108, 119, 213.
- 122. laka pješadijska brigada (Skender Vakuf): 119.
- 129. laka pješadijska brigada (Tuzla - Derventa): 120, 121.
- 145. laka pješadijska brigada (Plaški): 120.
- 179. brdska brigada (Nikšić): 191, 193.
- 180. motorizovana brigada (Benkovac): 119, 120.
- 216. brdska brigada (Han Pijesak): 108, 118, 181, 182, 189.
- 221. motorizovana brigada (Knin - Glamoč): 119, 120.
- 222. mješovita artiljerijsko raketna brigada (Mostar - Doboj): 109.
- 257. motorizovana brigada (Bihać - Petrinja): 120.
- 327. motorizovana brigada (Derventa): 109, 120, 121, 128, 199.
- 329. oklopna brigada (Banja Luka): 109, 119.
- 343. motorizovana brigada (Prijeedor): 108, 119.
- 389. raketna artiljerijska brigada (Banja Luka): 109, 116, 301.
- 395. motorizovana brigada (Brčko): 108, 120, 121, 128.
- 398. brigada veze SSNO-a (Beograd): 109, 116.
- 428. brdska brigada (Travnik): 109.
- 580. mješovita artiljerijska brigada (Sanski most): 120, 301.
- 592. motorizovana brigada (Kumanovo - Knin): 120.
- 622. motorizovana brigada (Petrinja): 120.

BRIGADE TO:

- 1. motorizovana brigada TO (Banija): 120.
- 2. brigada TO (Knin): 120.
- 2. motorizovana brigada TO (Kordun): 120.
- 3. motorizovana brigada TO (Kordun): 120.
- 3. brigada TO (Benkovac): 120.
- 4. motorizovana brigada TO (Kordun): 120.
- 7. motorizovana brigada TO (Banija): 120.

7. laka pješadijska brigada (Bosanska Kostajnica): 120.

11. motorizovana brigada TO (Banija): 120.

17. motorizovana brigada TO (Banija): 120.

PUKOVI JNA:

4. mješoviti artiljerijski puk (Kiseljak - Pale): 108, 118, 213.

4. mješoviti protivoklopni artiljerijski puk (Visoko): 108, 118, 213.

4. inženjerijski puk (Pale - Koran): 108.

4. laki artiljerijski puk PVO (Lukavica - Sarajevo): 108.

5. mješoviti artiljerijski puk (Banja Luka): 108, 119.

5. mješoviti protivoklopni artiljerijski puk (Banja Luka): 108, 119.

5. oklopni puk (Banja Luka): 108.

5. laki artiljerijski puk PVO (Banja Luka): 108, 119.

5. inženjerijski puk (Banja luka): 108.

6. mješoviti artiljerijski puk (Bihać - Petrinja): 120.

6. mješoviti protivoklopni artiljerijski puk (Bihać - Petrinja): 120.

9. mješoviti artiljerijski puk (Knin - Bosansko Grahovo): 119.

10. dopunski puk (Bihać): 120.

12. mješoviti artiljerijski puk (Vinkovci): 120, 165.

14. mješoviti artiljerijski puk (Ribnica): 121, 165.

17. mješoviti artiljerijski puk (Doboj): 108, 109, 120, 121, 165.

17. mješoviti protivoklopni artiljerijski puk (Doboj): 120.

17. laki artiljerijski puk PVO (Tuzla): 108, 120.

41. laki artiljerijski puk PVO (Bihać): 120.

65. zaštitni motorizovani puk (Kiseljak): 116, 301.

76. motorizovani puk (Visoko): 108, 118.

107. helikopterski školski puk (Mostar): 117.

117. lovački avijacijski puk (Bihać): 110, 128.

200. laki artiljerijski raketni puk PVO (Bihać): 117.

235. puk stacionarnih veza SSNO-a (Beograd): 116.

240. srednji samohodni raketni puk PVO (Sarajevo - Sokolac): 116, 214, 302.

- 271. laki artiljerijski puk PVO (Benkovac - Glamoč): 119.
- 293. inženjerijski puk (Banja Luka): 109, 119
- 306. laki artiljerijski puk PVO (Bihać): 120.
- 317. puk veze (Bijeljina): 117, 121, 165.
- 323. laki artiljerijski puk (Drvar): 119.
- 340. inženjerijski puk (Koran): 302.
- 346. laki artiljerijski puk PVO (Sarajevo): 118, 213, 214.
- 360. inženjerijski puk (Hadžići): 109.
- 367. puk veze (Visoko - Lukavica): 116, 302.
- 454. mješoviti protivoklopni artiljerijski puk (Derвента): 109, 120, 121, 199.
- 497. inženjerijski puk (Tuzla): 109, 120.
- 557. mješoviti protivoklopni artiljerijski puk (Benkovac): 119.
- 569. dopunski puk (Knin): 119.
- 593. puk atomsko biološke i hemijske odbrane (Bihać): 116, 203.
- 594. inženjerijski puk (Knin - Ključ): 119.
- 603. puk atomsko biološke i hemijske odbrane (Zenica): 110.
- 741. dopunski puk (Travnik): 117.

BATALJONI JNA:

- 1. motorizovani bataljon / 4. pbr (Pirot - Benkovac): 120.
- 2. mtb / 5. pmtbr (Bar): 191.
- 2. bb / 179. bbr (Nikšić): 193.
- 3. bb / 179. bbr (Nikšić): 193.
- 4. bataljon veze (Sarajevo): 106.
- 4. automobilski bataljon (Sarajevo - Koran): 108, 119.
- 4. inženjerijski bataljon (Koran): 118.
- 4. sanitetski bataljon (Sarajevo): 108, 119.
- 5. bataljon veze (Banja Luka): 108, 119.
- 5. bataljon vojne policije (Banja Luka): 108, 119.
- 5. automobilski bataljon (Banja Luka): 108, 119.
- 5. sanitetski bataljon (Banja Luka): 108, 119.

- 9. bataljon vojne policije (Knin): 119.
- 9. automobilski bataljon (Knin): 119.
- 9. oklopni bataljon (Mostar - Knin): 120.
- 10. oklopni bataljon (Kraljevo - Knin): 120.
- 10. bataljon veze (Bihać): 120.
- 10. bataljon vojne policije (Bihać): 120.
- 10. automobilski bataljon (Bihać): 120.
- 10. sanitetski bataljon (Bihać): 120.
- 10. inženjerski bataljon (Bihać): 120.
- 17. bataljon veze (Tuzla): 108, 120.
- 17. bataljon vojne policije (Tuzla): 108, 120.
- 17. automobilski bataljon (Tuzla): 108.
- 17. inženjerski bataljon (Tuzla): 108.
- 17. sanitetski bataljon (Tuzla): 108, 120.
- 17. pontonirski bataljon (Bijeljina): 108, 121, 165.
- 58. bataljon vazdušnog osmatranja javljanja i navođenja (Nedžarići): 117.
- 70. bataljon veze (Knin): 119
- 98. sanitetski bataljon (Knin): 119.
- 188. pontonirski bataljon (Banja Luka): 109, 119.
- 223. bataljon tehničkog snadbijevanja (Tuzla): 109.
- 262. tehnički nastavni bataljon (Travnik): 109.
- 275. bataljon tehničkog snadbijevanja (Hadžići): 109.
- 288. bataljon vojne policije (Sarajevo): 106, 118.
- 321. bataljon veze RV i PVO (Nedžerići): 117.
- 521. remontni bataljon (Hadžići): 116.
- 563. automobilski bataljon (Sarajevo): 116.
- 670. pontonirski bataljon (Bosanski Brod - Derventa): 109, 120, 121.

ODREDI JNA:

- 37. Sanitetski odred (Sarajevo): 116.
- 171. Odred mornaričke pješadije (Trebinje): 110, 118.

POZADINSKE BAZE JNA:

- 405. pozadinska baza** (Knin): 116, 302.
- 530. pozadinska baza** (Bosanski Petrovac): 116, 302.
- 744. pozadinska baza** (Sarajevo): 109, 115, 302.
- 901. pozadinska baza** (Mostar): 109.
- 904. pozadinska baza** (Tuzla): 116, 121, 302.
- 993. pozadinska baza** (Banja Luka): 109, 116, 303.

VAZDUHOPLOVNE BAZE RV i PVO:

- 130. vazduhoplovna baza** (Rajlovac): 109, 117.
- 171. vazduhoplovna baza** (Mostar): 117.
- 200. vazduhoplovna baza** (Bihać): 117.
- 399. vazduhoplovna baza** (Dubrave): 109, 121.

NASTAVNI I ŠKOLSKI CENTRI:

- 134. Automobilski nastavni centar** (Čapljina): 110, 118.
- 262. Tehnički nastavni centar** (Travnik): 117.
- 519. Sanitetski nastavni centar** (Trebinje): 110, 118.
- 734. Nastavni centar** (Tuzla): 109.
- 820. Nastavni centar** (Banja Luka): 109, 118, 302.
- Centar vojnih škola KoV-a** (Sarajevo): 109, 117, 214.
- Školski centar oklopno mehanizovanih jedinica** (Banja Luka): 109, 118.
- Obavještajno bezbjedonosni školski centar** (Pančevo): 95.
- Škola rezervnih oficira KoV-a** (Bileća): 110, 118.
- Vazduhoplovno tehnički školski centar RV i PVO** (Rajlovac): 109, 117.
- Vazduhoplovna vojna gimnazija** (Mostar): 117

4. KOLABORACIONISTIČKI ORGANI U BIH:

Skupština srpskog naroda u BiH: 42, 43, 44.

Skupština Srpske Republike BiH: 235, 236.

Vojska Srpske Republike Bosne i Hercegovine: 4, 99, 175, 178, 185, 187, 195, 221, 227, 232, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 259, 263.

Glavni štab Vojske Srpske Republike BiH: 235, 248, 249.

Korpusi Vojske Srpske Republike Bosne i Hercegovine:

- **1. krajiški korpus** (Banja Luka): 206, 209, 241, 248

- **2. krajiški korpus** (Drvar): 241.

- **Drinski korpus** (Vlasenica): 178, 237, 241, 251.

- **Hercegovački korpus** (Bileća): 237, 241.

- **Istočno-bosanski korpus** (Bijeljina): 206, 237, 241.

- **Sarajevsko-romanijski korpus** (Lukavica): 223, 237, 241, 246.

- **Vazduhoplovstvo i protivvazдушna odbrana** (Banja Luka): 237.

Ministarstvo unutrašnjih poslova Srpske Republike BiH: 140, 166, 214.

Teritorijalna odbrana Srpske Republike BiH: 136, 140.

5. ORGANI I ORUŽANE SNAGE BOSNE I HERCEGOVINE:

Predsjedništvo SR Bosne i Hercegovine: 37, 41, 45, 66, 94, 162, 220, 299, 329,

Skupština SR Bosne i Hercegovine: 38, 40, 42, 45, 46, 218.

Vlada SR Bosne i Hercegovine: 45.

Armija Republike Bosne i Hercegovine: 186, 187, 242, 265.

Teritorijalna odbrana Bosne i Hercegovine: 66, 89, 129, 134, 136, 137, 140, 162, 186, 187, 219, 220, 329.

Ministarstvo unutrašnjih poslova Bosne i Hercegovine: 48, 89, 94, 95, 97, 99, 135, 136, 219, 246, 297, 317.

6. OSTALI ORGANI I POJMOVI

Organizacija Ujedinjenih nacija (OUN): 48, 233, 243.

Vijeće Sigurnosti UN-a: 77, 78, 187, 188, 223, 243.

Zaštitne snage UN-a (UNPROFOR): 78, 187, 188, 189, 220, 330.

Međunarodni krivični sud za bivšu jugoslaviju u Hagu (ICTY):
22, 40, 43, 94, 144, 146, 149, 169, 173, 175, 177, 195, 201, 209, 210,
212, 223, 236, 246, 248, 250, 251, 252, 264.

Evropska zajednica : 30, 45, 46, 48, 99, 163, 243.

Snage NATO saveza: 102, 103.

Stabilizacijske snage (SFOR): 201.

Predsjedništvo Republike Hrvatske: 31.

Sabor Republike Hrvatske: 28, 32, 77.

Hrvatska Vojska (HV): 13, 101, 207, 231, 328.

Hrvatsko vijeće obrane(HVO): 191.

Hrvatske oružane snage (HOS): 191.

Skupština Republike Slovenije: 27.

Teritorijalna odbrana Slovenije : 27, 30, 67, 75.

Sobranje Republike Makedonije: 39.

BILJEŠKA O AUTORU

Magistar HEĆO (Galib) FAID

- Rođen 30. oktobra 1959. godine, u Rogatici, Bosna i Hercegovina.

- Osnovnu školu završio u Sarajevu 1974. godine. Vojnu gimnaziju u Beogradu završio 1978. godine, Vojnu akademiju KoV u Beogradu završio 1982. godine.

- U aktivnu vojnu službu bivše JNA stupio po završetku Vojne akademije KoV, 1982. godine. Tokom službe u bivšoj JNA službovao u Makedoniji i Sloveniji. Bivšu JNA napustio 1. septembra 1991. godine. Od septembra 1991. godine, do aprila 1992. godine, učestvovao u pripremi otpora u sklopu Patriotske lige BiH. Po izbivanju agresije na BiH pristupa TO BiH, a zatim Armiji R BiH. Cijeli period agresije na BiH provodi u BiH, obavljajući niz odgovornih i rukovodnih dužnosti u Armiji R BiH.

- U profesionalnu vojnu službu Vojske Federacije BiH stupio jula 1997. godine, gdje se i sada nalazi u činu Brigadira. Tokom službe u Vojsci Federacije BiH uspješno pohađao i završio više kurseva i seminara u zemlji i inostranstvu.

- Završio postdiplomske studije na Fakultetu političkih nauka u Sarajevu i 21. maja 2001. godine, stekao zvanje Magistra političkih nauka.

- Aktivno čita, piše i govori Engleski jezik.

- Oženjen, supruga Fadila. Otac troje djece : kći Amela i sinovi Faris i Haris.

SADRŽAJ

PREDGOVOR	3
UVOD	7

PRVI DIO

DRUŠTVENO POLITIČKE I VOJNE PROMJENE U SFRJ PRED AGRESIJU NA BOSNU I HERCEGOVINU

1. Međurepublički i međunacionalni odnosi u SFRJ pred njen raspad..... 17
2. Transformacija JNA u srpsko - crnogorsku vojsku i njena uloga u rješavanju jugoslovenske krize49

DRUGI DIO

PRIPREME JNA ZA AGRESIJU NA BOSNU I HERCEGOVINU

1. Specijalni rat JNA u periodu pripreme za agresiju na Bosnu i Hercegovinu..... 83
2. Operativno - strategijski raspored JNA na prostoru Bosne i Hercegovine pred agresiju 101
3. Aktivnosti JNA na naoružavanju, opremanju i obučavanju kolaboracionističkih jedinica u Bosni i Hercegovini133
4. Aktivnosti JNA na opremanju i obučavanju paravojskih formacija iz Srbije i Crne Gore 143

TREĆI DIO

AKTIVNOST JNA U TOKU POČETNOG PERIODA AGRESIJE NA BOSNU I HERCEGOVINU

1. Ciljevi i planirana borbeno dejstva JNA u početnom periodu agresije na Bosnu i Hercegovinu.....	159
2. Aktivnosti i borbeno dejstva JNA na prostorima sjeveroistočne i istočne Bosne i Hercegovine.....	165
3. Odbranjena područja u istočnoj i sjeveroistočnoj Bosni i Hercegovini u početnom periodu agresije na BiH.....	185
4. Aktivnosti i borbeno dejstva JNA na prostoru istočne Hercegovine.....	191
5. Aktivnosti i borbeno djelovanje JNA na prostoru Bosanske posavine.....	197
6. Aktivnosti i borbeno dejstva JNA na prostoru Bosanske krajine.....	207
7. Aktivnosti JNA na blokadi i opsadi grada Sarajeva.....	213
8. Analiza aktivnosti i borbenih dejstava JNA u početnom periodu agresije na Bosnu i Hercegovinu.....	225

ČETVRTI DIO

REORGANIZACIJA I FORMALNO PREIMENOVANJE JNA U VOJSKU SRPSKE REPUBLIKE BOSNE I HERCEGOVINE

1. Reorganizacija JNA u tri srpske vojske	231
2. Formalno preimenovanje JNA u Vojsku Srpske Republike Bosne i Hercegovine.....	235
3. Uloga Vojske SR Jugoslavije u agresiji na Bosnu i Hercegovinu i njena podrška Vojsci Srpske Republike Bosne i Hercegovine	245

ZAKLJUČAK	253
CONCLUSION	267

PRILOZI

Prilog broj 1: Naređenje komande 1. vojne oblasti o smeštaju i čuvanju naoružanja i municije TO	285
Prilog broj 2: Naredba Predsjedništva SFRJ o rasformiranju oružanih sastava koji nisu u sastavu OS SFRJ	287
Prilog broj 3: Odluka Predsjedništva SFRJ o predislociranju komandi, jedinica i ustanova JNA iz Slovenije	289
Prilog broj 4: Dopis saveznog sekretara za narodnu odbranu predsjedniku Predsjedništva SR BiH	291
Prilog broj 5: Uputstvo SSNO-a o prijemu dobrovoljaca u JNA ...	293
Prilog broj 6: Zabeleška sa sastanka generala Veljka Kadijevića sa rukovodstvom SR BiH	297
Prilog broj 7: Zaključak Predsjedništva SR BiH sa sjednice održane 12. marta 1992.	301
Prilog broj 8: Naređenje komande 2. VO o organizacijsko - formacijskim promenama u 2. VO	303
Prilog broj 9: Zadaci koje je postavio general Blagoje Adžić pri razmatranju stanja u BiH	311
Prilog broj 10: Zaključci iz procene stanja na prostoru BiH u zoni odgovornosti 2. VO	315
Prilog broj 11: Naređenje komande Bilećkog korpusa o granatiranju grada Mostara	327
Prilog broj 12: Odluka Komande 17. korpusa o izvođenju borbenih dejstava	329
Prilog broj 13: Aneks ugovora o odlasku komandi, jedinica i ustanova JNA iz garnizona i kasarni: Zenica, Travnik, Konjic i Sarajevo	331

IZVORI I LITERATURA	333
SKRAĆENICE	343
REGISTAR LIČNIH IMENA	355
REGISTAR GEOGRAFSKIH POJMOVA	369
REGISTAR DRŽAVNIH, REPUBLIČKIH I VOJNIH POJMOVA	389
BILJEŠKA O AUTORU	405
SADRŽAJ	407

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka
Bosne i Hercegovine, Sarajevo

355.311.1:341.218.6] (497.1)
341.31:355.01](497.6)"1992/1995"

HEĆO, Faid

Uloga Jugoslovenske narodne armije u agresiji
na Bosnu i Hercegovinu / Faid Hećo. - Sarajevo :
Institut za istraživanje zločina protiv
čovječnosti i međunarodnog prava, 2005. - 410 str.
: ilustr. ; 24 cm

Bilješka o autoru: str. 405. - Bibliografija: str.
335-342 ; bibliografske i druge bilješke uz tekst

ISBN 9958-740-28-1
COBISS.BH-ID 14475270

Na osnovu mišljenja Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke, broj: 04-15-4290-1/05, od 27.09.2005., knjiga "Uloga Jugoslovenske narodne armije u agresiji na Bosnu i Hercegovinu", je proizvod iz člana 13. tačka 13. Zakona o porezu na promet proizvoda i usluga na čiji se promet ne plaća porez na promet proizvoda.